

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
LERAAR SECUNDAIR ONDERWIJS**

Bachelorproef

Zinsontleding...dat is kinderspel!

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
LERAAR SECUNDAIR ONDERWIJS**

Bachelorproef

Zinsontleding...dat is kinderspel!

Voorwoord

Voor u ligt de kers op de taart van mijn opleiding als leraar secundair onderwijs. Met deze bachelorproef sluit ik mijn opleiding tot leraar Nederlands en Frans met veel voldoening af.

Doorheen de opleiding heb ik steeds meer respect gekregen voor het beroep van leraar. In de huidige, snel veranderende maatschappij moeten leraren zich immers vaak aanpassen aan nieuwe omstandigheden en zich de nodige competenties snel eigen maken. In de praktijk is dit echter niet altijd evident. Het wordt tevens steeds moeilijker voor leraren om de leerlingen te blijven boeien en motiveren.

Deze opleiding heeft mij geleerd dat passie, inzet, flexibiliteit en doorzettingsvermogen leiden tot succes. Met dit eindwerk draag ik dan ook graag mijn steentje bij.

Ik ben zeer trots op het eindproduct, de verwezenlijking ervan ging echter niet zonder slag of stoot. Deze bachelorproef zou nooit tot stand gekomen zijn zonder enige hulp.

Allereerst wil ik mijn promotor Elke Rosseels bedanken voor haar begeleiding, expertise en advies. Daarnaast ook een dankwoord aan de middenschool Heilig Hart te Bree die mij de kans gegeven heeft om mijn materiaal uit te testen. Ten slotte wil ik ook mijn familie en vrienden bedanken voor hun onvoorwaardelijke steun.

Ik wens u veel leesplezier toe en hoop dat deze bachelorproef een inspiratiebron vormt voor uw eigen lespraktijk.

Lisa Donné
juni 2019

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	4
Inhoudsopgave.....	5
Inleiding.....	7
1 Het verkennend onderzoek	8
1.1 Probleemoriëntering zinsontleding	8
1.1.1 Het onderzoeksdoel	8
1.2 De onderzoeksvragen	9
1.2.1 De hoofdvragen.....	9
1.2.2 De deelvragen.....	9
1.3 Literatuurstudie	10
1.3.1 Zinsontleding: definitie.....	10
1.3.2 Belang van zinsontleding	10
1.3.3 Tweedracht over taalbeschouwing	11
1.3.4 Zinsontleding volgens de leerplannen	14
1.3.5 Het nieuwe leerplan Nederlands 2019.....	15
1.3.6 Analyse van huidige werkboeken	16
1.3.7 Traditioneel grammaticaonderwijs versus grammatica 2.0	18
1.3.8 Analyse van didactische werkvormen.....	20
1.4 Verzamelen.....	29
1.4.1 Enquête.....	29
1.4.2 Interview.....	38
1.5 Besluit	39
2 Het ontwerponderzoek	41
2.1 Het lessenpakket: totstandkoming.....	41
2.1.1 Aansluiting leefwereld	41
2.1.2 Inductie	41
2.1.3 Variatie in werkvormen.....	41
2.2 Gekozen activerende werkvormen en spelvormen	42
2.3 Didactische aanpak.....	45
2.4 Reflectie	46
2.4.1 Bevindingen leerkrachten en leerlingen.....	46
2.4.2 Persoonlijke reflectie	56

2.4.3	Verbeterpunten	57
2.4.4	Mogelijk vervolgonderzoek	57
	Besluit	58
	Literatuurlijst.....	59
	Boeken.....	59
	Werkboeken	59
	Digitale bronnen	59
	Geraadpleegde werken	62
	Lijst met figuren en tabellen.....	63
	Bijlagen	64
	Bijlage 1 – De enquête	64
	Bijlage 2 – Het interview met de klastitularis van de partnerschool.....	66
	Bijlage 3 – Lessenpakket.....	67
	Bijlage 4 – Reflectie (voor de leraar).....	199
	Bijlage 5 – Reflectie (voor de leerling)	201

Inleiding

Uit onderzoek (Van Vooren, 2008) blijkt dat het taalniveau van de leerlingen zienderogen achteruitgaat. Op het vlak van zinsontleding behalen veel leerlingen de beoogde eindtermen niet. Dit is zorgwekkend aangezien zinsontleding fundamenteel is voor de taalontwikkeling. Daarnaast ondervinden ook veel leraren hinder bij het aanbrenge van deze materie. Aangezien zinsontleding zeer theoretisch en complex is, vinden leerlingen deze inhoud doorgaans niet boeiend. Bijgevolg daalt hun motivatie doorheen de lessen en haken ze vaak af. Via deze bachelorproef tracht ik hier iets aan te doen.

Binnen het vak opvoedkunde hebben de studenten lerarenopleiding secundair onderwijs de documentaire 'Alphabet' gezien. Het schildersatelier van Arno Stern werd hierbij uitgelegd. Hij stelt dat leerlingen al spelenderwijs leren. Indien leerlingen iets doen wat ze graag doen, komt het leren vanzelf.

Deze visie inspireerde mij om na te gaan hoe we dit kunnen toepassen in de les Nederlands. Zinsontleding is immers een belangrijke linguïstische component binnen dit vak. Het draagt onder andere bij tot meer inzicht in de Nederlandse taal en het correct interpreteren van boodschappen en teksten.

Veel leerkrachten Nederlands ervaren echter problemen bij het aanbrenge van deze leerstof. Bovendien vinden leerlingen zinsontleding in het algemeen moeilijk en saai waardoor ze niet gemotiveerd zijn om op te letten. Bijgevolg wordt de leerstof slecht verworven en verwerkt.

Welke struikelblokken liggen aan de basis van dit praktijkprobleem? Welke problemen ervaren leerkrachten Nederlands bij het aanbrenge van zinsontleding? Wat zijn de redenen hiervoor? Waarom ervaren de leerlingen zoveel problemen bij het verwerven van de leerstof? Hoe kunnen leraren hun leerlingen voor deze leerstof motiveren?

Dit eindwerk wil nagaan hoe leerkrachten Nederlands zinsontleding via activerende werkvormen en spelvormen kunnen aanbrenge bij de leerlingen van de eerste graad A-stroom.

1 Het verkennend onderzoek

1.1 Probleemoriëntering zinsontleding

Bij veel leerkrachten Nederlands hoor je dezelfde verzuchtingen: “Mijn leerlingen weten niet wat een onderwerp is, ze kunnen geen persoonsvorm vinden in een zin of ze verwarren zinsdelen met elkaar.”

Hoe komt het dat leerlingen zoveel problemen ervaren met zinsontleding? Ligt dit aan de gebruikte methodes, de leraar? Of schiet juist het taalbeschouwingsonderwijs te kort? Hoe kunnen leraren hun leerlingen helpen om het beter te doen?

Een leerkracht dient een zo krachtig mogelijke leeromgeving te creëren waarbij de leerlingen worden uitgedaagd. Zinsontleding vormt echter een struikelblok voor veel leerkrachten Nederlands aangezien de leerinhoud zeer theoretisch en complex is. Doorgaans bestaan de lessen uit veel theorie en monotone oefeningen. De leerstof makkelijk overbrengen aan de leerlingen en hen motiveren is het doel, maar in de praktijk blijkt dit niet altijd evident te zijn. In het belang van de taalvaardigheid van de leerlingen moet hier iets aan gedaan worden. Waarom? Zinsontleding is belangrijk binnen alle (taal)vakken opdat leerlingen teksten correct interpreteren en er een goede communicatie wordt nagestreefd.

Dit praktijkprobleem doet zich voor binnen alle graden van het secundair onderwijs, maar deze bachelorproef focust hoofdzakelijk op de eerste graad A-stroom. Binnen de eerste graad wordt er immers verder gebouwd op de kennis omtrent zinsontleding die verworven is in het lager onderwijs. Zinsontleding vormt niet enkel een struikelblok voor leraren, maar ook voor leerlingen.

Aangezien zinsontleding theoriegericht is en vaak nog volgens de traditionele benadering gegeven wordt, zitten veel leerlingen passief in de les. De leerstof wordt bijgevolg ook passief verworven. Leraren zouden het omgekeerde moeten kunnen verwezenlijken, de leerlingen moeten actief de leerstof verwerven. Afstappen van de traditionele zinsontleding is de boodschap.

De leerstof moet vanuit authentieke taalsituaties aangebracht worden waarbij de leerlingen betrokken worden. Indien dit gebeurt, zullen zij grondiger leren, meer inzicht verwerven en er bijgevolg meer profijt uithalen. Zinsontleding staat immers niet op zichzelf. Alle taalvaardigheden binnen Nederlands zijn hiermee verweven. Leerlingen moeten tenslotte in staat zijn om taalhandelingen juist te interpreteren zodat ze er gepast op kunnen reageren. Verder kunnen leerlingen hierdoor moeilijke teksten lezen en zelf correcte en begrijpelijke teksten schrijven. (Coppen, 2012)

1.1.1 Het onderzoeksdoel

Via dit onderzoek tracht ik een alternatieve lesaanpak te ontwikkelen om de leerlingen zinsontleding al spelenderwijs te laten verwerven en verwerken. Dit houdt in dat de theorie via activerende werkvormen en spelvormen wordt aangebracht en verwerkt. Dit onderzoek zou veel leraren helpen om de leerlingen opnieuw warm te maken voor de leerstof en het vak Nederlands in het algemeen. Bijgevolg zullen leraren meer voldoening ervaren bij het aanbrengen ervan, de leerlingen zullen zich meer betrokken voelen waardoor hun (intrinsieke) motivatie positief beïnvloed wordt.

1.2 De onderzoeksvragen

1.2.1 De hoofdvragen

Hoe kunnen leraren Nederlands zinsontleding op een activerende manier aanbrenge**n** bij de leerlingen van de eerste graad A-stroom?

Om een duidelijk beeld te schetsen van de zinsontledingsdidactiek en de werkvormen die zich hiertoe lenen, moeten eerst de onderstaande deelvragen beantwoord worden. Het antwoord op de hoofdvraag zal vooral blijken uit het ontwerponderzoek.

1.2.2 De deelvragen

1. Welke didactische werkvormen zijn bruikbaar om zinsontleding op een activerende manier aan te brengen?

2. Welke invloed hebben activerende werkvormen en spelvormen op de motivatie van de leerlingen?

Deelvraag één wordt enerzijds beantwoord aan de hand van de literatuurstudie. Daarnaast draagt het interview, afgenomen met de klastitularis, en de enquête bij tot het beantwoorden van deze vraag. De tweede deelvraag kan ook grotendeels beantwoord worden aan de hand van de literatuurstudie en de enquête. Daarnaast zal dit ook blijken uit het ontwerponderzoek.

1.3 Literatuurstudie

Het eerste deel van deze literatuurstudie geeft een theoretisch kader omtrent zinsontleding weer. Wat is zinsontleding in feite? Waarom leren leerlingen dit? Welke plaats neemt zinsontleding in binnen de leerplannen en het taalbeschouwingsonderwijs?

1.3.1 Zinsontleding: definitie

De term 'zinsontleding' wordt als volgt gedefinieerd:

Om de bouw van een zin vast te stellen, zonderen we eerst de bestanddelen van de zin af, vervolgens gaan we de relaties tussen de zinsdelen na. Dit laatste is niets anders dan de syntactische functie van de zinsdelen bepalen of zinsontleding. De zinsontleding onderscheidt verschillende soorten zinnen: de mededelende, vragende, bevelende of uitroepende zin, de enkelvoudige of een samengestelde zin, de nevenschiktelijke of ondergeschikte zin. (Peetermans, 2015, p.54)

1.3.2 Belang van zinsontleding

Leerlingen leren de Nederlandse taal niet enkel door die dagelijks te gebruiken. Hiervoor hebben ze ook een bepaald inzicht in de taal nodig. Zinsontleding is een belangrijk gegeven binnen het taalsysteem en draagt onder meer bij tot de taalontwikkeling van leerlingen.

Er zijn dan ook verschillende redenen om te pleiten voor taalbeschouwing. Allereerst kan men enkel goed onderwijs inrichten indien leerlingen de Nederlandse taal voldoende beheersen. In Vlaanderen is het Standaardnederlands immers de voertaal. Een goede taalbeheersing is van belang voor het succes dat leerlingen in het onderwijs zullen ervaren en voor de plaats die ze zullen innemen in de maatschappij. Taal heeft met andere woorden een sociale functie. Volgens Kygnée (2018, p.43) is een goede taalvaardigheid noodzakelijk om vlot te kunnen functioneren in de maatschappij. Dit houdt onder meer in dat het onderwijs waar nodig mogelijk uitgaat van "communicatieve situaties: levensechte en boeiende leesteksten, gesprekken over onderwerpen die kinderen bezighouden en een echte correspondentie met leerlingen van andere scholen". Dit wordt echter nog te weinig toegepast in de onderwijspraktijk.

Daarnaast stelt Kygnée (2018, p.43) ook dat taal een speels gegeven is en dat communiceren niets anders is dan inspelen op elkaar. Taal maakt leerlingen met andere woorden "vaardig in het leven, want het verruimt hun mogelijkheden. Hoewel jongeren niet altijd zo bezig zijn met taal, opent een grondige taalbeheersing wel de nodige deuren. Jongeren vinden taal echter zo vanzelfsprekend, dat ze er niet bewust bij stilstaan". (Kygnée, 2018, p.41-43)

Verder beïnvloeden de sociale media, gaming en de talrijke internetfora het taalgebruik van leerlingen. Ook "speelt onze multiculturele samenleving een steeds grotere rol, gezien de leerlingen frequenter met vreemde talen geconfronteerd worden. In deze maatschappij is het dan ook belangrijk dat jongeren weten wanneer ze bepaalde taalregisters net wel of net niet mogen gebruiken (Knop, 2014). Stilstaan bij verschillen tussen talen kan een leerling meer inzicht geven in het taalgebruik en taalsysteem van zowel de eigen taal als van vreemde talen". (Kygnée, 2018, p.41-42)

Daarbuiten is taal ook nodig "om inzicht te krijgen in de communicatieve situaties en om eigen ideeën en gedachten juist te kunnen overbrengen. Taalvaardigheid en taalbeschouwing zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, waarbij de vier vaardigheden 'spreken', 'luisteren', 'lezen' en 'schrijven' een zeer cruciale rol spelen". (Kygnée, 2018, p.42) Concreet betekent dit dat zinsontleding wel degelijk een belangrijke functie inneemt binnen het (taalbeschouwings)onderwijs.

1.3.3 Tweedracht over taalbeschouwing

Het nut van taalbeschouwing is al ettelijke jaren een onderwerp van discussie onder politici, wetenschappers, vakdidactici en leraren. In de volgende delen worden enkele factoren uitgelegd die aan de basis liggen van deze discussie.

1.3.3.1 Leerlijn voor het vak Nederlands

In 2010 werden er nieuwe eindtermen taalbeschouwing voor het basis en secundair onderwijs ingevoerd. Het resultaat was een “duidelijke doorlopende leerlijn voor taalbeschouwing dat liep van het basisonderwijs over de eerste en tweede graad naar de derde graad van het secundair onderwijs.” (De Roover, 2014, p.263). Deze hervorming zou ervoor zorgen dat de taalbeschouwelijke vaardigheden van de leerlingen geleidelijk aan zouden groeien (VVKSO, 2010, p.48).

Ondanks de expliciete nadruk op taalvaardigheid en de toenemende prestatiedruk presteren de leerlingen echter steeds slechter op talen. Voor Nederlands behalen veel leerlingen het beoogde taalniveau niet op het einde van het secundair onderwijs. Dit zou volgens Kygnée (2018, p.13) te wijten zijn aan een gebrek aan kennis en inzicht.

Uit de meest recente PIAAC-resultaten (Programme for the International Assessment of Adult Competencies) bleek ook dat 25 procent van de laagst presterende jongeren met een diploma secundair onderwijs op hetzelfde geletterdheidsniveau presteert dat men zou mogen verwachten na de eerste graad van het secundair onderwijs. Er worden verschillende oorzaken aangehaald voor deze problematiek: Volgens professor taalkunde Cuvelier kunnen studenten zich vaak niet voldoende uitdrukken omdat ze niet genoeg woordenschat hebben of omdat ze de vaste uitdrukkingen amper kennen. Anderen zoeken het ook bij de attitude van de studenten. Professor Delarue gaf aan dat studenten vaak niet beseffen dat men op een examen niet dezelfde taal moet gebruiken als tijdens een Facebookgesprek met vrienden. (Celis, 2015)

Wat zijn nu de oorzaken van deze daling? In het huidige middelbaar onderwijs in Vlaanderen en Nederland is grammatica naar de achtergrond geschoven, ten gunste van de communicatieve vaardigheden, en dat vooral in de lessen Nederlands. Daarnaast focussen “de eindtermen en kerndoelen in de tweede en derde graad voornamelijk op literatuur. Spelling en grammatica worden vrijwel volledig buiten beschouwing gelaten. Bijgevolg is het geen verrassing dat de laatstejaars de nodige spelling- en grammaticakennis niet meer beheersen.” (Kygnée, 2018, p.13).

De Nederlandse grammatica en spelling komen uitgebreid aan bod in de eerste graad van het secundair onderwijs. Er wordt van de leerlingen verondersteld dat ze deze leerinhouden in principe beheersen zodra ze naar de derde graad gaan. (Kygnée, 2018, p.13) “Bovendien denken de meesten onder hen dat ze de Nederlandse grammatica goed beheersen, wat echter ontkracht wordt wanneer we de resultaten van Van Vooren (2008) bekijken: de grammaticakennis van laatstejaars is gebrekkig.” (Kygnée, 2018, p.13).

Uit de bovenstaande bevindingen kunnen we stellen dat de timing het schoentje doet knellen. Leerlingen krijgen reeds vanaf het basisonderwijs zinsontleding aangeboden. Het abstract denkvermogen van een kind in dat stadium is echter nog niet volledig ontwikkeld. Abstract denken stelt kinderen in staat om taal op te delen in verschillende delen (betekenis, vorm en situatie) (Delbeke, 2016, p.49). Dit is een geleidelijk proces dat enkele jaren duurt. Het abstract denkvermogen van een kind is pas goed ontwikkeld vanaf twaalf jaar (T’Sas,

2007). De vereiste abstractiegraad voor zinsontleding zou bij de meerderheid van de leerlingen zelfs pas ontwikkeld worden rond 14 à 15 jaar (Uyttendaele, 2014, p.288). Het basisonderwijs dient een solide basis te leggen voor de verdere taalontwikkeling, maar de inhouden moeten voor een kind cognitief wel verwerkbaar zijn. Wat heeft een leerling immers aan leerinhouden die hij niet begrijpt? Hoe kan hij deze dan ten volle benutten? Deze slechte start resulteert in een gebrekkige basiskennis vol hiaten. Zodra leerlingen starten in de eerste graad A-stroom gaat deze kennis er ook niet op vooruit aangezien de hiaten slecht worden opgevuld, met alle gevolgen van dien. Het is vergelijkbaar met een vicieuze cirkel die een leerling alleen niet kan doorbreken. Volgens Uyttendaele (2014) zouden zinsontleding en woordsoortbenoeming dus beter in de tweede graad van het secundair onderwijs aan bod komen.

1.3.3.2 Wetenschappelijk onderzoek rond zinsontleding

Verder speelt wetenschappelijk onderzoek deze discussie ook in de hand. Taalvaardigheid hangt onlosmakelijk samen met het taalsysteem. Dat zinsontleding dus bijdraagt tot de taalontwikkeling is onbetwistbaar. Tot op heden is er echter discussie over de mate waarin dit gebeurt. Doorheen de jaren zijn er verschillende wetenschappelijke onderzoeken gevoerd inzake zinsontleding. Veel onderzoeken spreken elkaar echter tegen wat het effect van zinsontleding op taalvaardigheid betreft.

Lange tijd werd verondersteld dat “grammaticaonderwijs geen positieve effecten had op schrijfvaardigheid (zie bijvoorbeeld de veel aangehaalde meta-analyse van Graham & Perin (2007)), maar dergelijke resultaten hebben vrijwel zonder uitzondering betrekking op het traditioneel grammaticaonderwijs. Inmiddels zijn er allerlei sterke aanwijzingen dat grammaticaonderwijs wél positieve effecten heeft op schrijfvaardigheid indien het wordt aangeboden in een relevante context. Zo rapporteren Myhill en collega's (2012) positieve significante effecten van een dergelijke benadering op schrijfvaardigheid in een groot randomized control trial-onderzoek onder 744 leerlingen verspreid over 31 scholen. Kanttekening daarbij is wel dat vooral de sterkere schrijvers voordelen van de benadering ondervinden, en dat er nog altijd meer onderzoek gewenst is, zeker ook naar de praktische implicaties ervan: hoe ziet zulk grammaticaonderwijs er precies uit, en wat heeft de docent daarvoor nodig?” (Van Rijt, 2017)

Een ander Canadees onderzoek heeft recent onderzocht in welke mate grammaticaonderwijs bijdraagt tot onder andere begrijpend lezen, schrijfopdrachten en het taalgevoel van leerlingen. Dit onderzoek werd gevoerd bij leerlingen uit groep vijf en zes van het basisonderwijs.

Het onderzoek toont aan dat “een goed besef van zinsbouw het leesbegrip van leerlingen in latere schooljaren wezenlijk bevordert”. (Deacon & Kieffer, 2018) “Leerlingen die een juiste zinsstructuur herkennen, begrijpen dus beter wat zij lezen. De vraag is echter of het kunnen benoemen van verschillende zinsdelen (= zinsontleding) ook bijdraagt aan het leesbegrip van leerlingen (Uyttendaele, 2014)”. (Kennisrotonde, 2018)

Zinsontleding bevordert dus wel degelijk de taalontwikkeling vermits het op de juiste leeftijd aangeboden wordt. Indien de leerstof wordt aangeboden in een relevante context, leidt dit tevens tot een betere lees- en schrijfvaardigheid. Daarnaast draagt het bij tot het taalgevoel van leerlingen. Jammer genoeg is de implicatie van de vernieuwende methode in de praktijk nog niet volledig op punt.

1.3.3.3 Grammaticadidactiek

In Nederland werd er ook al onderzoek gevoerd onder leiding van de Nederlandse taalprof Peter-Arno Coppen. De focus lag hierbij niet op het effect van zinsontleding op de taalvaardigheid, maar op de grammaticadidactiek zelf.

Veel leraren Nederlands geven les volgens de manier waarop zijzelf zinsontleding aangeleerd hebben. Coppen is echter van mening dat deze werkwijze achterhaald en zinloos is. De methode draagt nauwelijks bij tot de taalontwikkeling van leerlingen. Coppen stelt het volgende over zinsontleding: "Zinsontleding en het analyseren van taalgebruik en taalvormen worden nog te veel behandeld als het oplossen van een puzzel. Leraren gaan uit van het aanleren van een zekere weg die leidt tot de correcte spelling van een woord, terwijl taalbeschouwing net een manier is om er zelfontdekkend achter te komen hoe taal in elkaar zit." (Delbeke, 2016, p.9)

Taalbeschouwing in het onderwijs moet dus meer inhouden dan zinnen louter in stukken verdelen en de verschillende woorden benoemen. "Leerlingen moeten de taal leren onderzoeken, ervaren hoe die wordt opgebouwd en er moet ruimte gecreëerd worden om actief te reflecteren hoe taal wordt gebruikt en hoe ze in verschillende situaties functioneert. Op die manier dient taalbeschouwingsonderwijs de vier taalvaardigheden." (Delbeke, 2016, p.12)

De verkregen resultaten zijn gericht op het aanpakken van een aantal didactische en inhoudelijke hiaten. Volgens Coppen is "het grammaticaonderwijs zowel didactisch als linguïstisch arm." (Van Rijt, 2017) Hij stelt vast dat de didactiek van grammaticaonderwijs nog te traditioneel is, er is weinig tijd voor reflectie. Doorgaans bestaat het traditioneel grammaticaonderwijs uit controlevragen en ezelsbruggen. Van reflectief (of kritisch) en cognitief denken is er vrijwel geen sprake. (Van Rijt, 2017) Dit houdt het volgende in: Wanneer iemand nadenkt over taalverschijnselen, neemt hij ze waar en probeert hij ze te begrijpen, te interpreteren en te verwerken. Zo mogelijk probeert hij daaruit zijn taalgebruik te verbeteren. Onder 'waarnemen' verstaan we: zich verwonderen, zich verbazen, stilstaan bij, verkennen, zich vragen stellen ... Onder 'begrijpen en interpreteren' verstaan we: verwoorden, bespreken, verklaren, vergelijken, verbanden leggen ... Onder 'verwerken' verstaan we: beoordelen, toepassen, besluiten, verbeteren, aanpassen, plezier beleven ... (VVKSO, 2010, p.50)

Doorheen de lessen zouden deze processen centraal moeten staan. Helaas krijgen leerlingen vooral betekenisloze zinnen voorgeschoteld. Authentieke situaties komen dus ook zelden aan de pas. (Van Rijt, 2017)

Concreet vindt Coppen dat het traditioneel grammaticaonderwijs tekortschiet en beter achterwege wordt gelaten. Hij pleit voor een grammaticaonderwijs waarbij leerlingen reflectief en cognitief moeten denken over taal. In 1.3.7 kunt u meer lezen over zijn alternatieve methode.

1.3.4 Zinsontleding volgens de leerplannen

Vervolgens bekijken we wat leerlingen volgens de leerplannen moeten kennen over zinsontleding. Zinsontleding situeert zich binnen taalbeschouwing. Binnen taalbeschouwing reflecteert de persoon op het taalgebruik en taalsysteem van zichzelf en van anderen. De huidige leerplannen blijven uitgaan van een brede taalbeschouwing opdat de taalvaardigheid geleidelijk aan groeit. (VVKSO, 2010, p.48)

“Taalvaardigheid ontwikkelen is een samenspel van, een wisselwerking tussen, kunnen (vaardigheid in de systematiek) en kennen (inzicht in de taalsystematiek).”
(VVKSO, 2010, p.47)”

Het leerplan van het VVKSO (2010) voor de eerste graad pleit voor taalbeschouwingslessen waarin actieve reflectie centraal staat. Dit houdt in dat leerlingen “nadenken over eigen en andermans taal en taalgebruik in levende, echte situaties. Deze taalbeschouwing brengt leerlingen tot inzicht (begrijpen, kennen, weten). Daarbij gaat het onderwijs ervan uit dat er een wisselwerking is tussen kennen (inzicht) en kunnen (taalvaardigheid): het eigen taalgebruik en de eigen taalvaardigheid van de leerlingen kun je zeker meenemen als input voor het onderwijs in taalbeschouwing. De inzichten die leerlingen zo verwerven, zullen de groei van die eigen taalvaardigheid ondersteunen en versterken.” (VVKSO, 2010, p.48)

Concreet leren leerlingen dus nadenken over zinnen vanuit betekenis en functie: ze leren redeneren vanuit de zinsbouwoptiek. Wanneer leerlingen ‘iets doen met taal’ (taalgebruik) leren ze ook nadenken over ‘het systeem’ dat achter het taalgebruik zit. In de praktijk handhaven de meeste methodes vooral nog het traditioneel grammaticaal onderwijs.

In de leerplannen staan tevens de te bereiken minimumdoelstellingen en eindtermen. Welke minimumdoelstellingen moet iedere leerling bereikt hebben op het einde van de eerste graad? Om deze in kaart te brengen, werden de leerplannen van het Gemeenschapsonderwijs (GO!, 2010) en het Katholiek Onderwijs (VVKSO, 2010) voor de eerste graad A-stroom geraadpleegd.

Vanaf het basisonderwijs leren leerlingen zinnen ontleden via sleutelvragen. Bijvoorbeeld: ‘Over wie of waarover wordt er in de zin iets gezegd? Wie doet iets? Wie is of wordt er iets?’ Deze sleutelvragen helpen de leerlingen om het onderwerp te herkennen. Het secundair onderwijs bouwt verder op deze voorkennis. Bij het bestuderen van zinsdelen vertrekken ze vanuit ‘het onderwerp doet iets/is iets...’. Op deze manier leren de leerlingen de tweeledigheid in zinnen herkennen, gevolgd door de persoonsvorm. Vervolgens leren ze het verschil tussen een werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde onderscheiden. Daarnaast leren ze ook de voorwerpen (het LV en MV) en de bepalingen herkennen in een zin.

Vanuit deze literatuurstudie kunnen we besluiten dat de leerplannen opteren voor taalbeschouwingslessen waarbij het taalsysteem en taalgebruik hand in hand gaan. Slechts wanneer er een functionele wisselwerking is tussen beide componenten zou de taalontwikkeling van leerlingen bevorderd worden. Belangrijk hierbij is dat leerlingen kunnen reflecteren over authentieke taalsituaties. De volgende zinsdelen worden beoogd: ten eerste leren de leerlingen het onderwerp en het gezegde (de tweeledigheid) onderscheiden. Vervolgens leren ze de persoonsvorm herkennen in een zin. Hierna gaan ze verder met het verschil tussen het naamwoordelijk en werkwoordelijk gezegde. Verder leren ze de verschillende voorwerpen (LV en MV) herkennen. Ten slotte moeten ze ook bepalingen kunnen herkennen in zinnen.

1.3.5 Het nieuwe leerplan Nederlands 2019

Vanaf september 2019 is er een nieuw leerplan Nederlands van kracht in de eerste graad A-stroom. De nieuwe eindtermen leggen de lat hoog voor Nederlands. Voor taalbeschouwing zijn er extra kenniselementen opgenomen. Een van de uitgangspunten is dat alle leerlingen van de eerste graad een zo hoog mogelijk niveau van taalcompetentie moeten bereiken. Dat moet hen in staat stellen om de taal- en communicatieve opdrachten die cruciaal zijn in het leven en leren van vandaag en morgen, uit te voeren. Die competentie veronderstelt een samengaan van kennis, vaardigheden en attitudes. Bij het lezen van teksten bijvoorbeeld leren leerlingen nieuwe woorden kennen, ontdekken ze structuur in teksten, verwerven ze inzicht in hoe een ander zijn zinnen opbouwt, leren ze zich via artistiek-literaire teksten inleven in de wereld en gevoelens van de ander... (Van In, z.j.)

Het onderstaande schema geeft de verschillen weer tussen het huidige en nieuwe curriculum. Hiervoor werd het huidige leerplan en het ontwerpplan voor de algemene vorming 2019 van het Katholiek Onderwijs geraadpleegd. De termen die reeds opgenomen waren in het huidige leerplan zullen behouden worden. Uit het schema kunnen we wel afleiden dat de leerstof met betrekking tot zinsontleding uitgebreider is dan voorheen. De leerlingen zullen vanaf 2019 bijvoorbeeld meer voorwerpen moeten herkennen. Naast het lijdend voorwerp en het meewerkend voorwerp, zullen ze ook het voorzetselvoorwerp en het handelend voorwerp opnieuw leren distingeren.

	Huidig leerplan Nederlands	Leerplan Nederlands 2019
Basistermen	<ul style="list-style-type: none"> - De zin - Zinsdeel - Woordgroep - Onderwerp - Werkwoordelijk gezegde (wwg) - Persoonsvorm - Naamwoordelijk gezegde (nwg) - Voorwerpen <ul style="list-style-type: none"> o Lijdend voorwerp (lv) o Meewerkend voorwerp (mv) 	<ul style="list-style-type: none"> - Zinsdelen - zinsdeel - Onderwerp (o) - Gezegde met daarin de persoonsvorm (pv): werkwoordelijk gezegde en naamwoordelijk gezegde (wwg en nwg) - Voorwerpen: <ul style="list-style-type: none"> o lijdend voorwerp (lv) o meewerkend voorwerp (mv) o voorzetselvoorwerp (vzv) o handelend voorwerp (hv) - Bepaling: bijwoordelijke bepaling (bwb)
Verdiepings- termen	<ul style="list-style-type: none"> - Predicaat - Andere delen van wwg: <ul style="list-style-type: none"> o afgescheiden deel van de pv (adpv) o voltooid deelwoord (vd) o infinitief (inf) o werkwoordelijke uitdrukking (ww. uitdr.) o wederkerend voornaamwoord (wed. vn.) - Delen van nwg: <ul style="list-style-type: none"> o de werkwoorden (zie wwg) o naamwoordelijke deel van het gezegde 	<ul style="list-style-type: none"> - Delen van het wwg/nwg: <ul style="list-style-type: none"> o wwg: <ul style="list-style-type: none"> ▪ afgescheiden deel van de pv (adpv) ▪ voltooid deelwoord (vd) ▪ infinitief (inf) ▪ werkwoordelijke uitdrukking (ww. - uitdr.) ▪ wederkerend voornaamwoord (wed. vn.) o nwg: <ul style="list-style-type: none"> ▪ de werkwoorden (zie wwg) ▪ naamwoordelijke deel van het gezegde

Tabel 1 – Vergelijking huidige en nieuwe curriculum Nederlands

1.3.6 Analyse van huidige werkboeken

Om meer inzicht te krijgen in de zinsontledingsdidactiek, is het belangrijk om na te gaan hoe de huidige methodes reeds te werk gaan. Hoe pakken zij zinsontleding aan? Van welke activerende werkvormen en spelvormen maken zij al gebruik?

1.3.6.1 Frappant 1

Frappant 1 (Vandromme et al, 2012) werkt volgens een constructieve methode. De eerste onderdelen van zinsontleding die aan bod komen, zijn het onderwerp, het predicaat en de persoonsvorm. Frappant vertrekt hierbij vanuit de leefwereld van de leerlingen. Het werkboek activeert de leerlingen aangezien ze de gegeven vragen kunnen bespreken. Dit kan per twee of eventueel in groep.

Vervolgens maakt het werkboek de transfer met het concept "onderwerp". Dit gebeurt voornamelijk door visualisatie. Daarnaast kleden ze de zinsdelen in met behulp van authentieke documenten zoals bijvoorbeeld een logboek van een zeilkamp. Daarnaast integreren ze ook een spelvorm: "Raad het plaatje" (Vandromme et al, 2012, p.28). Hierbij wordt er slechts op één zinsdeel gefocust. De resterende oefeningen zijn gericht op het vastzetten van de leerstof. Het werkboek geeft bijvoorbeeld kaders met teksten waarbij de leerlingen de tijd moeten veranderen. Daarnaast moeten ze in staat zijn om in willekeurige zinnen het onderwerp en de persoonsvorm aan te duiden.

Figuur 1 – Raad het plaatje

Om het werkwoordelijk en het naamwoordelijk gezegde van een zin te begrijpen, moeten de leerlingen veel inzicht hebben in de zinsconstructie. Frappant tracht deze delen minder theoretisch aan te brengen door onder andere filmfragmenten te gebruiken als leidraad. Daarnaast worden er verschillende teksten geïntegreerd zoals tijdschriftartikels, maar ook bijvoorbeeld een strip. De onderwerpen van deze teksten sluiten in grote mate aan bij de leefwereld van de leerlingen. Spelvormen worden echter niet gebruikt in dit gedeelte.

Figuur 2 – Puzzelstukken

Voor het aanbrengen van de voorwerpen vertrekt Frappant vanuit een Facebookpagina. Om deze theorie te fixeren, worden er soms activerende werkvormen gebruikt. De leerlingen moeten bijvoorbeeld zelf zinnen construeren met behulp van de gegeven puzzelstukken (Vandromme et al, 2012, p.340). Het merendeel bestaat uit standaardoefeningen waarbij de leerlingen willekeurige zinnen moeten ontleden. Nu en dan maakt het werkboek gebruik van een tekst.

Ten slotte leren de leerlingen nog de verschillende bepalingen herkennen. In dit gedeelte vertrekt Frappant vanuit een tekstfragment waarbij de leerlingen vervolgens enkele opdrachten moeten maken. Over het algemeen wordt de leerstof zeer theoretisch aangebracht. Er worden geen activerende werkvormen of spelvormen gebruikt in dit gedeelte.

Vanaf 30 april 2019 zullen er tevens nieuwe werkboeken voor de eerste graad beschikbaar zijn. Deze nieuwe methodes sluiten aan bij de nieuwe eindtermen van 2019. Frappant heeft reeds een voordruk vrijgegeven, maar hierin kwam zinsontleding nog niet aan bod. Hoe zij zinsontleding zullen aanbrenge(n), is nog onbekend. (Pelckmans, 2019)

1.3.6.2 Netwerk 1

In tegenstelling tot Frappant, werkt Netwerk (Bastiaenssen et al., 2011) niet volgens een bepaald stramien. Dit werkboek begint bijvoorbeeld eerst met het naamwoordelijk en werkwoordelijk gezegde. Hierbij wordt er ook verwezen naar de persoonsvorm. Er komen geen activerende werkvormen aan bod. De leerstof wordt in grote mate gefixeerd via oefeningen. Hierbij maakt de methode wel gebruik van verschillende teksten. In tegenstelling tot Frappant 1 worden de verschillende delen over twee leerwerkboeken verspreid. Netwerk 2 (Bastiaenssen et al., 2012) bouwt verder op de leerinhoud van Netwerk 1.

1.3.6.3 Markant 1

In Markant (Bracaval et al., 2010) volgen de delen van zinsontleding elkaar in het algemeen op. Ook in Markant 1 komen het onderwerp en de persoonsvorm eerst aan bod. Daarna gaat het werkboek verder met het naamwoordelijk en het werkwoordelijk gezegde. Vervolgens worden de voorwerpen en de bepalingen aangebracht. Markant maakt hierbij geen gebruik van activerende werkvormen, maar enkel standaardoefeningen. Bij bepaalde delen worden wel teksten zoals tijdschriftartikels, reclameadvertenties en strips geïntegreerd.

1.3.6.4 Focus 1

Net zoals de andere methodes werkt ook Focus (Soenens et al., 2015) voornamelijk met teksten zoals artikels en advertenties die aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen. Focus brengt de verschillende delen van zinsontleding verspreid aan. De oefeningen bestaan doorgaans uit leesteksten en invuloefeningen, maar voor de voorwerpen gebruikt het werkboek bijvoorbeeld ook afbeeldingen. Dit zorgt voor meer variatie. Voor de bepalingen vertrekt dit werkboek bijvoorbeeld niet vanuit een leestekst, maar vanuit een filmfragment over koken. In het algemeen zijn er weinig activerende werkvormen en geen spelvormen aanwezig.

Uit de voorafgaande analyse kunnen we stellen dat de huidige werkboeken vooral nog gebruik maken van het traditioneel grammaticaonderwijs. Ze zorgen voor een aansluiting bij de leefwereld van de leerlingen en voorzien variatie. De werkboeken maken tevens gebruik van activerende werkvormen. Frappant 1 gaat zelfs nog een stap verder en gebruikt enkele spelvormen. Het inoefenen van de zinsdelen gebeurt doorgaans via oefeningen. Ondanks de variatie en werkvormen blijven ze zeer theoretisch werken.

1.3.7 Traditioneel grammaticaonderwijs versus grammatica 2.0

Het nieuwe leerplan Nederlands zorgt voor heel wat veranderingen in het grammaticaonderwijs. De nadruk komt op het reflecteren op taal te liggen. Leerkrachten worden uitgedaagd om leerlingen te laten nadenken over zinnen. Wat een leerling bedoelt met een zin staat eigenlijk centraal. Tegelijkertijd gaat de leraar met zijn leerlingen op zoek naar patronen en grammaticale structuren. De nieuwe benadering vraagt dat we zinnen niet langer bestoken met trucjes en vraagjes die vooral tot het juiste antwoord moeten leiden. Iets wat we jarenlang wel gedaan hebben. (Marinus, De Vuyst, 2014, p.273)

Dit is het zogenaamde traditioneel grammaticaonderwijs waarbij leerlingen zinsdelen leren onderscheiden aan de hand van vuistregels en trucs. Deze regels zouden tot het juiste antwoord leiden. Taal is echter geen vast gegeven waardoor er niet altijd één duidelijk antwoord verkregen wordt. Verder kan dit juist tot verwarring leiden bij de leerlingen. De manier waarop leerlingen bepaalde taaluitingen interpreteren, speelt immers ook een rol. Regels vanbuiten leren en toepassen leidt niet tot inzicht en al zeker niet tot een betere taalvaardigheid. Bijgevolg werkt “die abstracte, wereldvreemde benadering zeer ontmoedigend, waardoor leerlingen afhaken. Tijdens grammaticalesen voelen veel leraren soms echt weerstand, frustratie bij de leerlingen, een gevoel van onmacht enzovoort.” (Marinus, De Vuyst, 2014, p.273).

Vanuit de analyse van de werkboeken lijken veel methodes in Vlaanderen het traditioneel onderwijs nog te handhaven. Nederland daarentegen is al jaren volop bezig met de implementatie van de nieuwe aanpak in het onderwijs. Één van de voortrekkers is Peter-Arno Coppen, een Nederlandse taalprof. Hij heeft samen met enkele andere onderwijsdeskundigen van de Radboud Docenten Academie, het zogenaamde docentontwikkelteam, een alternatieve leerlijn ontwikkeld van 2014 tot 2017. Deze alternatieve leerlijn is zodanig opgesteld dat hij strookt met het traditioneel curriculum. Het omvat onder andere een activerend lessenpakket omtrent grammatica dat ze ontwikkeld hebben tussen 2014 en 2016. (Coppen, 2018)

1.3.7.1 Uitgangspunten

Voor het uitwerken van het materiaal vertrekt het team vanuit enkele uitgangspunten. Het docentontwikkelteam wil een alternatief bieden voor het traditioneel grammaticaonderwijs. Daarom hebben zij gekozen voor een geïntegreerde leerlijn: geen kennis vervangen, maar aanvullen en verduidelijken. Zij hebben de gebruikelijke termen behouden opdat hun leerlijn inpasbaar is in het traditioneel curriculum. Deze termen worden echter pas geïntroduceerd nadat de leerling zelf de onderliggende taalkundige principes heeft ontdekt. (De Bruijn et al., 2016, p.45)

De lessen bestaan voornamelijk uit activerende werkvormen. Hierbij moeten leerlingen “intuïtief, vanuit hun taalgevoel een beargumenteerde keuze maken, ook als ze een twijfelgeval tegenkomen.” (De Bruijn et al., 2016, p.47) Op deze manier wordt de theorie omtrent het naamwoordelijk en het werkwoordelijk gezegde bijvoorbeeld met meer inzicht verworven.

1.3.7.2 Verkregen resultaten

Het uittesten van het materiaal leidden tot positieve resultaten. Één van de leden van het team had het materiaal uitgetest in een brugklas (Voor Vlaanderen is dit het eerste jaar van de eerste graad). Op het einde van de lessen kregen de leerlingen een toets over zinsontleding die een jaar eerder door de tweedeklassers (Voor Vlaanderen is dit het tweede jaar van de eerste graad.) werd gedaan. De brugklassers scoorden opvallend beter op de toets. (De Bruijn et al., 2016, p.47)

Het team geeft twee redenen om verder te gaan met de nieuwe didactiek.

“Ten eerste beklift deze manier beter: als leerlingen het taalkundige principe eenmaal doorzien, kun je hier als docent altijd gebruik van blijven maken. Ook als je in een latere fase een lastig geval van werkwoordelijk of naamwoordelijk gezegde tegenkomt (bijvoorbeeld: De winkel is geopend.), kun je altijd terugvallen op het wezenlijke onderscheid: gaat dit nu over iets wat iemand of iets doet (of gedaan heeft), of gaat het om wat iets is? Betekent de zin ‘De winkel is geopend.’ dat iemand de winkel geopend heeft (werkwoordelijk) of dat de winkel open is (naamwoordelijk)? Beide betekenissen kunnen van toepassing zijn, maar je kunt in de context op zoek gaan naar aanwijzingen voor de ene of de andere keuze.

Een tweede reden om onze didactiek te omarmen is dat de taalkundige achtergrond van de grammatica de leerlingen houvast biedt om in hogere leerjaren andere taalkundige verschijnselen te leren verklaren en begrijpen. Leerlingen begrijpen dan heel goed dat het analyseren van de taalvorm meer is dan een trucje. Een leuke bijkomstigheid kan zijn dat het beeld van leerlingen en docenten verandert: hé, taalkunde is niet saai! Het is een echte wetenschap!” (De Bruijn et al., 2016, p.47)

De nieuwe didactiek brengt dus een attitudeverandering teweeg bij zowel de leraar als de leerlingen. Leerlingen gaan grammatica anders beleven en hierdoor anders tegen taal en grammatica aankijken.

In 2018 heeft Coppen samen met de andere leden van het docentontwikkelteam tevens een site ontworpen waarop collega’s en externe leraren hun materiaal kunnen raadplegen. Via de volgende site: <http://grammaticadidactiek.ruhosting.nl/DOT2014-2017.html> kunt u meer lezen over hun activerende didactiek. U kan tevens de onderstaande QR-code scannen.

1.3.8 Analyse van didactische werkvormen

Hoogeveen en Winkels (2014) hebben een boek ontwikkeld omtrent verschillende activerende werkvormen. Dit gedeelte van de literatuurstudie is in grote mate gebaseerd op hun boek.

In dit gedeelte wordt nagegaan welke werkvormen bruikbaar zijn voor zinsontleding. Het lessenpakket zal immers bestaan uit verschillende activerende werkvormen en spelvormen. Wat is het verschil tussen een activerende werkvorm en spelvorm? Welke werkvormen zijn bruikbaar voor zinsontleding? Aan welke randvoorwaarden moet een didactische werkvorm voldoen? Welk effect hebben activerende werkvormen op de motivatie van leerlingen? Welk activerend materiaal bestaat er al over zinsontleding?

1.3.8.1 Wat is een didactische werkvorm?

In de dagelijkse lespraktijk gebruiken leraren didactische werkvormen om een krachtige leeromgeving te creëren. Wat is een didactische werkvorm?

Dit is een weg die leraar en leerlingen samen bewandelen, om de in het leerplan omschreven lesdoelen – voor wat betreft vorming en opvoeding – te bereiken, en om de in het leerplan omschreven inhouden over te dragen, respectievelijk zich eigen te maken, op een doelgerichte en efficiënte wijze. (Dierckx et al., 2016, p.8)

1.3.8.2 Wat is het verschil tussen een activerende werkvorm en een spelvorm?

Het lessenpakket dat deze bachelorproef omvat, zal voornamelijk bestaan uit activerende werkvormen en spelvormen. Wat is het verschil tussen beide werkvormen?

Activerende werkvormen zijn werkvormen die leerlingen uitdagen tot actie (actief bezig zijn), kritisch leren denken en reflectie (terugblik op het product en het leerproces). Met andere woorden: het zijn werkvormen die het nadenken over leerstof en zelfwerkzaamheid stimuleren. Belangrijk hierbij is variatie in werkvormen, waarbij de leerlingen actief kennis kunnen construeren (leren door doen), zoals groepswork, hoekenwork, proefjes doen, debatten voeren, maquette maken, excursies/stages en 'echte' opdrachten uit het bedrijfsleven (van buiten naar binnen leren).

Spelvormen vormen een variant binnen de didactische werkvormen. Zij zijn goed bruikbaar binnen alle fasen van activerend leren. Spelvormen zorgen voor stimulering, afwisseling, belangstelling, concentratie en motivatie. Ze verhogen meestal de interesse en betrokkenheid van de deelnemers en kunnen het zelfvertrouwen van de deelnemers vergroten. (Bijkerk, L., Van der Heide, M., 2006, p.19)

Kenmerkend voor spelvormen is dat spelend leren centraal staat, met een gerichtheid op verkenning en beleving. Spelvormen zijn vaak open en (fantasierijk) initiatief is nadrukkelijk toegestaan. Ze zorgen voor afwisseling en werken stimulerend. Door reflectie op het proces en de inhoud van het leren en door de regelmatig gevraagde samenwerking tussen leerlingen, ontstaat inzicht in de omgeving en in zichzelf. Leerlingen ervaren de gevolgen van hun eigen gedrag en dat van anderen. Veel spelvormen zijn geschikt om complexe praktijksituaties levensecht en herkenbaar te maken, problemen boven tafel te krijgen en (na) te bespreken.

1.3.8.3 Aan welke randvoorwaarden moeten werkvormen voldoen?

Bij het kiezen van een bepaalde werkvorm, moet de leraar rekening houden met bepaalde condities. Volgens Hoogeveen en Winkels (2014) kan een werkvorm enkel slagen mits er aan de volgende randvoorwaarden wordt voldaan:

- *Het schoolklimaat*
Dit is het geheel van waarden en opvattingen dat binnen een school leeft. De ene school is bijvoorbeeld meer op vernieuwing gericht dan de andere. Tegenwoordig leggen veel scholen een accent op zgn. opbrengstgericht leren, het 'van buiten naar binnen' leren en op de coachende rol van de docent. Belangrijk hierbij is of het management en ondersteunende diensten zorgen voor optimale condities waardoor een docent zijn werk kan doen.
- *De beschikbare tijd*
Groepswerk en projectwerk zijn vaak moeilijk te realiseren als de docent niet beschikt over blokken of een klas maar een uur per week lesgeeft. Omdat leerlingen tijdens de eerste les fitter en actiever zijn dan tijdens de laatste les, heeft ook dat gegeven invloed op de keuze van werkvormen.
- *De groepsgrootte van de klas*
Als er veel leerlingen in een kleine ruimte zitten, zal een aantal werkvormen bij voorbaat niet mogelijk zijn. Soms zal het mogelijk zijn bepaalde groepeeringsvormen toe te passen of groepen te verkleinen, vaak ook niet. Groepen kunnen echter ook te klein zijn voor bepaalde werkvormen. Een simulatiespel kan bijvoorbeeld niet goed gehanteerd worden met minder dan tien leerlingen. Behalve de grootte van de groep spelen dus ook de mogelijkheden van de klas een rol. Leerlingen kunnen op verschillende manieren gegroepeerd worden. Bij bijvoorbeeld veel doceervormen ziet men de klas als een redelijk homogene groep. Elke leerling krijgt dan hetzelfde te horen of te zien. De opstelling van de banken kan daarbij overigens wel variëren. Denk bijvoorbeeld maar aan de opstelling waarbij ze in rijen achter elkaar worden geplaatst of aan de carré(hoefijzer)-opstelling. Leerlingen kunnen ook anders gegroepeerd worden. Het is mogelijk om na een klassikale instructie of uitleg de groep in te delen in groepjes van twee, drie, vier of meer leerlingen. Deze gaan dan zelfstandig (samen)werken, discussiëren, iets uitzoeken enzovoort. De leerlingen maken daarbij zelf keuzes, ze verdelen zelf het werk en worden op die manier minder docentafhankelijk. Mede door het gebruik van het smartboard, de computer, de tablet en andere media en de nadruk op competentiegericht leren, wordt er minder klassikaal lesgegeven. De leerlingen moeten meer zelf aan de slag of werken vaker in kleine groepjes. Dit vraagt om individuele werkplekken en tafeltjes waar twee of vier leerlingen aan kunnen zitten.
- *De inrichting van het lokaal en de materiële voorzieningen*
Wisselende activiteiten of wisselende aantallen leerlingen vragen om een multifunctioneel en flexibel in te richten schoolgebouw. Sommige werkvormen vereisen meer ruimte dan andere of brengen meer beweging en 'lawaai' van leerlingen met zich mee. Ook moet voor sommige werkvormen een beroep gedaan worden op media. Dit betekent bijvoorbeeld dat lokalen voldoende verduisterd moet kunnen worden of dat er voldoende computers aanwezig zijn.

1.3.8.4 Welke invloed hebben activerende werkvormen en spelvormen op de motivatie van leerlingen?

Welke invloed activerende werkvormen en spelvormen hebben op de motivatie van leerlingen is relatief en wordt beïnvloed door verschillende randfactoren. Iedere klas is uniek en reageert dus anders op een bepaalde methode en/of werkvorm. Bij het formuleren van de gevolgen op motivatie, moeten we dus voorzichtig en realistisch blijven.

1 Zelfdeterminatietheorie

Om leerlingen zoveel mogelijk intrinsiek te motiveren, moet er voldaan worden aan de zelfdeterminatietheorie. Deze theorie vertrekt vanuit het idee dat iedere persoon drie fundamentele psychologische basisbehoeften heeft. Deze basisbehoeften zijn nood aan autonomie, betrokkenheid en competentie. Deze behoeften vormen de motor van motivatie. (Janssen et al., 2016, p.14)

Om aan autonomie tegemoet te komen, dient een leraar zijn leerlingen keuzemogelijkheden aan te bieden waardoor ze een zekere vrijheid ervaren. De relationele verbondenheid wordt gestimuleerd door een authentieke manier van lesgeven. Hierbij moet een leraar interesse tonen in de leefwereld van zijn leerlingen, empathisch zijn, luisterbereidheid tonen enzovoort. Voor de klaspraktijk wil dit zeggen dat een leraar enthousiast voor de klas moet staan en de relevantie van de leerstof benadrukt. Daarnaast moeten de leerlingen het gevoel ervaren dat ze deel uitmaken van een sociale groep, in dit geval de klas. Ten derde hebben we nog de nood aan competentie. Een leraar kan hieraan tegemoetkomen door structuur te bieden. Hierbij moet hij een duidelijk overzicht van de lesopbouw geven, duidelijke verwachtingen vooropstellen, haalbare uitdagingen bieden en constructieve feedback geven op wat de leerlingen doen.

Leerlingen zijn slechts gemotiveerd mits de leraar een krachtige leeromgeving ontwikkelt. Concreet wil dit zeggen dat de leerlingen een gevoel van autonomie ervaren, er sterk ingespeeld wordt op het competentiegevoel van de leerlingen en ze een warme verbondenheid ervaren.

2 (Didactische) differentiatie

Vervolgens dient een leraar zoveel mogelijk te differentiëren in werkvormen. Iedere leerling leert volgens een andere leerstijl en behoort bijgevolg tot een bepaald leertype. Hoogeveen en Winkels (2014) onderscheiden zes types:

- het auditieve type: horen, (gericht) luisteren;
- het haptisch/motorische type: voelen, doen, ervaren, uitproberen;
- het leestype: geschreven tekst;
- het visuele type: zien (afbeeldingen, demonstratie);
- het gesprekstype: verbale interactie, discussie;
- het schrijftype: maken van aantekeningen en overschrijven.

Om aan zoveel mogelijk leerstijlen/leertypen tegemoet te komen, dient de leraar volgens Hoogeveen en Winkels (2014) tijdens de les te variëren in werkvormen. Betreffende de leerstijlen kan de leraar de volgende acties ondernemen: zowel gesloten als open opdrachten aanbieden, de leerlingen individueel en in groep laten werken, iedereen dezelfde aanpak bij een taak of meerdere mogelijkheden aanbieden enzovoort. Om tegemoet te komen aan de leertypen kan de leraar de volgende acties verrichten:

- het auditieve type: voorlezen, doceren...
- het haptisch/motorische type: doe-opdrachten, spelvormen...
- het leestype: leesspellen, literatuurstudie...
- het visuele type: afbeeldingen, video...
- het gesprekstype: groepswerk, discussievormen...

Didactische differentiatie definiëren Hoogeveen en Winkels (2014) als een minimaal gebruik van instructievormen en een maximaal gebruik van opdrachtvormen. De werkvormen moeten aan de volgende criteria voldoen:

1. Kan de werkvorm recht doen aan de verschillen tussen leerlingen wat betreft de verwerking van de leerstof?
2. Doet de werkvorm recht aan de verschillende wijzen van waarnemen (leertype)?
3. Biedt de werkvorm de leerlingen de mogelijkheid om individueel of in kleine groepjes te werken?

3 Sociale vaardigheden

Activerende werkvormen en/of spelvormen inzetten heeft tevens verschillende positieve sociale gevolgen. Enerzijds wordt de leerstof op een gevarieerde manier verworven en verwerkt. Hierdoor voelen de leerlingen zich betrokken, zijn ze geboeid en bijgevolg gemotiveerd. Aangezien veel werkvormen interactie vereisen, werken de leerlingen eveneens aan hun sociale vaardigheden.

“Sociale vaardigheden zijn alle gedragingen die men in onze cultuur ter beschikking moet hebben om op een efficiënte en opbouwende wijze deel te nemen aan het sociale leven, zowel op maatschappelijk als op interpersoonlijk en familiaal vlak. Moeilijkheden op persoonlijk of maatschappelijk vlak gaan vaak samen met een te beperkte sociale bagage om in verschillende situaties op een bevredigende wijze te functioneren.” (Onderwijs Vlaanderen, z.j.)

1.3.8.5 Welke activerende werkvormen en spelvormen zijn geschikt om zinsontleding te onderwijzen?

1 Leerspelen

Allereerst bieden leerspelen veel mogelijkheden om zinsontleding te verwerken. Enkele spelvormen die hierin vervat zitten, zijn bijvoorbeeld ganzenbord, bingospel en kwartetspel. Andere mogelijkheden zijn Mens-erger-je-niet, memory of afvalrace. Leerspelen hebben bijna altijd duidelijke doelen, regels en een gewenst aantal deelnemers. Door het spel te spelen, doorlopen leerlingen de leerinhoud, waarbij (voor)kennis en inzicht getoetst worden, ze beslissingen moeten nemen, opdrachten moeten uitvoeren, moeten samenwerken, voor onverwachte situaties komen te staan enzovoort. (Hoogeveen et al., 2014)

2 Andere mogelijkheden

Een leraar moet in staat zijn om een krachtige leeromgeving te creëren waarbij leerlingen op een actieve manier de leerstof kunnen verwerven en verwerken. Afhankelijk van de leerstof vraagt dit een bepaalde creativiteit. Een andere spelvorm die een leraar kan gebruiken voor zinsontleding is bijvoorbeeld een zogenaamd woordspel. Hierbij moeten de leerlingen een beroep doen op hun creativiteit. Zij krijgen bijvoorbeeld kaartjes waarop telkens één woord staat. Vervolgens moeten ze een thema trekken en hierover zinnen maken met de gegeven kaartjes. Door na te denken over de mogelijke zinsconstructies zijn de leerlingen actief bezig met de leerstof en moeten ze reflecteren op hun taalsysteem. Daarnaast kan een leraar ook de leerstof bevragen via een quiz, dit is een leuk alternatief om de theorie te toetsen.

3 Bestaand materiaal: een eerste verkenning

Van 2017 tot 2018 heeft een docentontwikkelteam (zie 1.3.7) verschillende spelvormen ontwikkeld, waarmee leerlingen al spelenderwijs in aanraking komen met grammatica. Via integratie van spelvormen trachten leraren “de motivatie, betrokkenheid en activiteit van leerlingen te verhogen” (Van der Hulst et al., 2018). Hieronder worden drie interessante spelvormen besproken.

In het grammaticaonderwijs is meestal sprake van *gamification* (voor voorbeelden, zie: Coppen 2018; Hadfield 2003): spelvormen hebben dan voornamelijk een motivationele functie en de echte leeractiviteiten bestaan uit het beantwoorden van traditionele vragen, het invullen van woordvormen, het benoemen van woordsoorten of zinsdelen of het opsporen van fouten. (Van der Hulst et al., 2018, p.244)

1.3.8.5.1 Visualisatiespellen

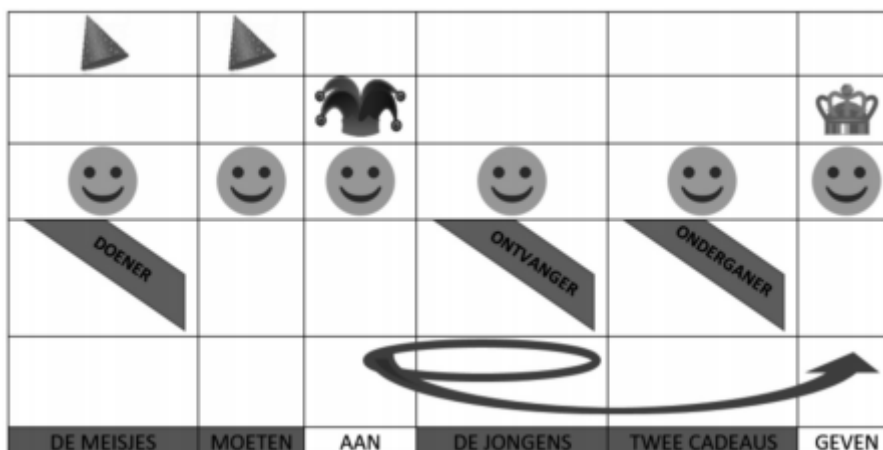
De visualisatiespellen hebben ze zodanig aangepast waardoor ze rijker zijn en taalkundig beter onderbouwd.

Voor het visualiseren van zinnen heeft het team een spelvorm ontwikkeld waarbij leerlingen de zinsdelen van een zin in de juiste volgorde moeten uitbeelden en waarbij ze gebruik moeten of kunnen maken van verschillende soorten attributen:

- *sjerpen*, met daarop semantische rollen (zoals 'doener', 'ontvanger', 'onderganer' en eventueel 'ervaarder' of specifiekere semantische rollen);
- *feestmutsen*, om congruentie tussen onderwerp en persoonsvorm uit te beelden;
- *kroontjes*, om het hoofdwerkwoord (en eventueel het voorzetsel) te markeren dat de betekenisrollen uitdeelt;
- *linten*, om zinsdelen via een voorzetsel aan andere zinsdelen te verbinden;
- *narrenmutsen*, voor betekenisloze voorzetsels.

Het idee is dat voor elk grammaticaal concept een beeldelement bedacht wordt dat aan de visualisatie kan worden toegevoegd. Er kan worden begonnen met alleen sjerpen, feestmutsen en kroontjes, en de andere elementen kunnen later worden toegevoegd. Leerlingen werken samen in groepjes en komen zo tot een gezamenlijke reflectie op betekenisrollen. Doordat bijvoorbeeld het concept 'congruentie' apart wordt uitgebeeld met feestmutsen, naast het uitdelen van betekenisrollen met het kroontje, kan het inzicht ontstaan dat het twee verschillende concepten zijn: een werkwoord kan zowel een kroontje als een feestmuts op hebben, maar het hoeft niet. De persoonsvorm draagt de feestmuts, het kernwerkwoord het kroontje. (Van der Hulst et al., 2018, p.245-246)

In figuur 3 (Van der Hulst et al., 2018, p.246) staat een schematisch voorbeeld van hoe de spelvorm in zijn werk gaat.

Figuur 3 – Voorbeeld van visualisatiespel

Het onderwerp en de persoonsvorm 'De meisjes moeten.' dragen de feestmutsen: dat beeldt de congruentie uit. Het hoofdwerkwoord 'geven' draagt het kroontje en deelt de sjerpen (of sjaals) uit (eventueel kan dat uitdelen ook in de spelvorm geïntegreerd worden). Bij geven horen 'een doener', 'een ontvanger' en 'een onderganer'. Het voorzetsel 'aan' draagt de

narrenmuts, want het deelt geen eigen sjerp uit. Het verbindt alleen het zinsdeel 'de jongens' aan het werkwoord 'geven'. (Van der Hulst et al., 2018, p.246)

1.3.8.5.2 Kaartspellen

1. Memory

Vervolgens hebben ze enkele kaartspellen aangepast. Het eerste kaartspel is een variant op het spel Memory. Hierbij moeten de spelers telkens twee kaarten omdraaien die al dan niet bij elkaar horen.

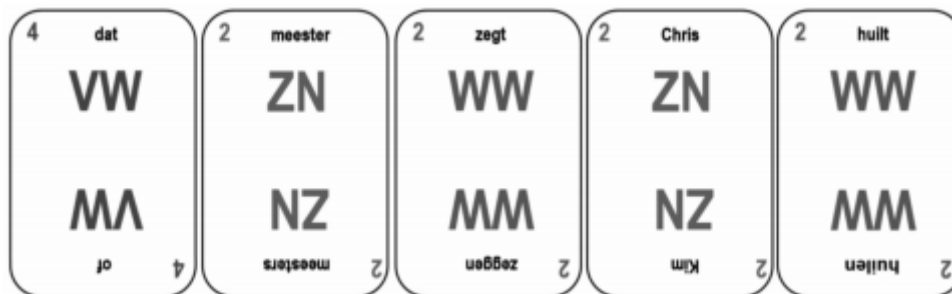
Ze ontwikkelden een variant waarbij de kaartjes bestaan uit 12 kaartjes met een transitief werkwoord, de helft enkelvoud (ruikt) en de helft meervoud (ruiken), en 24 kaartjes met een dier, ook de helft enkelvoud (een slang) en de helft meervoud (muizen). De spelers draaien om beurten drie kaartjes om, en als er een zinnetje van gemaakt kan worden (bv.: Een slang ruikt muizen.) mag de speler die aan de beurt is de kaartjes hebben. Anders worden de kaartjes weer omgekeerd. Dit is een heel eenvoudig spelletje dat echter wel het principe van de tweeplaatsigheid en de congruentie voelbaar maakt: niet alles past bij elkaar en het werkwoord selecteert twee zinsdelen. Dat het spelletje vaak net niet helemaal uitkomt, biedt ook op een abstracter niveau aanknopingspunten voor reflectie (Hoe komt het dat het nu niet uitkomt?). Je wordt beter in het spel als je niet de woorden onthoudt, maar de grammaticale eigenschappen. Van WordMemory hebben ze ook een online versie gemaakt, die als app gespeeld kan worden. (Van der Hulst et al., 2018, p.247)

2. Woordpoker

Een rijkere bron van combinatiemogelijkheden hebben ze gezocht in de ontwikkeling van een uitgebreider kaartspel (vergelijkbaar met de omvang van een regulier kaartspel), waarin elke kaart verschillende typen informatie bevat:

- In het midden van de kaart staat een woordsoort. We onderscheiden:
 - ZN voor 'zelfstandig naamwoord';
 - WW voor 'zelfstandig werkwoord';
 - BN voor 'bijvoeglijk naamwoord';
 - VL voor 'voornaamwoord/lidwoord' (het lidwoord en het voornaamwoord gelden in de moderne taalkunde beide als *determiner*)
 - VZ voor 'voorzetsel';
 - VW voor 'voegwoord';
 - JO voor joker.
- Aan de bovenkant staat een woord dat gebruikt kan worden bij het vormen van een zin.
- Kaarten kunnen, net als gewone speelkaarten, gedraaid worden. Onze kaarten bevatten twee verschillende woorden die bij het draaien bovenaan komen. Bij werkwoorden en zelfstandige naamwoorden zijn dat altijd de enkelvoudige en de meervoudige variant, bij bijvoeglijke naamwoorden de verbogen en onverbogen versie en bij persoonlijke voornaamwoorden de onderwerpsvorm en de voorwerpsvorm. Bij de andere woordsoorten zijn het twee verschillende exemplaren van de woordsoort.
- Linksboven op de kaart staat ook een getal. Dat is een inschatting van de moeilijkheidsgraad van het woord in het spel. Hogere waardes zijn woorden die moeilijker in een zin in te passen zijn.
- Voor een joker mag een willekeurig woord ingevuld worden (eventueel met restricties). In een pokervariant worden vijf kaarten uitgedeeld (er zijn verschillende spelvarianten mogelijk). De bedoeling is om met die vijf kaarten een zo lang mogelijke zin te construeren. Een voorbeeld hiervan is te zien in figuur 4 (Van der Hulst et al., 2018, p.248). In het voorbeeld kan een speler het zinnetje "Dat zegt meester Chris." construeren. In de eenvoudigste spelvariant is dat prima, maar voor meer gevorderde spelers kan het afgekeurd worden omdat in die zin het woordje 'dat' geen voegwoord

(VW) is. Door het slim omkeren van kaarten kan op basis van het voorbeeld wel de zin “Kim zegt dat meesters huilen.” gemaakt worden, of “Dat Chris huilt, zeggen meesters.”

Figuur 4 – Wordpoker

Wordpoker geeft in eerste instantie aanleiding tot discussie over de correctheid van zinnen (Is “Chris zegt of meesters huilen.” een goede zin?), maar de zinnen kunnen ook een startpunt zijn voor discussie over de transitiviteit van werkwoorden (‘zeggen’ moet een voorwerp hebben, dus “Kim huilt of meesters zeggen.” is niet goed) of over andere taalkundige concepten zoals ‘congruentie’, ‘specificerende voorbepalingen’ (meester Kim), ‘verbuiging van bijvoeglijke naamwoorden’, enz. De kaarten bevatten meerdere categorieën zelfstandige naamwoorden (‘mannelijke, vrouwelijke en genderneutrale eigennamen’, ‘titels’, ‘telbare en niet-telbare woorden’) en zelfstandige werkwoorden (‘eenplaatsig’, ‘tweeplaatsig’, ‘drieplaatsig’ en ‘werkwoorden die een voorzetselvoorwerp of een bijzin als voorwerp kunnen hebben’). Hierdoor kunnen de meeste concepten die belangrijk zijn voor de zinsontleding aan de orde komen. Ook van Wordpoker hebben ze een spelvariant als app ontwikkeld. (Van der Hulst et al., 2018, p.247 – 248)

3. Woordslang

Behalve een pokervariant kan met de kaarten ook een spelletje gespeeld worden dat geïnspireerd is op het spelletje Boggle, waarbij een zo lang mogelijke ‘slang’ moet worden gemaakt met aangrenzende kaarten in een raster. In figuur 5 is een foto van zo’n raster afgebeeld. In het voorbeeld kan geen combinatie als ‘nieuwe leerlingen’ worden gemaakt omdat deze twee kaarten niet aangrenzend zijn. Wel mogelijk is ‘nieuwe slimme leerlingen’, als de joker wordt ingevuld met ‘slimme’. Elke kaart mag per zin maar één keer worden gebruikt. (Van der Hulst et al., 2018, p.248 – 249)

Met de joker in het midden kunnen er altijd korte zinnetjes gemaakt worden (in het voorbeeld ‘Hij lacht.’, als voor de joker ‘lacht’ gelegd wordt), maar het aantal mogelijkheden wordt snel groter. In het voorbeeld op de foto zijn bijvoorbeeld de volgende zinnen mogelijk (jokerwoord tussen vierkante haakjes):

- Hij vraagt de leerlingen (zonder joker).
- Hij vraagt de leerlingen [iets].
- De leerlingen zeggen nieuwe [dingen] van hem.

Het is natuurlijk niet toegestaan om een onbeperkt aantal zinnen te maken door in een geconstrueerde zin alleen de joker telkens anders in te vullen. (Van der Hulst et al., 2018, p.249)

In figuur 5 (Van der Hulst et al., 2018, p.249) staat een voorbeeld afgebeeld van het bovenstaande spel.

Figuur 5 – Woordslangraster

Een willekeurig raster (het raster op de foto is een authentiek voorbeeld) geeft al snel aanleiding tot verwoed puzzelen en veel creativiteit. Door langere zinnen met meer punten te belonen, of door alleen de langste zinnen te laten tellen, kunnen verschillende vaardigheden worden gestimuleerd. (Van der Hulst et al., 2018, p.249)

4. Woordketting

De laatste spelvorm is gebaseerd op Rummikub. Het doel hierbij is om een syntactisch correcte woordketting te vormen.

Hierbij krijgen de spelers drie kaarten en moeten ze om beurten een kaart toevoegen aan een woordketting. De woordketting moet uitzicht bieden op een complete zin. De speler die een kaart aanlegt, moet aangeven welke complete zin er nog gevormd kan worden. Spelers die niet kunnen aanleggen, mogen één van hun kaarten ruilen voor een nieuwe kaart. Zolang er nog jokers in het spel zitten, zullen deze op den duur naar boven komen en voor verdere uitbreiding van de zin kunnen zorgen. De speler die het eerst de drie kaarten heeft aangelegd, wint. Voor gevorderden kan het ook toegestaan worden om de volgorde van de woordketting te wijzigen.

In deze spelvariant krijgen leerlingen speciaal inzicht in de mogelijkheden om zinnen langer te maken ('onderschikking', 'nevenschikking'). Ook kan het spel aanleiding geven om op een bepaald moment te speculeren over het woord of de woordsoort die nodig is om de op tafel liggende woordketting uit te breiden. (Van der Hulst et al., 2018, p.250)

1.3.8.5.3 Getrokken conclusies

Het docentontwikkelteam heeft positieve ervaringen met dit materiaal. Het viel hen op dat de leerlingen plezier beleefden. Volgens Van der Hulst et al. (2018) vergaten de leerlingen de tijd en wilden ze de spellen opnieuw spelen. Ook werkten ze allemaal actief mee en deden ze aan reflectie, zowel individueel als in groepsverband.

Het team formuleert de volgende conclusie over de spelvormen: “Naar ons idee vormen deze spelletjes een leuke aanvulling op (en deels misschien vervanging van) het bestaande grammaticaonderwijs. Leerlingen van alle niveaus kunnen de spelletjes in hun eenvoudigste varianten spelen en er, behalve plezier, ook succeservaringen mee beleven. Het spelelement geeft het inzicht in grammaticale vormen en structuren een nieuwe dimensie: als je beter snapt hoe zinnen gebouwd worden, heb je daar voordeel van bij het spelen. Bovendien is het een belangrijk didactisch voordeel dat de spellen op degelijke taalkundige concepten gefundeerd zijn, waardoor een discussie binnen het spel, of naar aanleiding van het spel, over taalkundig relevante concepten gaat, en niet beperkt blijft tot de toepassing van ezelsbruggetjes en vuistregels voor benoeming. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen wat precies de effecten kunnen zijn van deze spelletjes. Veel zal afhangen van de wijze waarop de spelletjes worden geïntegreerd in het grammatica- en/of schrijfonderwijs. We hebben in elk geval zelf veel plezier gehad met het spelen, en we hebben bij onze leerlingen hetzelfde gezien. Dat is al winst.” (Van der Hulst et al., 2018, p.250 – 251)

Door de onderstaande QR-code te scannen, kunt u de volledige bundels bekijken. Ze zijn ook te vinden op de volgende site: <http://grammaticadidactiek.ruhosting.nl/DOT2018.html>

1.4 Verzamelen

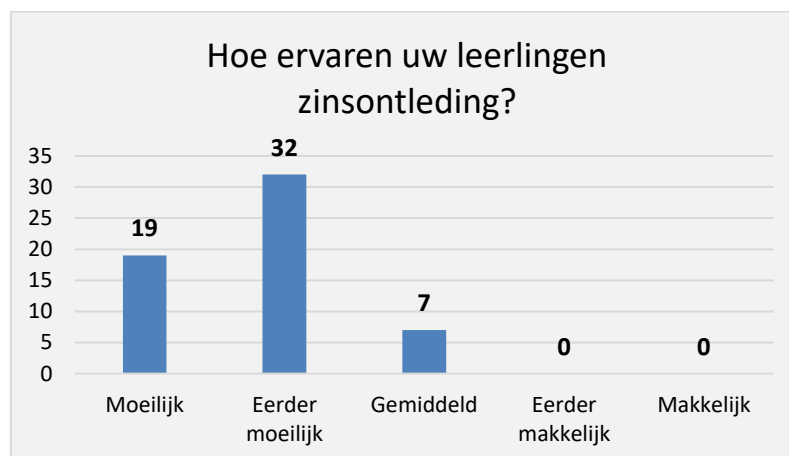
1.4.1 Enquête

Om een beter zicht te krijgen op de zinsontledingsproblematiek, werd er ook een enquête gelanceerd via Facebook. Deze enquête richtte zich specifiek op leraren Nederlands. De vragen van deze enquête kunt u terugvinden in bijlage 1.

De respondenten die deelnamen, moesten een enquête van zestien vragen invullen. Hierbij kregen ze onder meer vragen over de volgende aspecten: hun geslacht, hun anciënniteit, de graden en onderwijsvormen waarin ze actief zijn, hun ervaring met zinsontleding, de struikelblokken omtrent zinsontleding, zowel voor hen als voor de leerlingen, het gebruik van activerende werkvormen en spelvormen enzovoort.

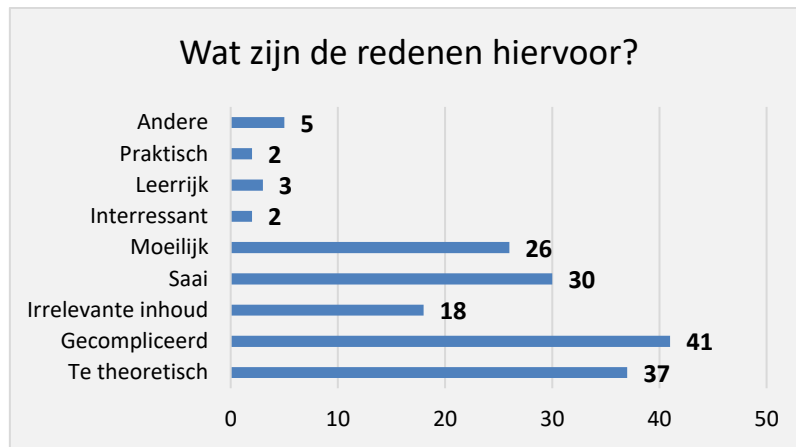
De enquête werd in totaal door 59 respondenten, van wie 2 mannen en 57 vrouwen, ingevuld.

Allereerst kregen de leraren een algemene vraag over zinsontleding. De vraag werd in totaal door 58 respondenten ingevuld. Uit de resultaten van tabel twee blijkt dat leerlingen zinsontleding over het algemeen als moeilijk ervaren. 32 leraren hebben tevens het antwoord 'eerder moeilijk' aangeduid, 19 leraren hebben 'moeilijk' aangeduid. Opvallend hierbij is dat er geen enkele keer 'eerder gemakkelijk' of 'gemakkelijk' werd aangeduid.

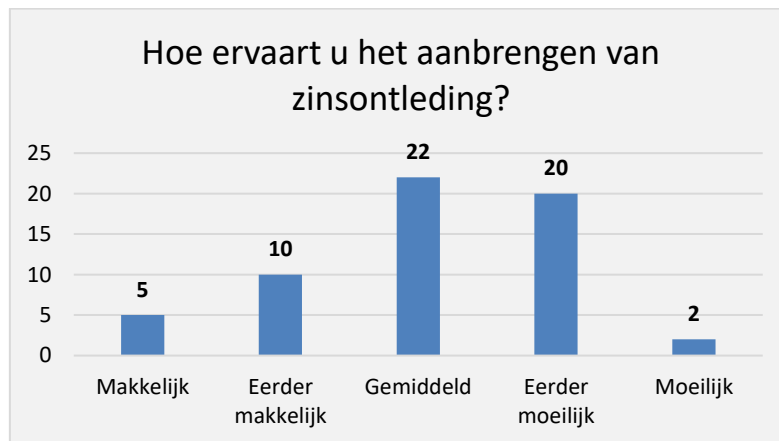
Tabel 2 – Ervaringen van leerlingen

Wat zijn de redenen hiervoor? In tabel drie staan de mogelijkheden opgesomd. In het algemeen vinden leerlingen zinsontleding gecompliceerd en theoretisch. 41 leerkrachten hebben 'gecompliceerd' aangeduid, 37 leraren duiden 'te theoretisch' aan. Een derde redenen die eruit sprong, was 'saai'. Deze optie werd door 30 leerkrachten aangeduid. Ook vinden leerlingen de materie moeilijk, 26 leraren hebben deze optie aangeduid. Ten slotte wordt zinsontleding ook als irrelevante inhoud ervaren. Deze optie werd door achttien leraren aangeduid. In tegenstelling tot de negatieve redenen, werden de positieve opties 'praktisch', 'leerrijk' en 'interessant' amper aangeduid. Vijf leerkrachten hebben wel een andere reden opgegeven. Bepaalde redenen sloten aan bij de irrelevantie van de leerstof. Twee leraren geven ook aan dat de leerlingen de leerstof te weinig inoefenen en slecht instuderen.

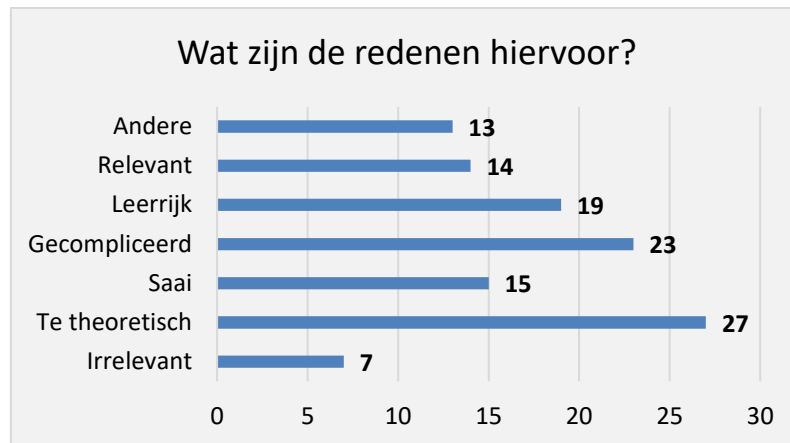
Tabel 3 – Redenen van leerlingen

Vervolgens heeft de enquête ook bevraagd hoe de leraren zelf tegenover zinsontleding staan. Hoe ervaren zij het aanbrengen van de leerstof? Uit de resultaten van tabel 4 blijkt dat de meerderheid van de leraren Nederlands niet veel moeite heeft met het aanbrengen van de leerstof. Deze groep wordt gevolgd door 20 leraren die dit echter wel als ‘eerder moeilijk’ ervaren. Twee leraren vinden het heel moeilijke theorie om te geven, vijf leraren daarentegen vinden dit gemakkelijk. De tien overige leraren neigen naar ‘eerder gemakkelijk’.

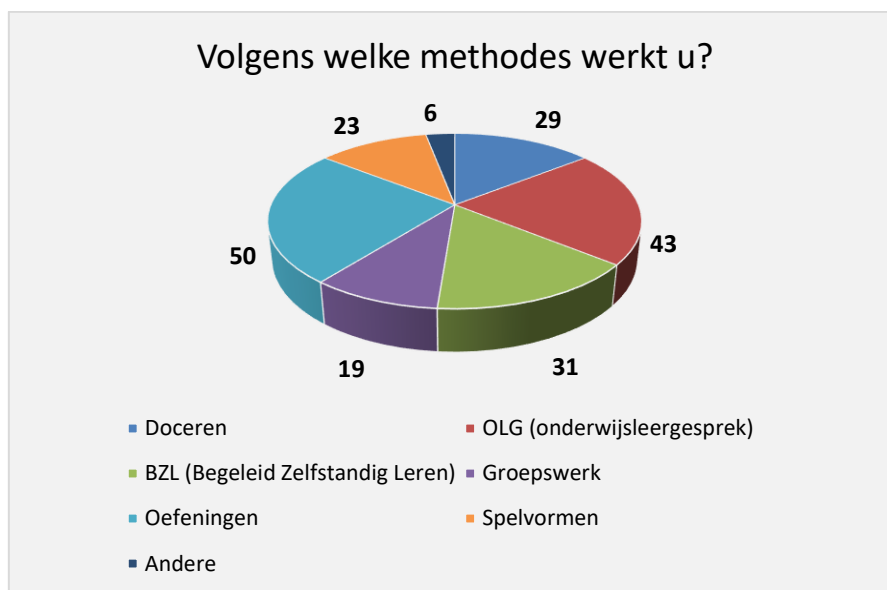
Tabel 4 – Ervaringen van leraren

Welke redenen geven de leraren hiervoor? Indien we de onderstaande tabel bekijken, kunnen we stellen dat de respondenten vooral negatieve redenen koppelen aan de leerstof. 27 leraren geven aan dat ze zinsontleding zeer theoretisch vinden. Daarnaast vinden 23 leraren ook dat de leerstof zeer gecompliceerd is. Vijftien leraren beschouwen de materie tevens als saai om te geven, zelfs zeven leraren achten zinsontleding irrelevant. In totaal vinden negentien leraren zinsontleding wel leerrijk, het werd ook relevant bevonden door veertien leraren. De optie ‘andere’ is ook dertien keer aangeduid. In het algemeen gaven veel leraren hierbij aan dat de niveauverschillen tussen klassen het aanbrengen moeilijker maakt. Daarnaast zouden veel leerlingen er het nut niet van inzien. Ten slotte speelt de gebrekkige basiskennis van de leerlingen ook een rol.

Tabel 5 – Redenen van leraren

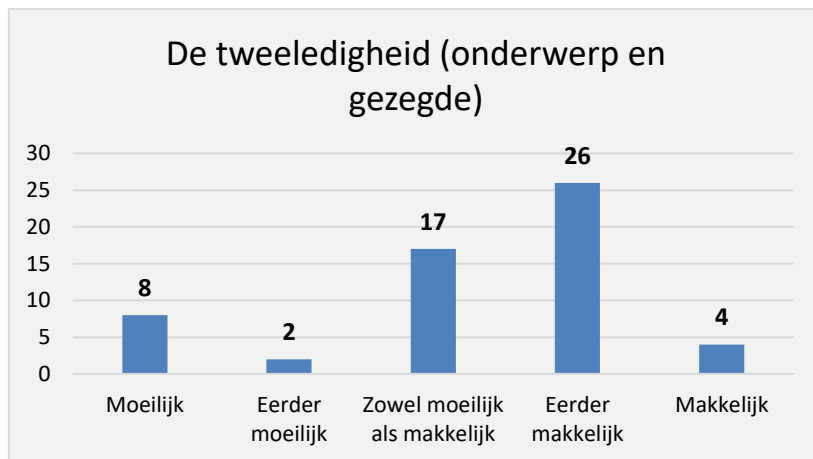
Hoe brengen leerkrachten zinsontleding aan? Welke methodes gebruiken ze? Deze vraag werd door 58 leerkrachten beantwoord. Uit de resultaten van tabel zes kunnen we stellen dat de meerderheid vertrekt vanuit een onderwijsleergesprek, 43 leraren hebben dit antwoord geselecteerd. Daarnaast doen 31 leraren aan BZL, gevolgd door 29 leraren die voornamelijk doceren. Bij de vastzetting van de leerstof maken de leerlingen hoofdzakelijk oefeningen, 50 leraren duiden dit antwoord aan. Verder maken 23 leraren ook gebruik van spelvormen. Negentien leraren integreren zelfs een groepswerk omtrent zinsontleding. Ten slotte hebben zes leraren de optie 'andere' aangeduid. Deze leraren maakten ook nog gebruik van deductie en verschillende differentiatievormen.

Tabel 6 – De gebruikte methodes

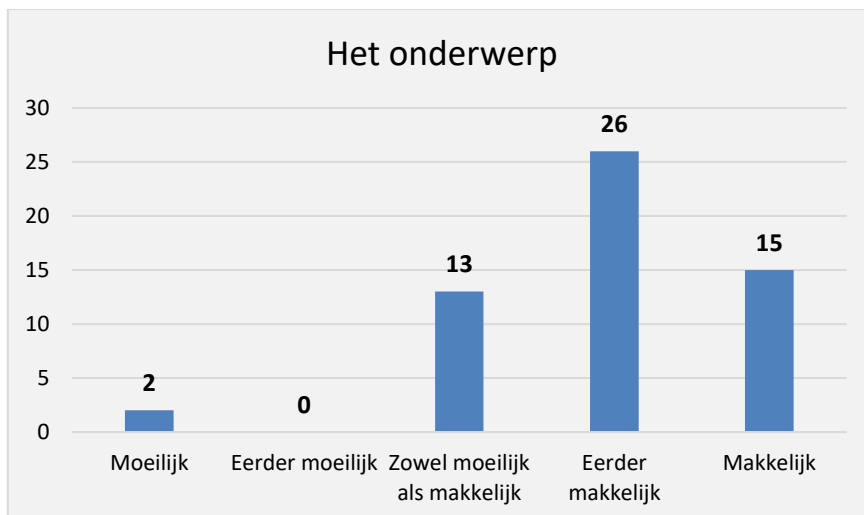
In de volgende alinea's wordt nagegaan met welke zinsdelen leerlingen problemen ervaren. Aangezien de respondenten meerdere antwoorden konden aanduiden bij deze vraag, worden de zinsdelen apart besproken. Deze vragen werden in totaal door 57 leerkrachten beantwoord.

Allereerst bespreken we de tweeledigheid van een zin. Uit tabel zeven kunnen we concluderen dat leerlingen doorgaans weinig problemen hebben met het onderscheiden van het onderwerp en het gezegde. Zeventien leraren vormen echter de middengroep. De reden waarom zij voor dit antwoord gekozen hebben, kan afhangen van verschillende factoren. Bovendien vinden twee leraren dat hun leerlingen dit doorgaans eerder moeilijk vinden, acht leraren hebben zelfs ‘moeilijk’ aangeduid. Slechts vier leraren vinden de tweeledigheid gemakkelijk.

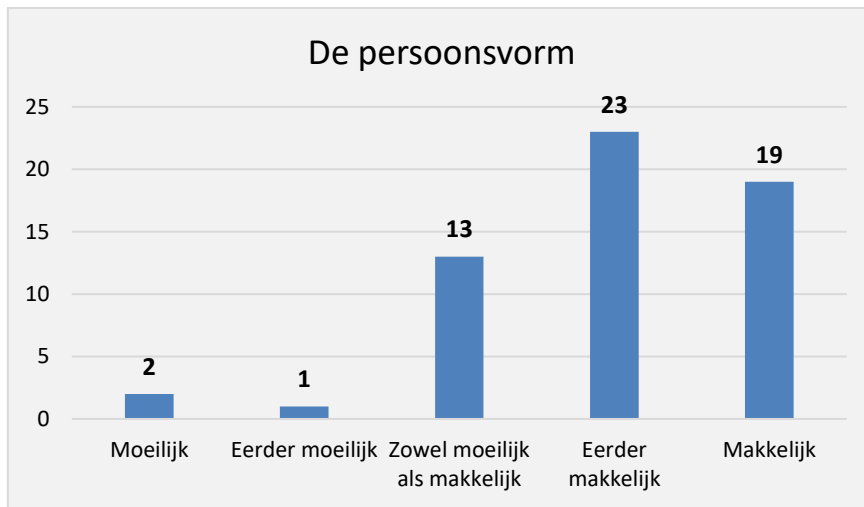
Tabel 7 – Problemen met tweeledigheid

Het volgende zinsdeel dat zij hebben beoordeeld, is het onderwerp. Uit de resultaten van tabel acht blijkt dat leerlingen doorgaans geen tot weinig problemen ervaren bij het vinden van het onderwerp. 26 leerkrachten hebben ‘eerder makkelijk’ aangeduid, vijftien leraren zelfs ‘makkelijk’. Echter zijn er twee leraren die het onderwerp moeilijk achten. Ook hebben dertien leraren voor ‘zowel moeilijk als makkelijk’ gekozen.

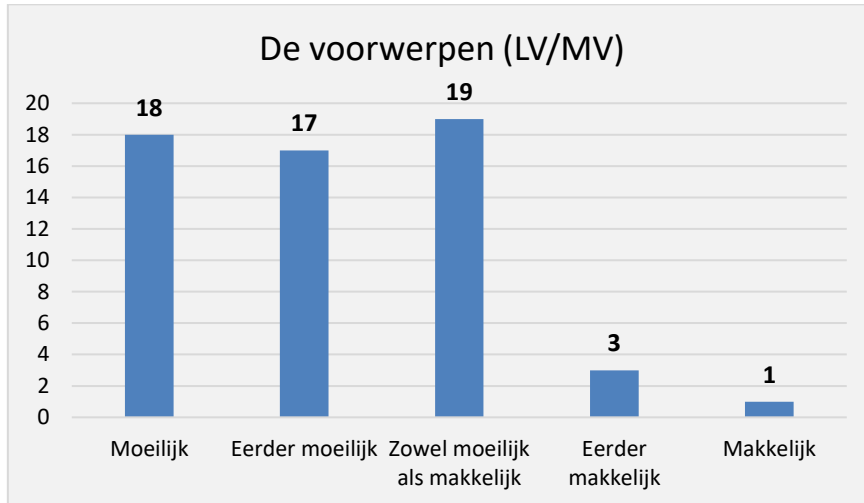
Tabel 8 – Problemen met het onderwerp

We gaan verder met de persoonsvorm. Uit tabel negen kunnen we afleiden dat de meerderheid van de leerlingen geen problemen heeft met het herkennen van dit zinsdeel. 23 leerkrachten hebben immers ‘eerder makkelijk’ aangeduid, negentien leraren zelfs ‘makkelijk’. Opnieuw is er een middengroep die ‘zowel moeilijk als makkelijk’ heeft aangeduid. Deze bestaat uit dertien leraren. Slechts één leraar beschouwt de persoonsvorm als eerder moeilijk, twee leraren als moeilijk.

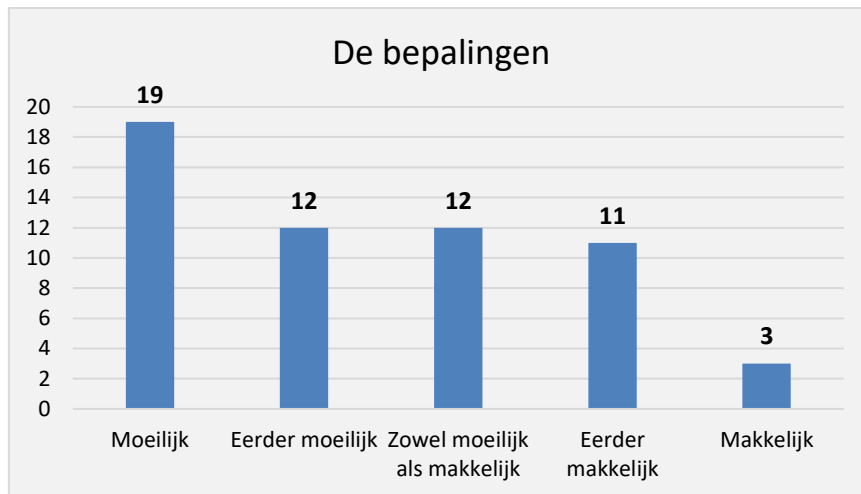
Tabel 9 – Problemen met de persoonsvorm

Vervolgens hebben de leraren de voorwerpen beoordeeld. Binnen de voorwerpen dienen leerlingen het lijdend voorwerp en meewerkend voorwerp te herkennen. Uit de resultaten van tabel tien kunnen we afleiden dat leerlingen hier doorgaans veel problemen mee ervaren. De grootste groep acht de voorwerpen zowel moeilijk als makkelijk, deze bestaat uit negentien leraren. Zeventien leraren hebben ‘eerder moeilijk’ aangeduid, achttien leraren beschouwen de voorwerpen zelfs als heel moeilijk. Slechts vier leerkrachten hebben positieve ervaringen met de zinsdelen. Hierbij hebben drie leraren ‘eerder makkelijk’ aangeduid, één leraar heeft zelf ‘makkelijk’ gekozen.

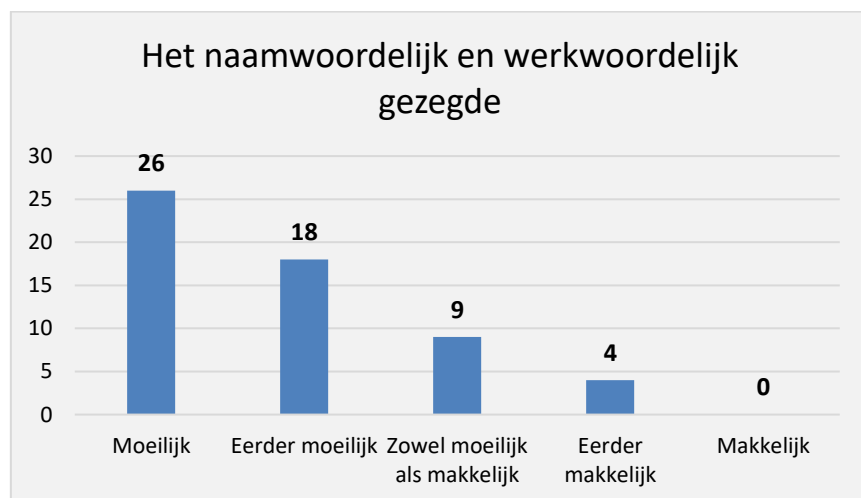
Tabel 10 – Problemen met de voorwerpen

Het vijfde zinsdeel waarover de leraren een oordeel hebben geveld, zijn de bepalingen. Uit de resultaten van tabel elf kunnen we stellen dat de meerderheid van de leerlingen bepalingen als moeilijk beschouwen. Negentien leraren hebben immers dit antwoord aangeduid. Twaalf leraren hebben gekozen voor ‘eerder moeilijk’ en ‘zowel moeilijk als makkelijk’. Volgens elf leraren is dit zinsdeel ‘eerder makkelijk’. Slechts drie leraren hebben ‘makkelijk’ gekozen.

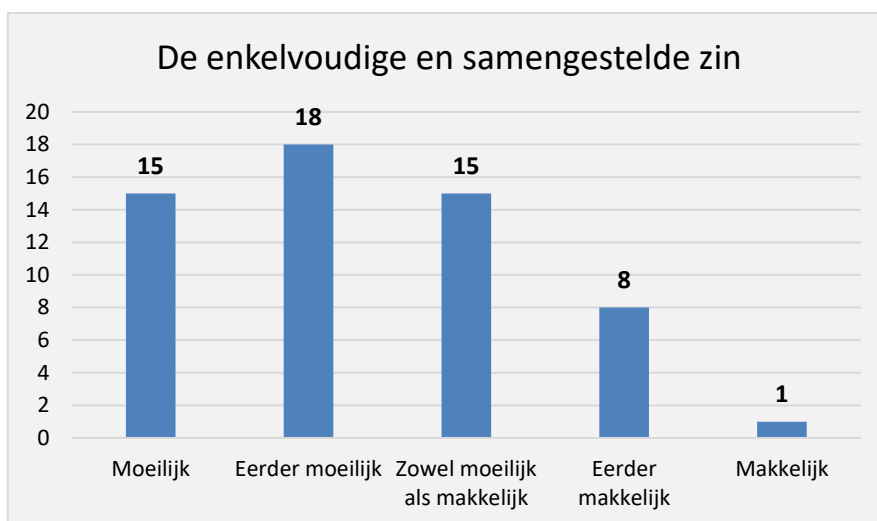
Tabel 11 – Problemen met bepalingen

Tabel twaalf geeft de resultaten voor het naamwoordelijk en werkwoordelijk gezegde weer. Uit deze resultaten kunnen we afleiden dat leerlingen het onderscheid tussen beide gezegdes zeer moeilijk vinden. 26 leraren hebben ‘moeilijk’ aangeduid, gevolgd door achttien leraren die ‘eerder moeilijk’ hebben gekozen. Negen leraren vormen de middengroep, zij hebben ‘zowel moeilijk als makkelijk’ aangeduid. Er zijn slechts vier leerkrachten die vinden dat hun leerlingen het naamwoordelijk en werkwoordelijk gezegde makkelijk kunnen onderscheiden. In het algemeen beweert geen enkele leraar dat dit zeer vlot verloopt.

Tabel 12 – Problemen met het werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde

Ten slotte hebben we nog de enkelvoudige en samengestelde zin. Uit de resultaten van tabel dertien kunnen we stellen dat leerlingen dit onderscheid ook moeilijk vinden. Achttien leerkrachten hebben namelijk ‘eerder moeilijk’ aangeduid, vijftien leraren hebben ‘moeilijk’ gekozen. De middengroep bestaat uit vijftien leraren, zij beschouwen de enkelvoudige en samengestelde zin zowel moeilijk als makkelijk. Hun leerlingen ervaren dus af en toe problemen. Acht leraren stellen dat hun leerlingen dit eerder makkelijk vinden. Slechts één leraar kiest vol overtuiging voor ‘makkelijk’.

Tabel 13 – Problemen met de enkelvoudige en samengestelde zin

Vervolgens werd het gebruik van activerende werkvormen en spelvormen tijdens de lessen zinsontleding bevraagd. Hierbij moesten de leerkrachten eerst aanduiden of ze werkvormen en spelvormen gebruikten. Daaropvolgend moesten ze ook de frequentie van het gebruik aangeven.

Uit tabel veertien blijkt dat 43 van de 58 leerkrachten activerende werkvormen en spelvormen gebruiken tijdens de lessen zinsontleding, vijftien leerkrachten doen dit echter niet. Uit tabel vijftien kunnen we de frequentie afleiden, deze vraag werd door 41 leraren beantwoord. Uit de resultaten van tabel vijftien kunnen we dan ook stellen dat 24 leraren minstens één keer een activerende werkvorm of spelvorm gebruiken. Twaalf leerkrachten doen dit zelfs twee keer, drie leraren maken drie keer gebruik van activerende werkvormen en spelvormen. Er zijn slechts twee leraren die meer dan vijf keer gebruik maken van activerende werkvormen en/of spelvormen tijdens de lessen.

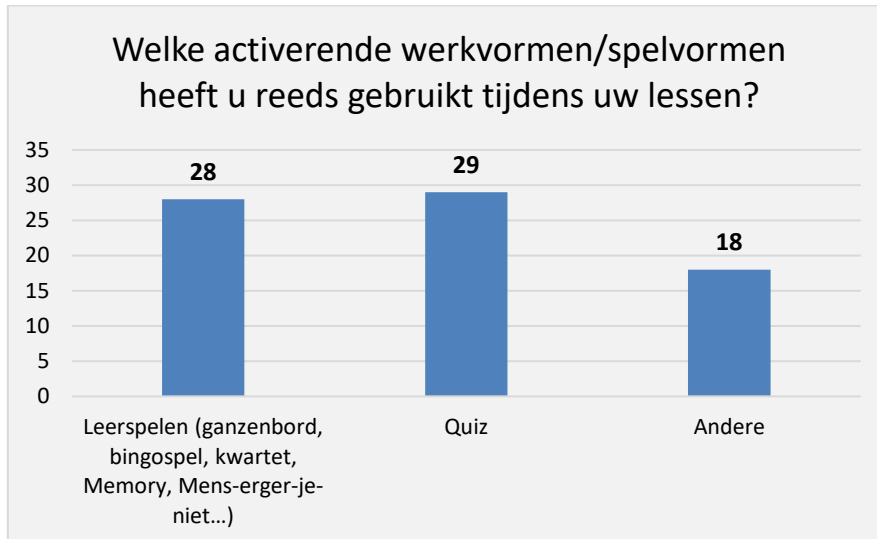
Tabel 14 – Gebruik van activerende werkvormen en spelvormen

Tabel 15 – Frequentie gebruik activerende werken en spelvormen

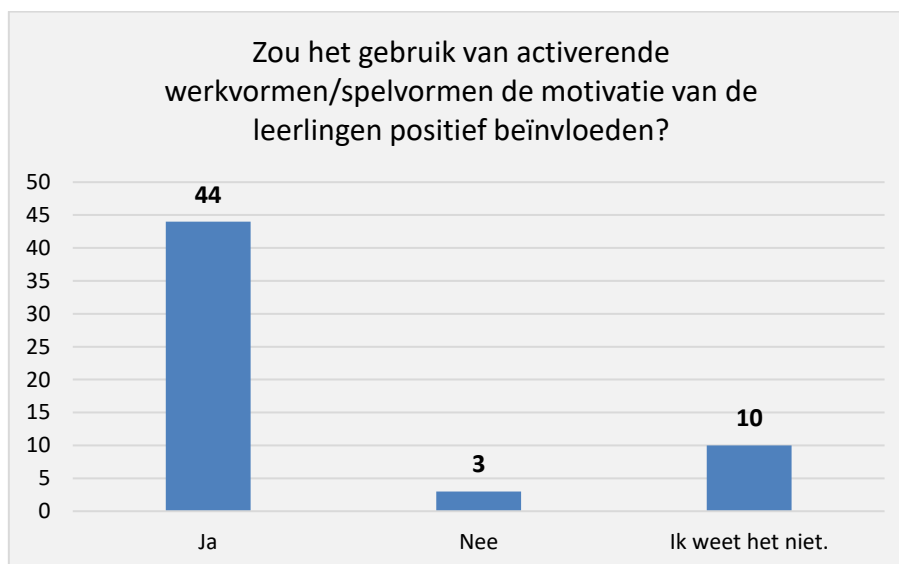
Vervolgens moesten de leraren aanduiden welke werkvormen en spelvormen ze gebruikten tijdens de lessen zinsontleding. Deze vraag werd slechts door 41 leraren ingevuld. Uit de resultaten van tabel vijftien blijkt dat er hoofdzakelijk gebruik wordt gemaakt van leerspelen. Onder leerspelen verstaan we onder andere ganzenbord, bingo, kwartet enzovoort.

28 leraren duiden deze optie aan. Daarnaast maken 29 leraren ook wel eens gebruik van een quiz. Ten slotte hebben achttien leraren nog andere voorbeelden gegeven van activerende werkvormen en spelvormen. Enkele werkvormen en spelvormen die zij aanhalen, zijn: Body grammar, Kraak de code, een zelfgemaakte spelvorm van kaarten, een hoekenwerk, een stellingenspel en een escape room.

Tabel 16 – Soorten activerende werkvormen en spelvormen

De laatste vraag had betrekking op de invloed van het gebruik van activerende werkvormen en spelvormen op de motivatie van leerlingen. Deze vraag werd door 57 leraren beantwoord. Uit de resultaten van tabel zeventien kunnen we concluderen dat 44 leraren denken dat het gebruik de motivatie van leerlingen positief beïnvloedt, drie leraren antwoordden 'nee' en tien leraren hadden geen zeker antwoord.

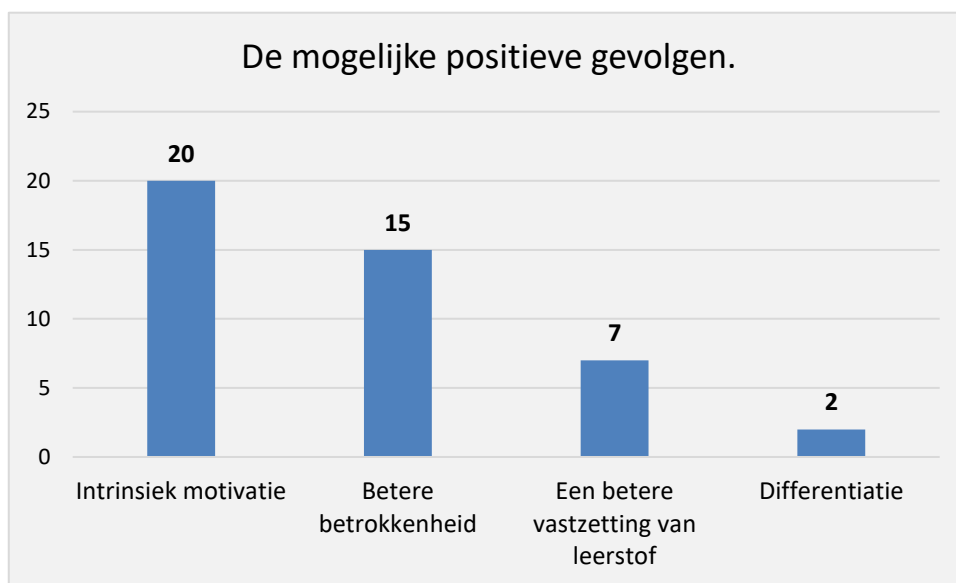

Tabel 17 – Invloed van activerende werkvormen en spelvormen op motivatie leerlingen

Vervolgens moesten de leraren beargumenteren waarom het gebruik van activerende werkvormen en spelvormen een positief effect zou hebben op de motivatie van leerlingen.

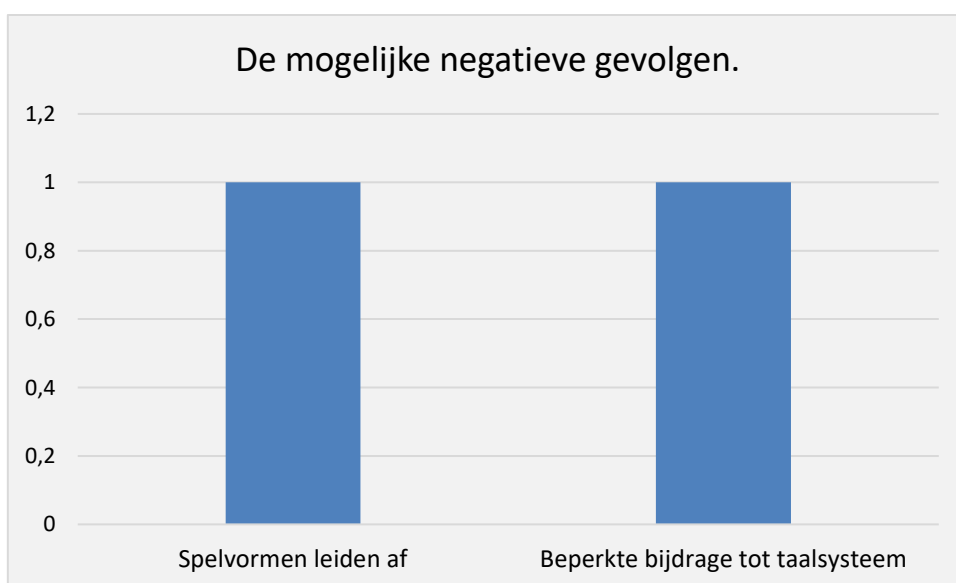
Hun antwoorden werden samengebundeld in twee tabellen. In de eerste tabel staan de mogelijke positieve gevolgen opgesomd, in de tweede de mogelijke negatieve.

Uit de resultaten van tabel achttien blijkt dat twintig leraren geloven dat het gebruik positief bijdraagt tot de intrinsieke motivatie van leerlingen. Dit cijfer wordt gevolgd door vijftien leraren die geloven dat leerlingen meer betrokken zouden zijn bij de les. Daarnaast zijn zeven leerkrachten er ook van overtuigd dat de integratie van activerende werkvormen en spelvormen zorgt voor een betere vastzetting van de leerstof bij de leerlingen. Twee leerkrachten vinden ook dat je hierdoor beter kunt differentiëren tijdens de les.

Tabel 18 – De mogelijke positieve gevolgen

Drie leerkrachten waren van mening dat het gebruik van activerende werkvormen en spelvormen niet bijdroeg tot de motivatie van de leerlingen. In tabel negentien staan de mogelijke negatieve gevolgen opgesomd. Één leerkracht vindt immers dat spelvormen enkel afleiden van de les. Een andere leraar is ook van mening dat activerende werkvormen en spelvormen een beperkte bijdrage leveren tot meer inzicht in het taalsysteem.

Tabel 19 – De mogelijke negatieve gevolgen

1.4.2 Interview

Verder werd er ook een interview afgenomen met een leraar Nederlands van de middenschool Heilig Hart te Bree. De vragen van dit interview kunt u terugvinden in bijlage twee. Voor de testfase is het belangrijk om te weten hoe het staat met de beginsituatie van de testgroep. Daarnaast worden de struikelblokken blootgelegd.

Uit het interview is gebleken dat de leraren Nederlands van de middenschool Heilig Hart te Bree gemiddeld twaalf uren aan zinsontleding besteden in het eerste jaar van de eerste graad. Dit cijfer is relatief aangezien het aantal uren kan verschillen van klas tot klas. De geïnterviewde klastitularis gaf aan dat de leerlingen zinsontleding in het algemeen altijd zeer moeilijk vinden. Dit komt mede door het feit dat de basiskennis vanuit het lager onderwijs niet goed is vastgezet. Veel leerlingen kunnen bijvoorbeeld geen onderscheid maken tussen een infinitief en een voltooid deelwoord. Op vlak van zinsontleding ondervinden de leerlingen bijvoorbeeld moeilijkheden bij het distingueren van het onderwerp en de persoonsvorm. Veel leerlingen benoemen een onderwerp als een persoonsvorm aangezien zij het begrip 'persoonsvorm' koppelen aan een persoon. Daarnaast vormt het onderscheid tussen het naamwoordelijk en het werkwoordelijk gezegde ook een struikelblok voor de leerlingen. Ze leren de theorie doorgaans uit het hoofd en kunnen deze produceren. Wanneer ze de theorie echter moeten toepassen in de praktijk ondervinden veel leerlingen problemen. De leerlingen baseren zich louter op de theorie en bekijken de zin niet in zijn context. De betekenis gaat hierdoor verloren. Bij het benoemen van de voorwerpen ondervinden de leerlingen over het algemeen amper problemen.

De leraren gebruiken het leerwerkboek Frappant voor Nederlands. Naast het leerwerkboek Frappant 1 maken de leraren ook gebruik van remediërings- en verdiepingsopdrachten. Daarnaast voorzien ze extra oefeningen van bepaalde zinsdelen. Op het vlak van didactiek begint de klastitularis haar lespraktijk met een onderwijsleergesprek. Ze geeft eigen voorbeelden waarbij alle delen stap per stap aan bod komen. De leerlingen leren een aantal vuistregels om de verschillende zinsdelen te onderscheiden, dit komt overeen met de traditionele benadering. Aangezien zinsontleding zeer complex is, zijn er enkele struikelblokken op inhoudelijk en praktisch vlak. Allereerst vormt het verschil in niveau tussen de leerlingen een struikelblok. Bepaalde leerlingen zijn sneller mee met de leerstof dan anderen. Daarnaast moeten de lessen zeer gestructureerd zijn. Zo niet, zullen veel leerlingen de leerstof niet goed verwerken. De klastitularis gaf ook aan dat de leerlingen behoefte hebben aan een herhalingsmoment zodat de leerstof opgefrist kan worden.

Voor het lessenpakket is het belangrijk om te weten welke werkvormen werken in de klas. De klastitularis gaf aan dat de leerlingen zeer flexibel zijn. Ze staan open voor verschillende werkvormen. Belangrijk hierbij is om een lokaal te voorzien dat zich leent tot de verschillende werkvormen.

1.5 Besluit

We kunnen concluderen dat zinsontleding een belangrijke component vormt binnen het taalbeschouwingsonderwijs. Het taalsysteem en het taalgebruik gaan immers hand in hand. Vermits leerlingen inzicht hebben in het taalsysteem, kunnen ze deze functioneel inzetten. Het doel is dat leerlingen enerzijds in staat zijn om boodschappen en teksten correct te interpreteren. Anderzijds moeten zij in staat zijn om hierop gepast te kunnen reageren.

Veel leerlingen ervaren echter problemen met zinsontleding. Uit de enquête blijkt dat leerlingen vooral problemen ervaren met de voorwerpen, de bepalingen, het naamwoordelijk en werkwoordelijk gezegde en het onderscheid tussen de enkelvoudige en samengestelde zin. Welke oorzaken liggen aan de basis van deze problematiek? Dit zou enerzijds kunnen komen doordat de lessen zeer theoriegericht zijn. Anderzijds zijn veel leerlingen nog niet in staat om op twaalfjarige leeftijd abstract te denken. De meeste kinderen kunnen dit pas goed vanaf veertien jaar. Bijgevolg begrijpen leerlingen de leerstof slecht en verwerven ze deze ook slecht. De lessen leiden enkel tot frustraties en onmacht, zowel bij de leerlingen als bij de leraren die zinsontleding vanzelfsprekend en logisch vinden. Hierdoor vormt zinsontleding ook een struikelblok voor veel leraren Nederlands. Vele onder hen geven nog les volgens de manier waarop zij zinsontleding gekregen hebben, het zogenaamde traditionele grammaticaonderwijs. Hierdoor bestaan de lessen vooral uit ingewikkelde theorie vol vuistregels en monotone oefeningen zonder context. Louter regels uit het hoofd leren en toepassen, draagt niet bij tot een betere kennis van het taalsysteem, laat staan tot de taalvaardigheid. Hierdoor haken veel leerlingen dan ook af.

Door middel van activerende werkvormen en spelvormen kunnen leraren de motivatie van leerlingen beter aanwakkeren. Deze werkvormen moeten echter aan bepaalde randvoorwaarden voldoen opdat ze slagen. Deze zijn: het schoolklimaat, de beschikbare tijd, de groepsgrootte, de inrichting van het lokaal en de materiële voorzieningen

Welke werkvormen zijn nu bruikbaar voor zinsontleding? Dit hangt enerzijds af van de theorie en in bepaalde mate van de doelgroep. Anderzijds wordt dit ook bepaald door de creativiteit van de leraar. Taal is een speels gegeven waardoor er verschillende mogelijkheden zijn om deze op een activerende en speelse manier te verwerken. De creativiteit van de leraar doet veel. Leerspelen zijn bijvoorbeeld zeer effectief en vinden leerlingen doorgaans leuk. Hieronder valt onder andere ganzenbord, kwartet, memory enzovoort. De leerspelen moeten wel een foutenanalyse bevatten opdat ze bijdragen tot het leerrendement. Afhankelijk van het leerspel kan de leraar een verbeterleutel voorzien, de antwoorden op de achterkant van de speelkaartjes zetten, het algoritme geven...)

Van 2014 tot 2016 heeft een docentontwikkelteam van de Radboud Docenten Academie activerend materiaal ontwikkeld inzake zinsontleding. Hierbij hebben ze niet enkel de werkvormen aangepast, maar ook de volledige benadering. Zij brengen de leerstof aan vanuit authentieke taalsituaties. De leerlingen moeten voor deze lessen een beroep doen op hun taalgevoel dat ieder kind vanaf de geboorte bezit. Uit de testen is gebleken dat deze methode leidt tot meer inzicht en een betere beheersing van zinsontleding. Daarnaast vonden de leerlingen de lessen veel prettiger in vergelijking met de traditionele lessen.

Doorgaans heeft het gebruik van activerende werkvormen en spelvormen een positief effect op leerlingen. Deze gevolgen zijn wel relatief en kunnen beïnvloed worden door andere randfactoren waaronder bijvoorbeeld de klasgroep. Aangezien er volgens de enquête ook geen significant verband is tussen het gebruik van werkvormen en het effect ervan op de motivatie van leerlingen, kan deze bachelorproef geen absolute conclusies formuleren. Of de testgroep al dan niet gemotiveerd is voor de leerstof, zal voornamelijk blijken uit de reflectie op het ontwerponderzoek.

Vanuit de literatuurstudie kunnen er wel enkele fenomenen besproken worden die motivatie beïnvloeden, denk maar aan de zelfdeterminatietheorie en (didactische) differentiatie, of er het gevolg van zijn. Allereerst moet de leerinhoud inductief worden aangebracht en moet deze aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen. Hierbij moet de werkbundel vertrekken vanuit herkenbare en authentieke taalsituaties. Als leerlingen het nut inzien van de leerinhoud zullen zij tevens sneller gemotiveerd worden. De leerlingen zullen ook meer (intrinsiek) gemotiveerd zijn voor de leerstof indien het materiaal tegemoetkomt aan de drie fundamentele basisbehoeften: nood aan autonomie, verbondenheid en competentie. Ten tweede moet het lessenpakket tegemoetkomen aan zoveel mogelijk leerstijlen, iedere leerling leert immers op een andere manier. Ten derde moet er voldoende variatie zijn in werkvormen en spelvormen. Op deze manier blijven de leerling geboeid en worden ze telkens opnieuw uitgedaagd. Aangezien ze in groepsverband kunnen werken, leren leerlingen ook van elkaar. Het gebruik van activerende werkvormen en spelvormen draagt hierdoor ook bij aan de ontwikkeling van de sociale vaardigheden.

2 Het ontwerponderzoek

2.1 Het lessenpakket: totstandkoming

Op basis van de verworven inzichten vanuit het ontwerponderzoek werd er een alternatief lessenpakket rond zinsontleding ontwikkeld. Dit beperkt zich voornamelijk tot de enkelvoudige zin. De uitwerking was een hele uitdaging. Het materiaal diende niet enkel inpasbaar te zijn in het huidige curriculum, de leerstof moest ook activerend en boeiend aangebracht worden. Aangezien de input van de leerlingen centraal staat, wijkt dit lessenpakket af van het traditioneel grammaticaalonderwijs. Dit houdt in dat de leerlingen vooral een beroep moeten doen op hun taalgevoel in plaats van vuistregels te gebruiken. Dit materiaal is nog niet volledig op peil, maar het is zeker en vast al een stap in de goede richting.

De gebruikte werkvormen en spelvormen activeren de leerlingen en laten de leerlingen nadenken over de leerstof op een interactieve manier. Om de leerlingen geboeid te houden, moesten er verschillende werkvormen en spelvormen gemaakt worden. Hiervoor moest er rekening gehouden worden met de randvoorwaarden die u kunt terugvinden op pagina eenentwintig van deze bachelorproef. Voor de uitwerking van de werkblaadjes werden de volgende principes gerespecteerd en geïntegreerd.

2.1.1 Aansluiting leefwereld

Een leerkracht kan enkel een krachtige leeromgeving creëren mits er voldaan wordt aan enkele principes. Het materiaal laten aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen vormt een belangrijk principe. Hierdoor zullen leerlingen zich immers betrokken voelen bij het lesgebeuren en zal hun intrinsieke motivatie meer bevorderd worden. Een leerkracht kan dit enkel ten volle benutten mits hij weet wat zijn doelpubliek aanspreekt.

Het ontwikkeld materiaal vertrekt vanuit de leefwereld en/of gevoelswereld van de leerlingen. Daarnaast wordt er ook regelmatig een koppeling gemaakt met de actualiteit. De leefwereld van leerlingen is zeer breed. Ik heb dan ook geprobeerd om onderwerpen te selecteren die iedereen in grote mate aanspreken. Hoe dichterbij de leerstof immers bij de leefwereld staat, hoe meer de leerlingen het nut ervan inzien en de koppeling maken naar andere contexten.

2.1.2 Inductie

Een tweede belangrijk principe is inductie. Via inductie leiden leerlingen zelf de regel af aan de hand van voorbeelden. De leerkracht neemt hierbij de functie van coach in. Het lessenpakket wordt grotendeels via inductie aangepakt. De leerlingen moeten voorbeelden analyseren, vragen oplossen en met elkaar in dialoog gaan. Op deze manier wordt het zinsdeel aangebracht en geanalyseerd. In de groene kaders worden de begrippen telkens geconcretiseerd met voorbeelden en vuistregels. Het kennen van de vuistregels is niet het doel, maar ze kunnen wel dienen als ondersteuning.

2.1.3 Variatie in werkvormen

Ten slotte moet de leerkracht gevarieerde opdrachten en werkvormen aanreiken. Dit is een belangrijke vereiste opdat leerlingen geboeid en uitgedaagd blijven. Bijgevolg worden de verschillende leerstijlen aangesproken en wordt er ook gedifferentieerd.

Het lessenpakket bestaat uit talrijke werkvormen en spelvormen, gaande van duowerk tot groepswork. Dit heeft verschillende positieve gevolgen die reeds in het ontwerponderzoek werden besproken.

2.2 Gekozen activerende werkvormen en spelvormen

Het selecteren en ontwerpen van de gepaste activerende werkvormen en spelvormen was niet zo evident. Het huidige curriculum moest niet enkel inpasbaar zijn, ook de randvoorwaarden om voor een bepaalde werkvorm te kiezen, moesten in acht genomen worden. Uiteindelijk heb ik materiaal kunnen ontwikkelen dat strookte met deze vereisten.

In het verkennend onderzoek wordt het vernieuwend materiaal, ontworpen door de Radboud Universiteit, toegelicht. Bepaald materiaal heb ik, mits enkele aanpassingen, overgenomen en uitgetest. Daarnaast omvat het lessenpakket authentiek materiaal vanuit Frappant 1, maar er komt ook nieuw materiaal aan bod. Dit materiaal probeert zo veel mogelijk taalvaardigheden aan te spreken. Hieronder vindt u meer uitleg over de gemaakte activerende werkvormen en spelvormen.

2.2.1.1 Activerende werkvormen

Binnen zinsontleding hangen het taalsysteem en het taalgebruik onvermijdelijk aan elkaar vast. Zoals reeds gezegd kunnen leerlingen enkel iets met taal doen mits ze inzicht hebben in het taalsysteem. Het materiaal staat dan ook stil bij de theorie achter ieder zinsdeel. Het lessenpakket tracht de theorie wel op een luchtige manier aan te brengen zodat de leerlingen niet overweldigd worden met kennis. Daarnaast staat het toepassen van de theorie in de praktijk centraal in plaats van het ontleden van willekeurige zinnen. De leerlingen moeten met andere woorden meer taal produceren.

Het lessenpakket is overigens zeer activerend. De leerlingen moeten verschillende opdrachten uitvoeren die ze individueel of in groep doen. Dit wordt ook wel samenwerkend leren genoemd. Hierbij moeten leerlingen in groep samenwerken om tot een bepaald resultaat te komen. Om de lessen inhoudelijk rijker te maken, werden er zoveel mogelijk taalvaardigheden geïntegreerd. Naast spreken, moeten de leerlingen ook lezen, luisteren en kijken. De taalvaardigheid schrijven komt minder aan bod.

Samenwerkend leren bevordert de sociale vaardigheden aangezien leerlingen in dialoog gaan, overleggen en compromissen moeten sluiten. Daarnaast leidt het tot meer verbondenheid en respect voor elkaar.

Het belangrijkste gevolg is nog altijd dat leerlingen plezier beleven aan de leerstof. Leerlingen blijven kinderen die af en toe eens moeten kunnen bewegen. Dit lessenpakket prikkelt en activeert de leerlingen. Ze moeten onder andere bewegen, combineeropdrachten maken, zelf zinnen produceren, luisteren naar liedjes, kijken naar filmfragmenten...

2.2.1.2 Spelvormen

Vervolgens komen er ook diverse spelvormen aan bod. Deze kunnen onderverdeeld worden in de onderstaande categorieën.

2.2.1.2.1 Rara, wie of wat ben ik?

Nadat de leerlingen de theorie omtrent het onderwerp hebben ingeoeft, spelen zij het spel "Rara, wie of wat ben ik?" ter afsluiting. Iedere speler krijgt een kaart met daarop een woord. Dit kan een persoon of een voorwerp zijn. Voor dit spel dienen de leerlingen te raden wie of wat ze voorstellen. Hierbij moeten zij niet zelf vragen stellen om het antwoord te raden, de andere groepsgenoten moeten hints geven. Met behulp van deze hints zou de speler in kwestie het gezochte woord moeten kunnen raden.

2.2.1.2.2 Kaartspellen

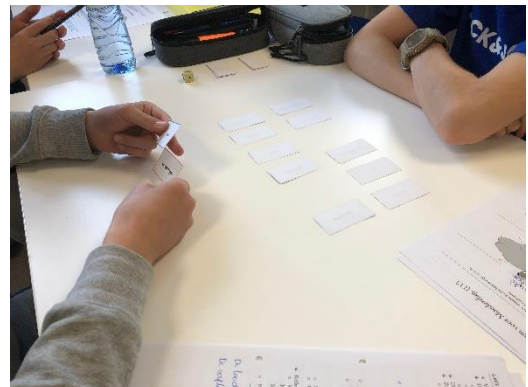
Veel spelvormen kunnen we onder deze noemer plaatsen. De leerlingen laten spelen met taal en zelf dingen laten ontdekken zijn de doelen van deze spellen. Leerlingen kunnen slechts zelf grammaticaal correcte zinnen produceren mits ze enig inzicht hebben in het taalsysteem. Ze moeten de theorie over zinsontleding dus functioneel inzetten in een andere context. De volgende drie kaartspellen leunen bij elkaar aan, maar verschillen toch in bepaalde aspecten. De leerlingen die zelf zinnen moeten creëren, hebben ze wel gemeen. Indien een leerkracht deze wenst te gebruiken, moet hij wel een reflectiemoment inlassen zodat de antwoorden besproken kunnen worden en er een foutenanalyse wordt gedaan.

1. Welke zinnen passen het best?

Dit spel komt aan bod in het gedeelte over de persoonsvorm. Voor dit spel werken de leerlingen per twee. Iedere groep krijgt een envelop met daarin enkele afbeeldingen met onderwerpen op. Zij moeten deze onderwerpen aanvullen met mogelijke zinnen. Belangrijk hierbij is om oog te hebben voor de context zodat er realistische zinnen worden gemaakt. Daarnaast moeten de leerlingen zorgen voor de juiste congruentie tussen het onderwerp en de persoonsvorm. Deze spelvorm vormt een goede controle om na te gaan of de leerlingen deze begrippen begrijpen en kunnen omzetten in de praktijk. De leerkracht heeft een verbeter sleutel tot zijn beschikking, maar het is mogelijk dat de leerlingen andere combinaties vormen met de gegeven onderwerpen en predicaten.

2. Let's roll the dice!

Het lijdend voorwerp staat centraal binnen dit spel. De leerlingen vormen groepen van maximaal vier personen. Iedere groep krijgt opnieuw een envelop met daarin twee stapels kaartjes. Een stapel met onderwerpen, een tweede stapel met persoonsvormen. Afhankelijk van het aantal ogen van de dobbelsteen, dient de speler een zin te vormen met het getrokken onderwerp en de getrokken persoonsvorm. Voor dit spel moeten de leerlingen aanvoelen welke werkwoorden een lijdend voorwerp nodig hebben en welke niet. Daarnaast moeten ze er opnieuw voor zorgen dat de gevormde zin realistisch en grammaticaal correct is. Nadat er een zin is gevormd, wordt deze in groep besproken en wordt er gezamenlijk beoordeeld of een bepaalde zin juist is of niet. De leerkracht kan niet continu bij iedere groep blijven staan, daarom dienen alle zinnen ook genoteerd te worden op een apart blad. Op deze manier kunnen de antwoorden besproken worden tijdens het reflectiemoment. Bijgevolg wordt er een foutenanalyse ingelast.

Figuur 6 – Let's roll the dice!

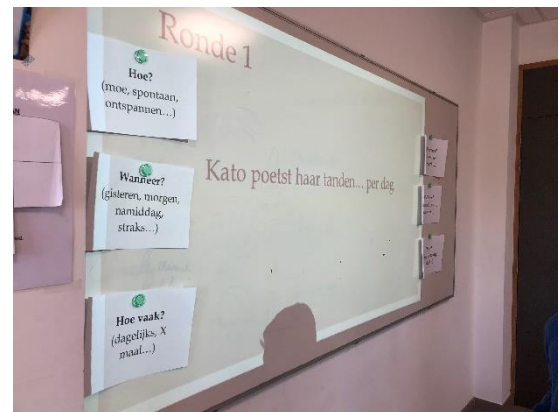
3. Wie is er hier het snelst?

Het laatste spel integreert de geziene zinsdelen, namelijk: het onderwerp, het WWG en de voorwerpen. Het naamwoordelijk gezegde wordt even buiten beschouwing gelaten aangezien er geen voorwerpen voorkomen bij dit gezegde. Voor dit spel werken de leerlingen opnieuw in groep. De groepen bestaan uit maximaal vier personen. Iedere groep krijgt opnieuw een envelop met daarin verschillende zinsdelen dit keer. Elke groep krijgt één minuut de tijd om zo veel mogelijk zinnen te vormen die een onderwerp, een persoonsvorm, een lijdend voorwerp en meewerkend voorwerp bevatten. Nadien worden de zinnen per groep overlopen. Voor iedere juiste zin verdient de groep één punt. De groep met de meeste punten wint het spel.

2.2.1.2.3 Quiz

Het gedeelte omtrent de bepalingen wordt afgesloten door middel van de quiz "Wat past er in de zin?".

Deze quiz gebeurt in groep, maar toch zijn de spelregels zodanig opgesteld dat iedere leerling aan de beurt komt. Dit spel test de snelheid en het verwerkingsvermogen van de leerlingen. Per ronde krijgen de leerlingen een zin te zien, deze zin moet vervolledigd worden met een bepaalde bijwoordelijke bepaling. Rondom het bord hangen zes mogelijke bepalingen. Aangezien bepalingen zeer breed zijn, moeten de leerlingen een bepaalde richtvraag kiezen, bijvoorbeeld "Hoe?" De speler van iedere groep die aan de beurt is, dient zo snel mogelijk een geschikte bepaling te vinden voor de zin. Zodra iemand een antwoord weet, steekt hij of zij een pen in de lucht. De speler die als eerste de pen omhoogsteekt, mag de bepaling komen aanduiden op het bord. Het team met de meeste punten, wint de quiz. Na iedere ronde kan de leerkracht het gegeven antwoord klassikaal bespreken en wordt er bijgevolg een foutenanalyse ingelast.

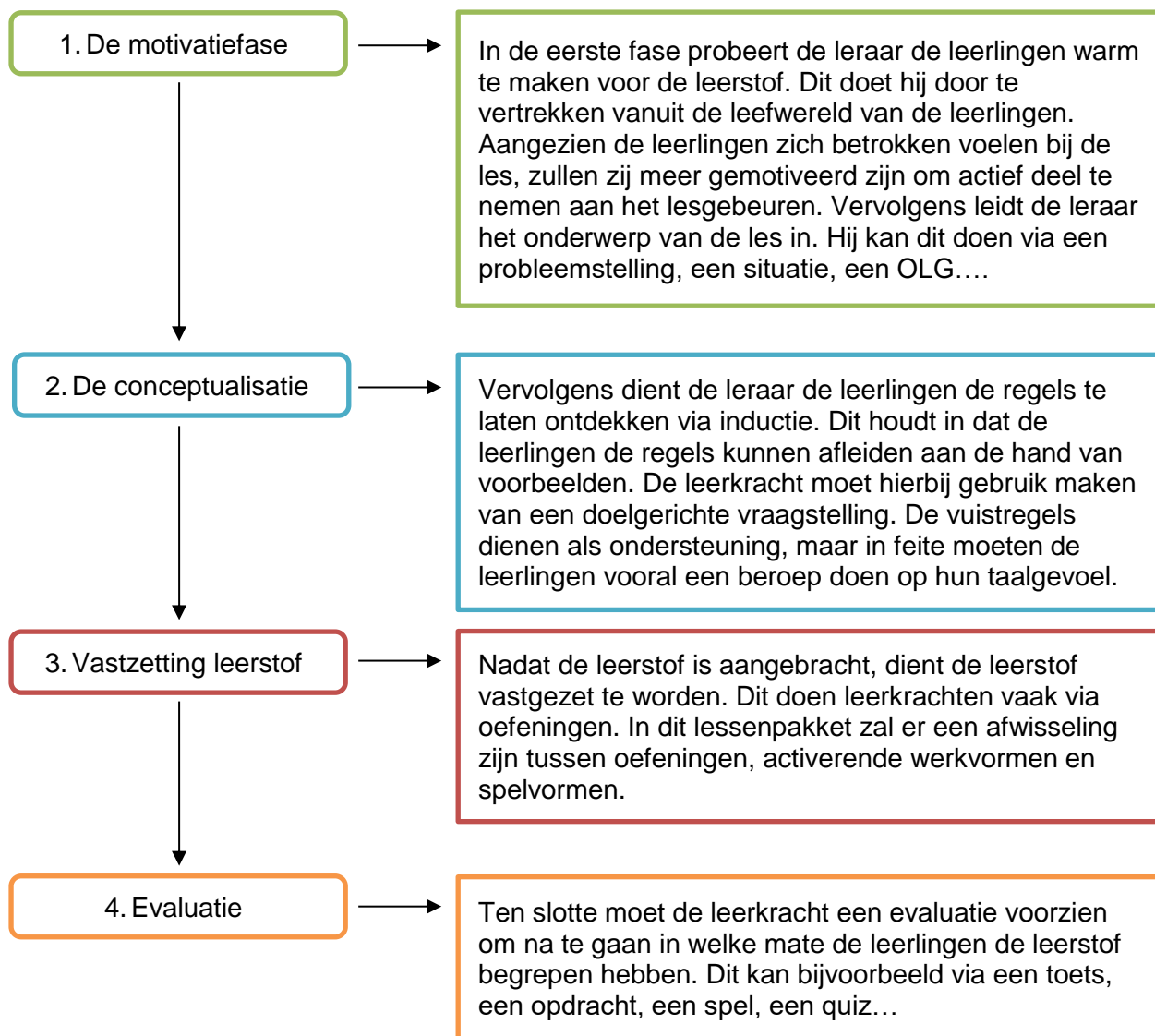
Figuur 7 – Wat past er in de zin?

2.2.1.2.4 Competitiespel

Het competitiespel is een bundel bestaande uit zes verschillende spelvormen. Alle theorie inzake zinsontleding zit hierin vervat. De leerlingen moeten de leerstof begrijpen en functioneel kunnen inzetten mits ze deze spellen goed kunnen spelen. Ik heb deze bundel "competitiespel" genoemd aangezien de leerlingen het tegen elkaar opnemen in groep. Leraren die dit materiaal wensen te gebruiken, kunnen het echter ook gebruiken als escape room of het een andere invulling geven. Het competitiespel bestaat uit de volgende spellen: Ganzenbord, You are the dancing queen, Hints, Memory, Improvisatiespel en Woordketting. De spellen Memory en Woordketting zijn oorspronkelijk ontworpen door de Radboud Universiteit. Van het spel Memory heb ik mijn eigen versie gemaakt, het laatste spel is wel overgenomen. Enkel de spelregels heb ik aangepast aan mijn eigen visie. In het lessenpakket vindt u een instructiefiche per spel. Het nodige materiaal kunt u terugvinden in de bijlage.

2.3 Didactische aanpak

In de vorige paragrafen heeft u kunnen lezen volgens welke visie het materiaal is ontwikkeld, welke didactische principes geïntegreerd zijn en welke activerende werkvormen en spelvormen gebruikt zijn. In de onderstaande tabel staat weergegeven volgens welke stappen ieder zinsdeel is aangebracht. Ieder zinsdeel volgt in grote mate het volgende stramien:

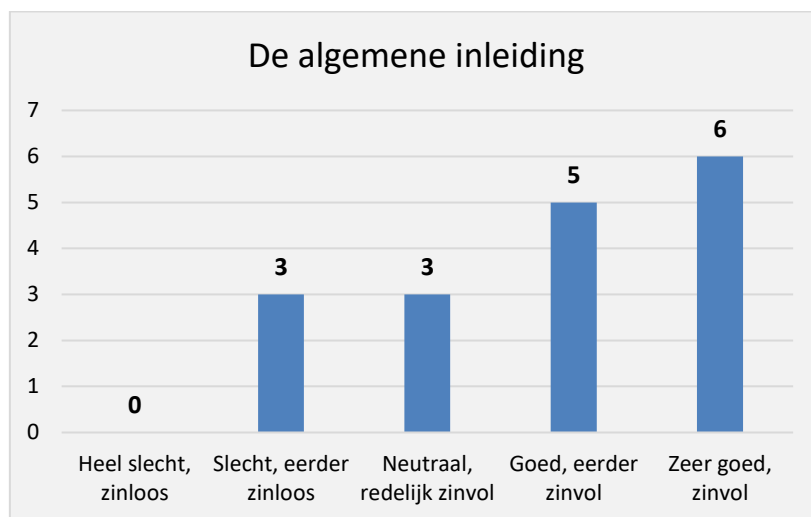
Tabel 20 – Stramien lessenpakket

2.4 Reflectie

2.4.1 Bevindingen leerkrachten en leerlingen

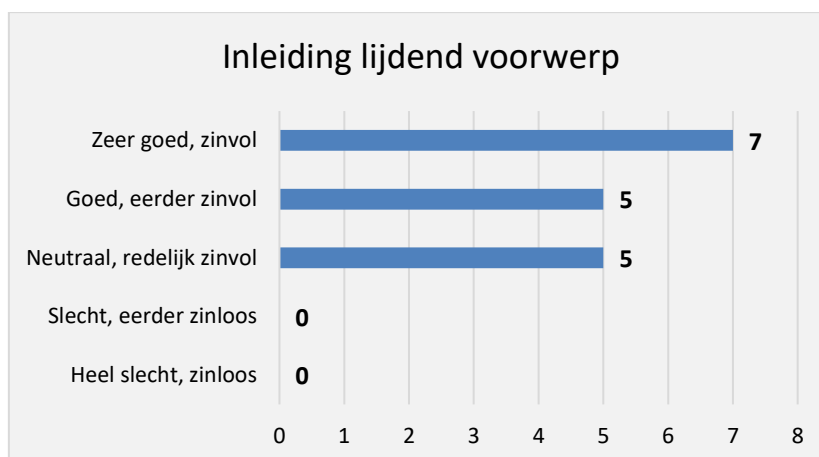
Om de functionaliteit van het lessenpakket na te gaan, moest ik een testfase inrichten. De try-outs vonden plaats op 13 en 14 mei 2019 in de middenschool Heilig Hart te Bree. Op het einde van de testfase dienden zowel de aanwezige leerkracht als de leerlingen een digitale reflectie in te vullen. Aangezien de leerkracht de reflectie niet heeft ingevuld, kan deze bachelorproef geen conclusies formuleren over haar standpunt.

Zeventien van de tweeëntwintig leerlingen hebben de reflectie wel ingevuld. De resultaten worden hieronder besproken. Aangezien ik de algemene inleiding zeker eens wilde uittesten, heb ik hier tijd voor gemaakt tijdens de try-outs. Uit de onderstaande resultaten kunnen we stellen dat het merendeel van de klas deze opdracht goed en zinvol vond. Vijf leerlingen vonden de inleiding goed, drie personen vonden de opdracht neutraal. Daarnaast vonden drie leerlingen de introductie slecht.

Tabel 21 – De algemene inleiding

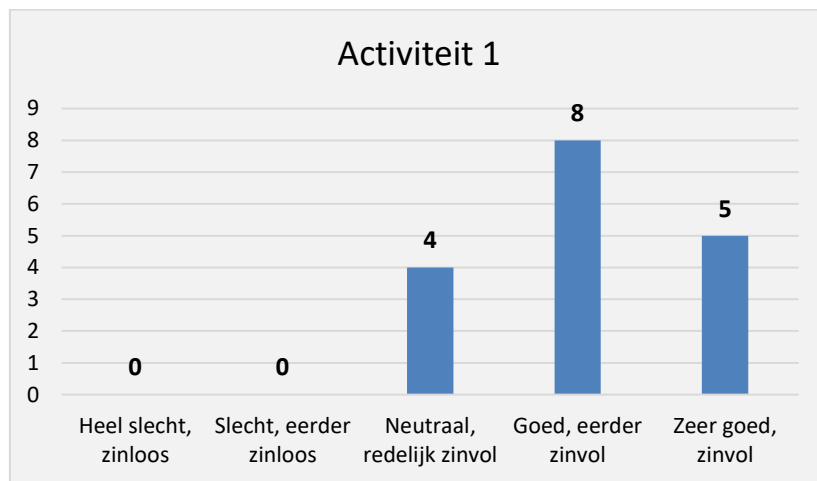
Vervolgens zijn we gestart met de verwerving van de voorwerpen. Eerst hebben we de theorie over het lijdend voorwerp gezien alvorens over te gaan tot het meewerkend voorwerp.

Tabel 22 – Inleiding lijdend voorwerp

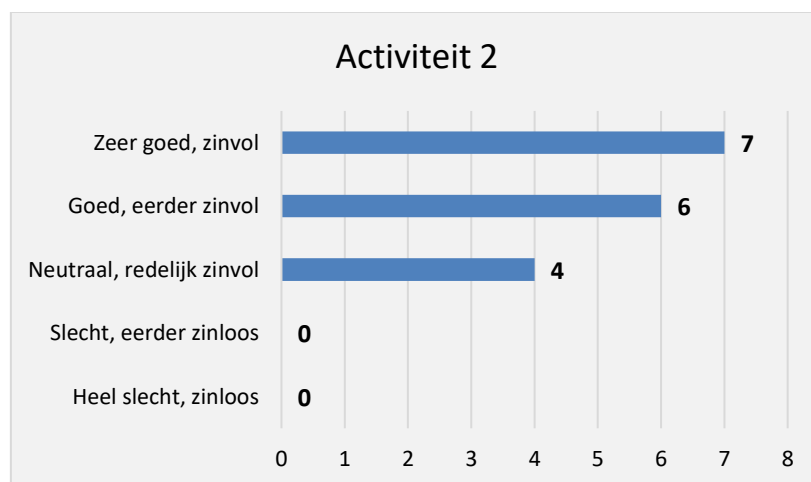
Als inleiding moesten de leerlingen noteren wat ze hun mama voor Moederdag hebben gegeven of wat ze hun mama zouden kunnen geven voor Moederdag. Uit de resultaten van de bovenstaande tabel kunnen we concluderen dat zeven leerlingen de inleiding zeer leuk en zinvol vonden. Vijf leerlingen hebben 'goed, eerder zinvol' aangeduid. Daarnaast waren vijf leerlingen neutraal over de inleiding. Geen enkele leerling heeft 'slecht' of 'heel slecht' aangeduid.

Vervolgens hebben de leerlingen activiteit één gemaakt. Hierbij moesten ze de vuistregel toepassen op de gegeven zinnen. Vijf leerlingen hebben aangeduid dat ze de activiteit zeer goed en zinvol vonden, acht leerlingen vonden de activiteit goed en eerder zinvol. Vier leerlingen zijn neutraal over de opdracht. Geen enkele leerling heeft slecht en heel slecht aangeduid.

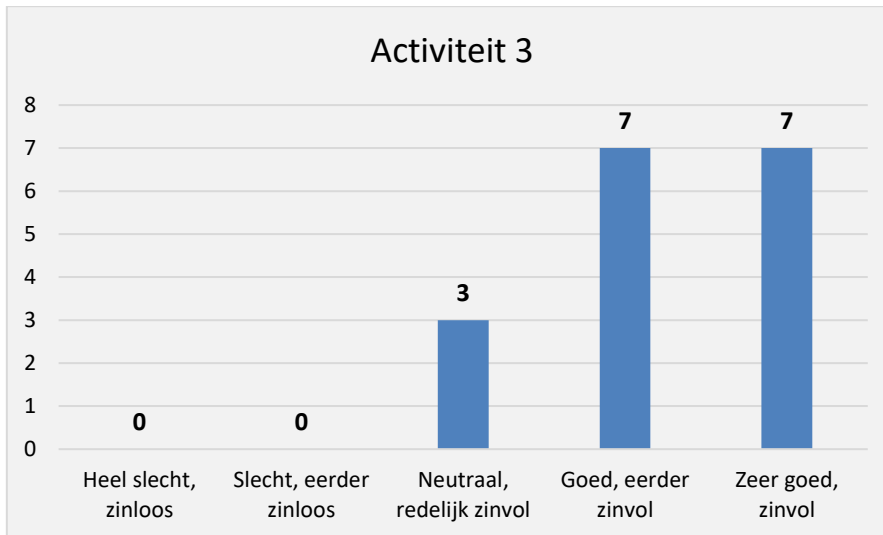
Tabel 23 – Activiteit 1

Hierna hebben de leerlingen activiteit twee gemaakt. Voor deze activiteit moesten de leerlingen de gegeven zinnen proberen aan te vullen met een lijdend voorwerp. Dit was echter niet voor elke zin mogelijk, de leerlingen moesten dus een beroep doen op hun taalgevoel. Uit de onderstaande tabel kunnen we concluderen dat zeven leerlingen deze activiteit zeer fijn en zinvol vonden. Zes leerlingen vonden haar goed en eerder zinvol. Vier leerlingen vonden de oefening niet slecht, maar ook niet heel goed, zij hebben 'neutraal, redelijk zinvol' aangeduid. Opnieuw heeft geen enkele leerling voor de laatste twee antwoorden gekozen.

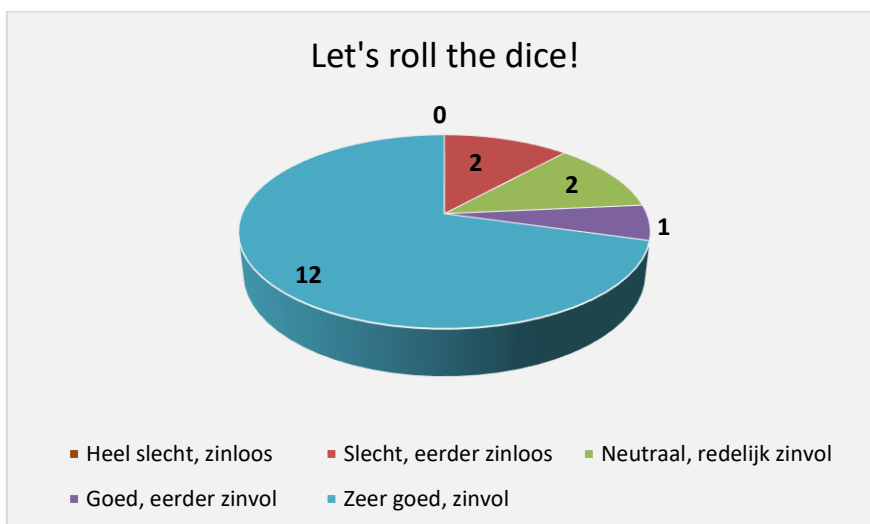
Tabel 24 – Kan je altijd een lijdend voorwerp toevoegen?

Voor activiteit drie moesten de leerlingen de zinsdelen op de juiste plaats zetten zodat ze een grammaticaal correcte zin verkregen. Hiervoor moeten leerlingen de plaats van het lijdend voorwerp aanvoelen. Volgens de onderstaande resultaten vonden de leerlingen deze opdracht leuk om te doen. Zowel 'goed, eerder zinvol' als 'zeer goed, zinvol' werden door zeven leerlingen aangeduid. Slechts drie leerlingen vonden de activiteit neutraal. Opnieuw heeft geen enkele leerling de activiteit als slecht of heel slecht ervaren.

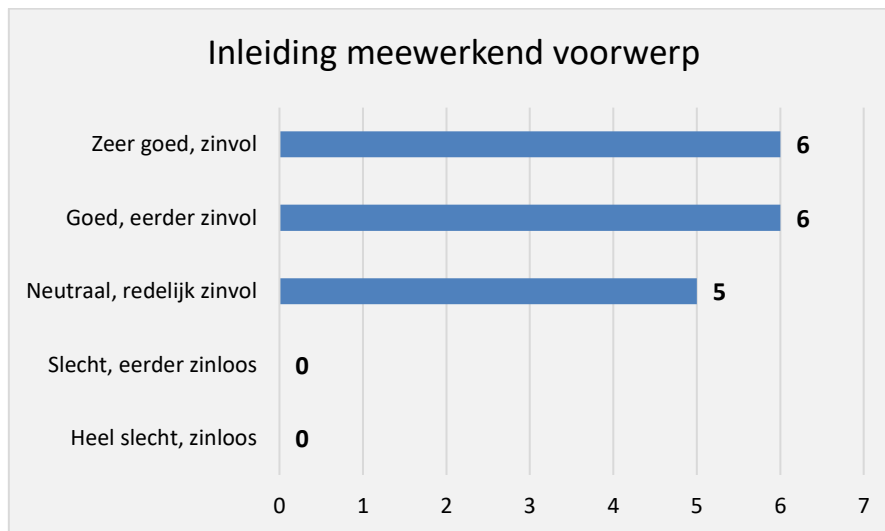
Tabel 25 – Waar staat het lijdend voorwerp in een zin?

Dit hoofdstuk werd afgesloten met het spel “Let’s roll the dice!”. Uit de onderstaande tabel kunnen we concluderen dat twaalf leerlingen het spel zeer goed en zinvol vonden. Één leerling heeft ‘goed, eerder zinvol’ aangeduid. Twee leerlingen vonden het spel neutraal, ook twee leerlingen vonden het spel eerder slecht en eerder zinloos. Het antwoord ‘heel slecht, zinloos’ werd niet gekozen.

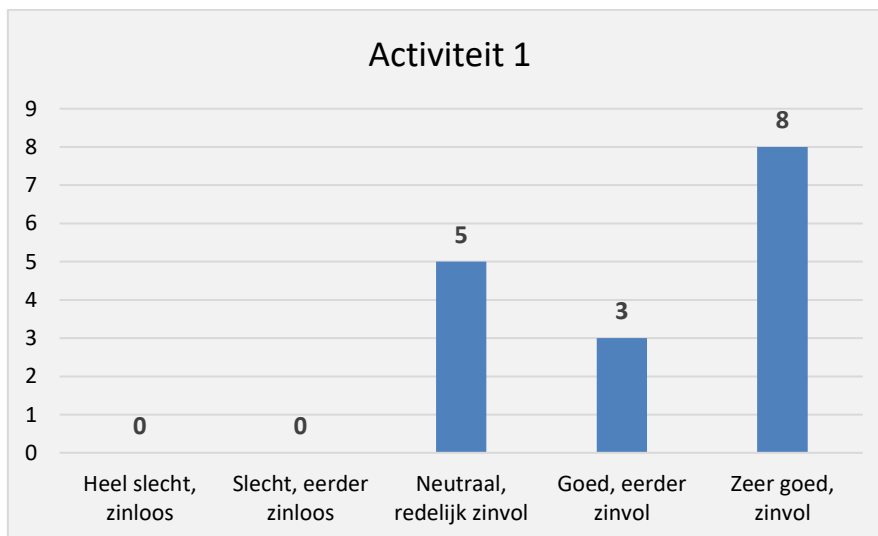
Tabel 26 – Let's roll the dice!

Vervolgens zijn we verdergegaan met het gedeelte over het meewerkend voorwerp. Als inleiding moesten de leerlingen de zinnen over pesten omcirkelen die op hen van toepassing waren. Nadien hebben we hier een klasgesprek over gevoerd. Nadat ze dit hadden gedaan, moesten ze nog enkele vragen beantwoorden. Op deze manier werd het concept 'het meewerkend voorwerp' aangebracht. Uit de onderstaande tabel kunnen we afleiden dat zes leerlingen de inleiding zeer goed en zinvol vonden. Het tweede antwoord werd tevens door zes leerlingen gekozen. Vijf leerlingen vonden de inleiding niet slecht, maar ook niet heel goed. Opnieuw werden de laatste twee antwoorden niet geselecteerd.

Tabel 27 – Inleiding meewerkend voorwerp

Na de inleiding zijn maakten de leerlingen activiteit één. Dit was een combinatieopdracht waarbij de juiste zinsdelen aan elkaar gelinkt moesten worden. Volgens de resultaten van de onderstaande tabel vonden acht leerlingen dit een leuke opdracht. Drie leerlingen vonden de activiteit goed en eerder zinvol. Vijf leerlingen vonden de opdracht neutraal. De antwoorden 'heel slecht, zinloos' en 'slecht, eerder zinloos' werden niet gekozen.

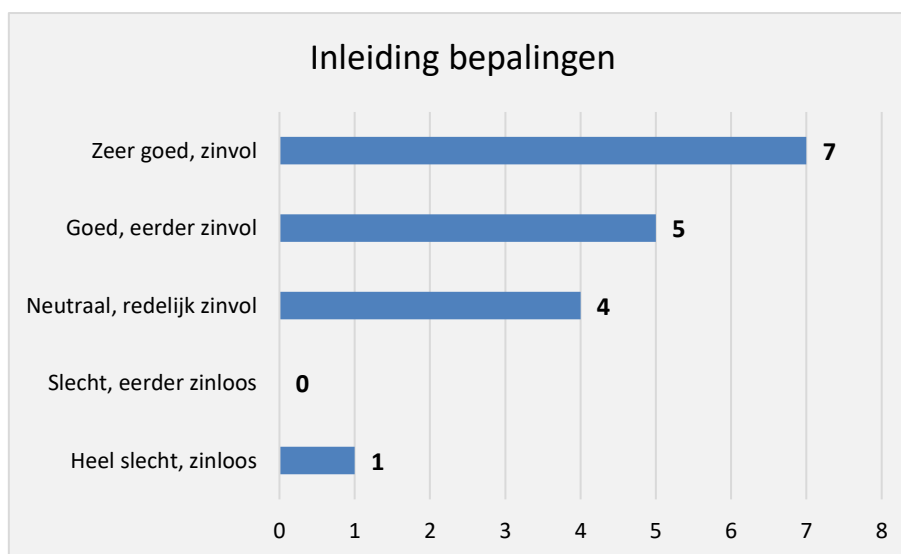
Tabel 28 – Combinatieopdracht

Ter afsluiting werd het spel “Wie is er hier het snelst?” gespeeld. Voor dit spel werd de klas in groepen van maximaal vier personen gedeeld. Iedere groep kreeg een envelop met daarin verschillende zinsdelen. Ze moesten proberen om in één minuut tijd zoveel mogelijk zinnen te vormen die de volgende zinsdelen bevatten: een onderwerp, een persoonsvorm, een lijdend en meewerkend voorwerp. De groep met het meeste aantal correcte zinnen won het spel. Uit de onderstaande tabel kunnen we stellen dat vijf leerlingen het spel zeer goed en zinvol vonden, acht leerlingen vonden het spel goed en eerder zinvol. Vier leerlingen hebben het antwoord ‘neutraal, redelijk zinvol’ aangeduid. De antwoorden ‘slecht, eerder zinloos’ en ‘heel slecht, zinloos’ werden niet aangeduid.

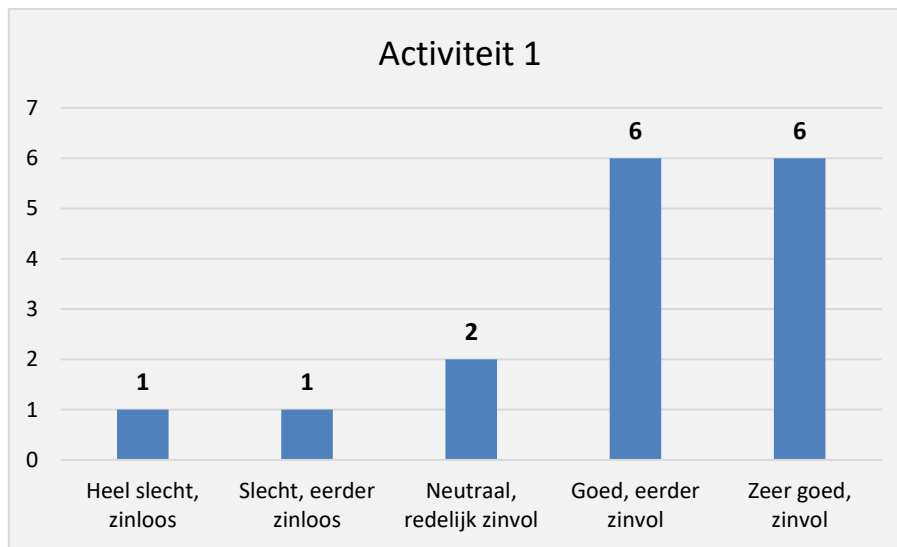
Tabel 29 – Wie is er hier het snelst?

Nadat we de voorwerpen hadden gezien, stonden de bepalingen op het programma. Als inleiding dienden de leerlingen enkele vragen te beantwoorden. Nadien volgde er een klein klasgesprek. Aan de hand van enkele richtvragen werd het onderwerp ‘de bepalingen’ ingeleid. Volgens de onderstaande resultaten vonden zeven leerlingen de inleiding zeer goed, zinvol. Vijf leerlingen hebben ‘goed, eerder zinvol’ aangeduid. Vier leerlingen hebben voor het antwoord ‘neutraal, redelijk zinvol’ gekozen. Slechts één leerling vond de inleiding heel slecht en zinloos.

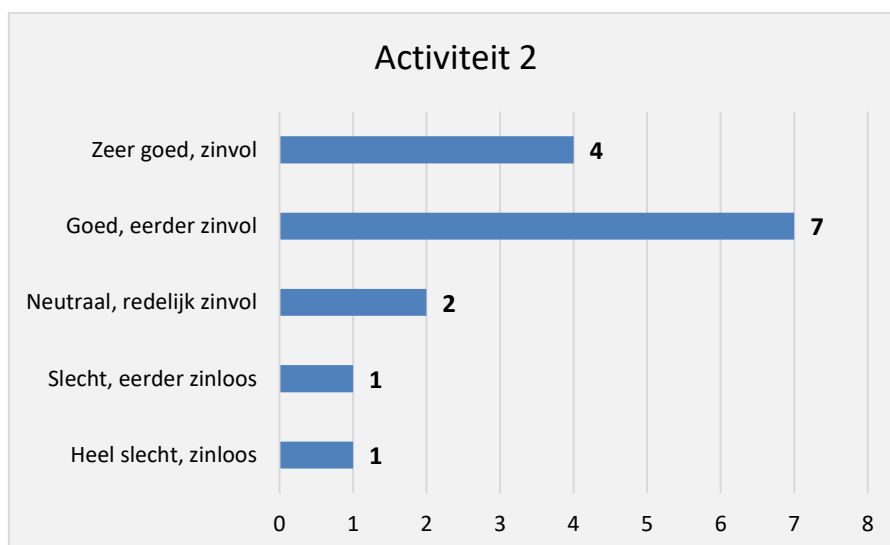
Tabel 30 – Vertel me eens iets over jezelf!

Verder hebben de leerlingen enkele activiteiten gedaan. Voor activiteit één moesten de leerlingen de zinsdelen aanduiden die ze in principe konden weglaten. Vervolgens moesten een ze een vraagwoord bedenken waarop het onderstreepte zinsdeel het antwoord vormde. Volgens de onderstaande resultaten vonden zes leerlingen de activiteit zeer goed en zinvol, ook werd het antwoord ‘goed, eerder zinvol’ zes keer aangeduid. Twee leerlingen vonden de activiteit neutraal. Daarnaast heeft één leerling de activiteit als slecht, eerder zinloos ervaren. Één leerling heeft zelfs het antwoord ‘heel slecht, zinloos’ gekozen.

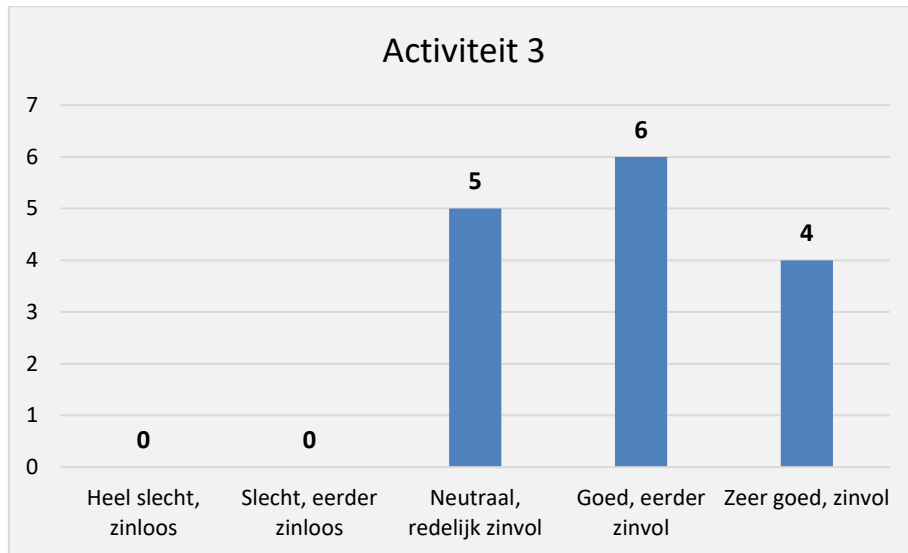
Tabel 31 – Hoe vind je een bijwoordelijke bepaling?

Hierna hebben ze activiteit twee gedaan. Deze activiteit sluit wel nog aan bij de traditionele werkwijze. De leerlingen moesten de bijwoordelijke bepalingen onderstrepen in de gegeven zinnen. In het algemeen vonden de leerlingen deze activiteit nog goed, eerder zinvol. Dit antwoord werd door zeven leerlingen gekozen. Vier leerlingen vonden de oefening zelfs zeer goed, zinvol. Twee leerlingen waren neutraal over de activiteit. Één leerling vond de oefening slecht, eerder zinloos. Één leerling heeft zelfs het antwoord ‘heel slecht, zinloos’ aangeduid.

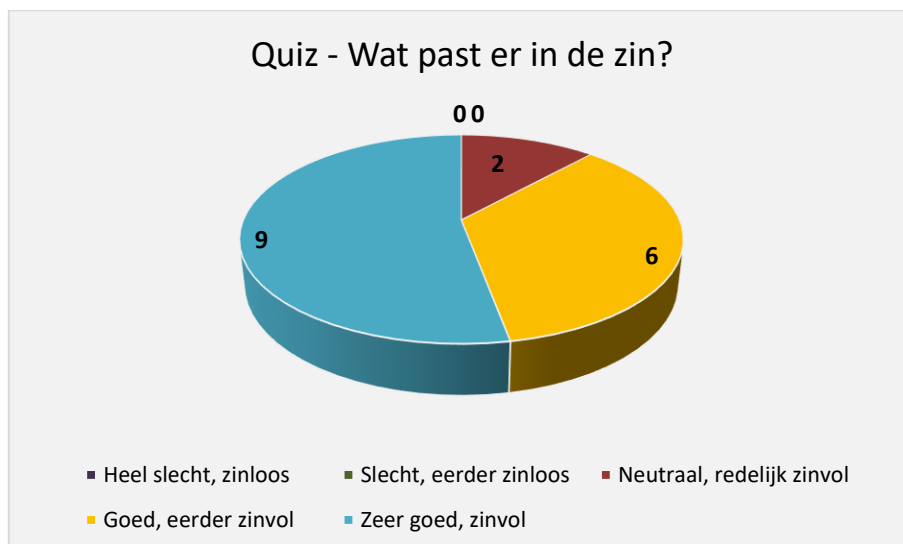
Tabel 32 – Activiteit 2

Om niet louter zinnen te ontleden, moesten de leerlingen voor activiteit drie de gegeven zinnen aanvullen met de juiste bijwoordelijke bepaling. Uit de onderstaande tabel kunnen we concluderen dat de meerderheid van de klas deze activiteit leuk vond. Vier leerlingen hebben 'zeer goed, zinvol' aangeduid, zes leerlingen hebben voor 'goed, eerder zinvol' gekozen. Vijf leerlingen vonden de activiteit neutraal, redelijk zinvol. De overige twee antwoorden werden niet gekozen.

Tabel 33 – Activiteit 3

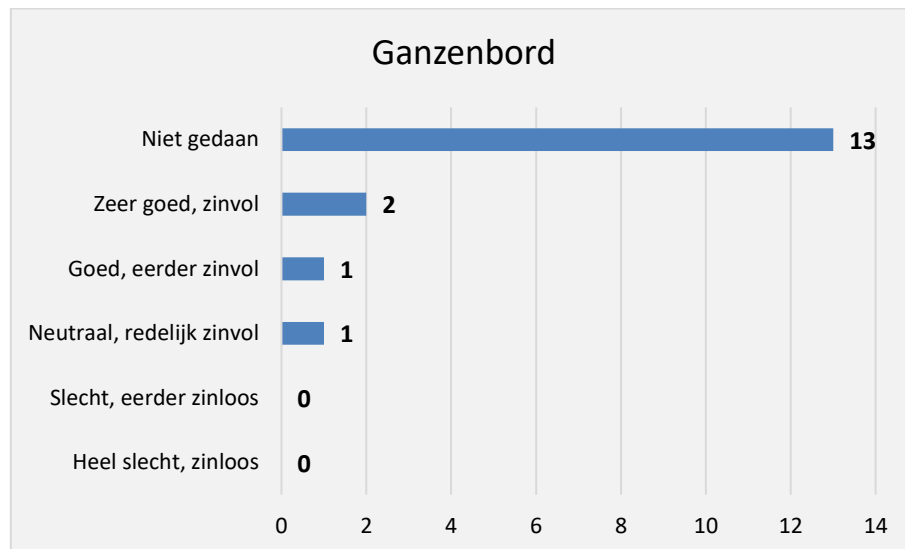
Dit hoofdstuk werd afgesloten met de quiz "Wat past er in de zin?". Voor deze quiz speelden de leerlingen opnieuw in teams van maximaal vier personen. Uit de onderstaande resultaten kunnen we stellen dat negen leerlingen de quiz als zeer goed, zinvol hebben ervaren, zes leerlingen vonden de quiz goed, eerder zinvol. Twee leerlingen vonden de quiz neutraal, redelijk zinvol. Niemand heeft de quiz als slecht of zeer slecht ervaren.

Tabel 34 – Quiz

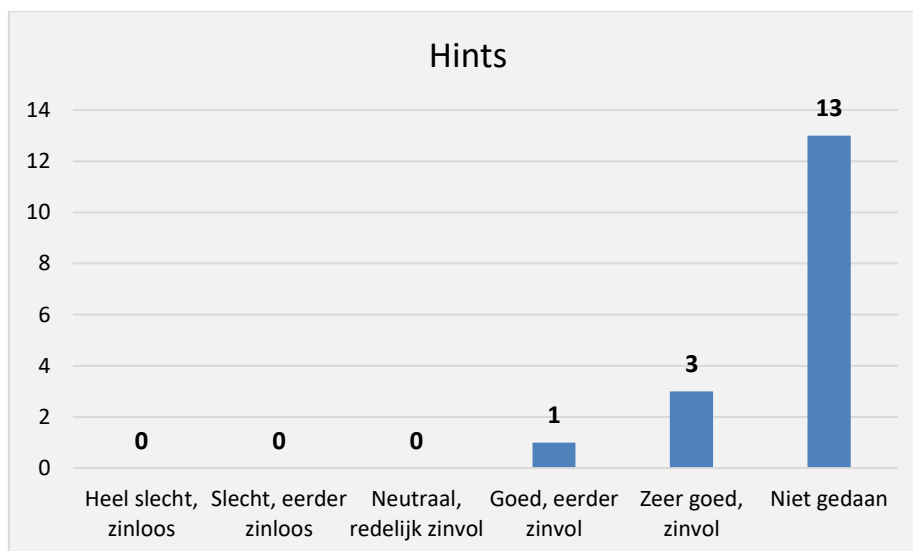
Ten slotte hebben de leerlingen het competitie spel uitgetest. Aangezien er geen tijd was om de groepen te laten doorschuiven, heeft iedere groep één spel gespeeld gedurende een twintigtal minuten. Iedere groep bestond uit vier of vijf leerlingen. De bevindingen worden hieronder besproken.

De eerste groep heeft ganzenbord gespeeld. Uit de onderstaande tabel kunnen we stellen dat zij dit spel als zeer goed en zinvol ervaren hebben. Twee groepsleden hebben 'zeer goed, zinvol' aangeduid. Daarnaast werden de antwoorden 'goed, eerder zinvol' en 'neutraal, redelijk zinvol' telkens door één groepslid gekozen. De overige twee antwoorden werden niet geselecteerd.

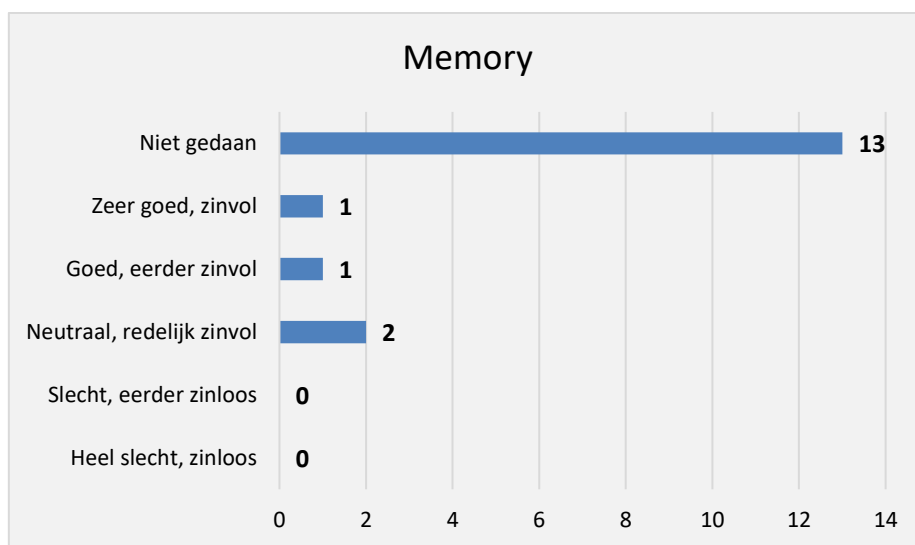
Tabel 35 – Ganzenbord

Een andere groep speelde Hints. Volgens de verkregen resultaten vonden drie groepsleden het spel zeer goed en zinvol, één groepslid duidde 'goed, eerder zinvol' aan. De overige drie antwoorden werd door niemand aangeduid.

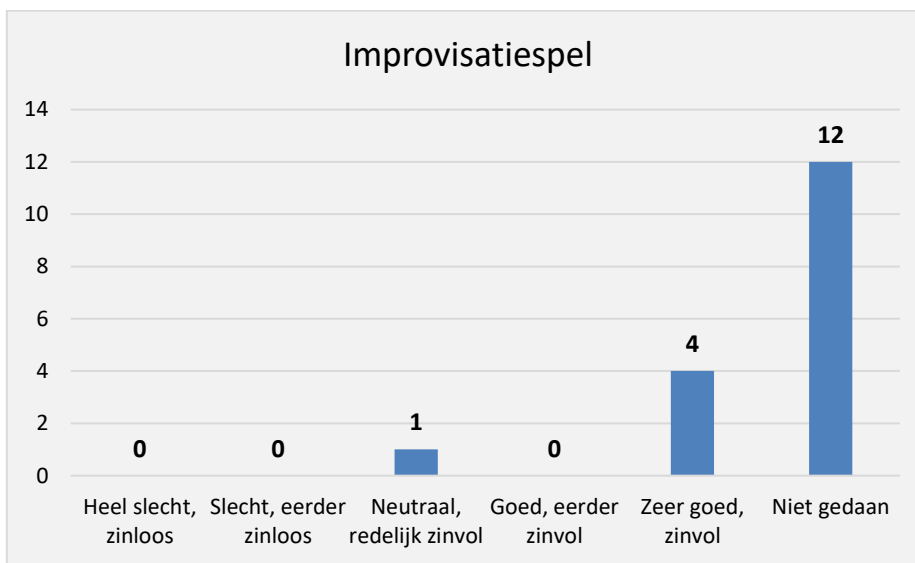
Tabel 36 – Hints

De derde groep heeft Memory gespeeld. Uit de onderstaande tabel kunnen we concluderen dat het spel in het algemeen als positief werd bevonden. Één leerling heeft 'zeer goed, zinvol' gekozen, een andere leerling koos voor 'goed, eerder zinvol'. Daarnaast hebben twee leerlingen 'neutraal, redelijk zinvol' gekozen.

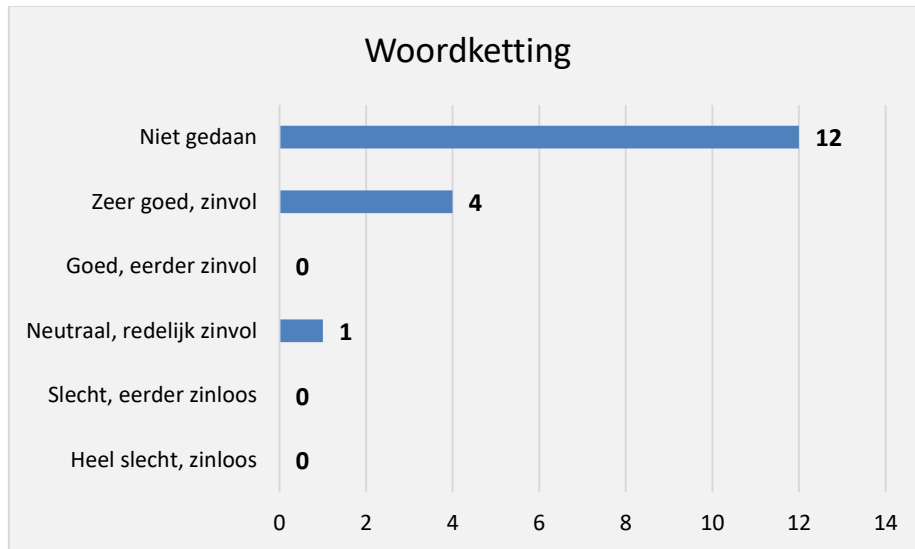
Tabel 37 – Memory

De vierde groep heeft het improvisatiespel gespeeld. In het algemeen zijn de resultaten zeer positief. Vier leerlingen hebben immers ‘zeer goed, zinvol’ aangeduid. Één leerling vond het spel echter minder goed, hij heeft voor ‘neutraal, redelijk zinvol’ gekozen.

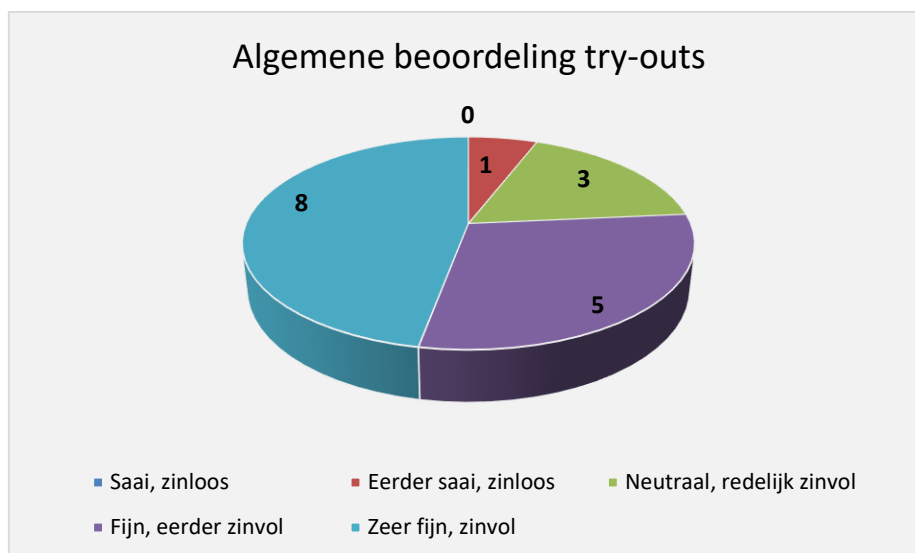
Tabel 38 – Improvisatiespel

Ten slotte heeft nog één groep Woordketting uitgetest. Uit de onderstaande tabel kunnen we concluderen dat vier groepsleden het spel ‘zeer goed, zinvol’ vonden. Één groepslid heeft het antwoord ‘neutraal, redelijk zinvol’ aangeduid.

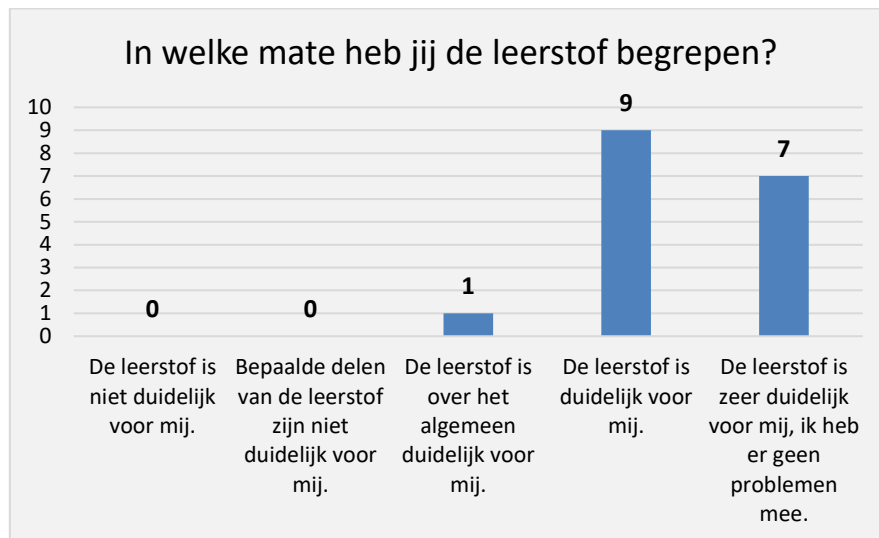
Tabel 39 – Woordketting

Vervolgens moesten de leerlingen een algemene beoordeling geven over de try-outs. Uit de onderstaande resultaten kunnen we stellen dat acht leerlingen de lessen zeer fijn en zinvol vonden. Vijf leerlingen kozen ook voor ‘fijn, eerder zinvol’. Daarnaast vonden drie leerlingen de lessen niet slecht, maar ook niet super. Ook heeft één leerling ‘eerder saai, zinloos’ aangeduid.

Tabel 40 – Algemene beoordeling try-outs

De reflectie wilde ook nagaan in welke mate de leerlingen de leerstof begrepen hadden. Uit de onderstaande tabel kunnen we concluderen dat zeven leerlingen de leerstof zeer duidelijk vonden, negen leerlingen kozen het antwoord 'De leerstof is duidelijk voor mij.'. Daarnaast heeft één leerling aangegeven dat de leerstof in het algemeen duidelijk is voor hem. De overige twee antwoorden werden door niemand aangeduid.

Tabel 41 – In welke mate heb jij de leerstof begrepen?

2.4.2 Persoonlijke reflectie

In totaal heb ik drie uren Nederlands gegeven aan een eerstejaarsklas A-stroom op de middenschool Heilig Hart te Bree. Tijdens deze lessen heb ik een gedeelte van mijn lessenspakket uitgetest. Om een zo objectief mogelijk beeld te krijgen over de doeltreffendheid van het lessenspakket, heb ik de voorwerpen en bepalingen mogen geven. Deze leerstof was nog nieuw voor de leerlingen.

Nadat ik de leerlingen had uitgelegd wat de bedoeling was van de lessen, zijn we onmiddellijk van start gegaan. De lessen begonnen met een algemene inleiding. Hierbij moesten de leerlingen afhankelijk van de gekozen afbeelding aan de linkerkant, in het midden of aan de rechterkant van het klaslokaal gaan staan. In het begin vonden de leerlingen het moeilijk om voor een bepaalde afbeelding te kiezen. Ik heb hen dan ook uitgelegd dat er geen foute antwoorden waren, maar dat ze op hun intuïtie moesten vertrouwen. Deze activiteit vonden de leerlingen in het algemeen wel tof om te doen.

Vervolgens zijn we verdergegaan met de theorie over de voorwerpen. Het viel me op dat de leerlingen actief participeerden doorheen de verwerving. Ook de verwerkingsactiviteiten vielen goed in de smaak. Ze vonden het tevens fijn om de verschillende spellen in groep te spelen. Vervolgens zijn we verdergegaan met de bepalingen. Deze activiteiten bevielen de leerlingen ook. Vooral de quiz kon de leerlingen bekoren. Wegens tijdsgebrek hebben de leerlingen slechts één spel van het competitie spel kunnen spelen. In het algemeen waren de hun reacties zeer positief.

Over het algemeen ben ik ook zeer tevreden over het materiaal en de gegeven lessen. Er heerste een aangename sfeer tijdens de try-outs en de leerlingen werkten goed mee. Het materiaal is nog toe aan verbetering, maar het vormt al een mooi alternatief om zinsontleding op een boeiendere manier aan te brengen en te verwerken. Uit de reacties van de try-outs kan ik ook stellen dat ik geslaagd ben in deze opzet. Niet enkel de leerlingen hebben drie leuke lessen achter de rug, dit geldt ook voor mij.

2.4.3 Verbeterpunten

In het algemeen is het ontworpen materiaal zeer bruikbaar voor in de lespraktijk. Leerkrachten kunnen het in zijn originele vorm gebruiken of aanpassen volgens hun wensen. Na de try-outs heb ik toch enkele bedenkingen geformuleerd over het materiaal. Indien er voor deze bedenkingen een oplossing zou gevonden worden, zou het materiaal nog beter zijn. De belangrijkste verbeterpunten worden hieronder opgesomd.

2.4.3.1 Andere invalshoek voor WWG en NWG

Dit lessenpakket brengt zinsontleding reeds op een meer activerende manier aan. Aangezien er ook diverse spelvormen geïntegreerd zijn, ervaren de leerlingen meer plezier aan de leerstof en kunnen ze letterlijk spelen met taal. Een aantal delen zijn echter nog aan verfijning toe. Denk maar aan het gedeelte over het werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde. De inleiding en de eerste activiteit sluiten al meer aan bij de vernieuwende benadering. De andere oefeningen/activiteiten sluiten nog eerder aan bij de traditionele benadering. Hier zou een alternatief voor moeten gezocht worden.

2.4.3.2 Vernieuwende benadering

Zoals reeds gezegd zouden wij moeten afstappen van de traditionele benadering. Dit lessenpakket hanteert echter nog regelmatig deze benadering. Dit materiaal zou nog verbeterd kunnen worden door materiaal en werkvormen te voorzien waarbij leerlingen nog meer vanuit het taalgevoel de verschillende zinsdelen verkennen.

2.4.3.3 Explicietere foutenanalyse

Dit materiaal omvat verschillende activerende werkvormen en spelvormen waarbij de leerlingen zelf moeten creëren. Deze bundel voorziet een verbeter sleutel, maar kan de creaties van de leerlingen niet voorspellen. De leerkracht moet dan ook een reflectiemoment voorzien om de zinnen te bespreken die niet in de handleiding zijn opgenomen. Er zou een alternatief ontwikkeld moeten worden om de foutenanalyse nog efficiënter te laten verlopen.

2.4.4 Mogelijk vervolgonderzoek

Dit lessenpakket focust zich voornamelijk op de enkelvoudige zin. Het begrip 'de samengestelde zin' komt wel aan bod, maar er wordt niet diep op ingegaan. Daarnaast zijn het aantal samengestelde zinnen in het materiaal beperkt. Nagaan hoe leerkrachten de samengestelde zin via activerende werkvormen en spelvormen kunnen aanbrengen, zou een mooi vervolgonderzoek kunnen zijn op deze bachelorproef.

Besluit

Deze bachelorproef ging na hoe we zinsontleding via activerende werkvormen en spelvormen kunnen aanbrengen bij de leerlingen van de eerste graad A-stroom. Om dit te onderzoeken, heb ik een lessenspakket ontwikkeld bestaande uit verschillende activerende werkvormen en spelvormen.

Deze alternatieve benadering werkt mits bepaalde didactische principes gerespecteerd worden. Een leerkracht kan enkel een krachtige leeromgeving creëren wanneer de leerinhouden aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen, door inductief te werk te gaan, authentiek materiaal te gebruiken en verschillende werkvormen aan te reiken. Daarnaast moet hij rekening houden met de randvoorwaarden inzake werkvormen en een foutenanalyse voorzien.

Het lessenspakket bestaat uit een afwisseling van activerende werkvormen en spelvormen. Dit materiaal prikkelt de leerlingen en activeert ze om effectief iets met taal te doen. Daarnaast is het materiaal zodanig opgesteld dat de leerlingen de leerstof verwerven door een beroep te doen op hun taalgevoel, dat overigens aangeboren is. Enkel zo verwerven ze meer inzicht in het taalsysteem en zullen zij bijgevolg ook het nut van zinsontleding inzien. Verder vormen de spelvormen een goede verwerking waarbij leerlingen de theorie op een ludieke manier kunnen verwerken. De leerlingen beleven niet enkel plezier aan de leerstof, ook hun sociale vaardigheden worden getraind. Veel activiteiten gebeuren in teamverband. De leerlingen moeten dan ook regelmatig samenwerken om een bepaald resultaat te bekomen. Bijgevolg leren ze niet enkel van elkaar, ze krijgen ook de mogelijkheid om zelf met taal te spelen en nieuwe inzichten te verwerven.

Na de try-outs werden mijn vermoedens ook bevestigd. Het materiaal viel in de smaak bij de leerlingen. Aangezien ze de lessen tof vonden, stelden zij zich tegelijkertijd meer open voor de leerstof. Ze vonden deze interessant, werkten actief mee en waren naar mijn mening ook meer gemotiveerd. Deze conclusies blijven uiteraard subjectief aangezien motivatie niet gemeten kan worden en beïnvloed wordt door verschillende randfactoren.

Concreet biedt dit materiaal een alternatief om geleidelijk aan af te stappen van het traditioneel grammaticaonderwijs. Laat uw leerlingen niet gewoon vuistregels uit het hoofd leren en deze louter toepassen op betekenisloze zinnen. Enkel door leerlingen zelf te laten ontdekken en te laten experimenteren met taal, zullen zij meer inzicht verwerven in hun eigen taalsysteem. Enkel op deze manier zal zinsontleding bijdragen tot de verbetering van de taalvaardigheid.

Literatuurlijst

Boeken

- Bijkerk, L., van der Heide, W. (2006). *Het gaat steeds beter!: activerende werkvormen voor de opleidingspraktijk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- De Roover, U. (2014). Hoe met leerlingen uit de tweede graad (secundair onderwijs) reflecteren op taal? In: Vanhooren, S. & Mottart, A. (red.). (2014). Achtentwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands. (pp. 263-270). Gent: Academia Press.
- Hoogeveen, P., Winkels, J. (2014, geheel herziene druk). *Het didactische werkvormenboek: variatie en differentiatie in de praktijk*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.
- Pollefliet, L. (2009, tweede herwerkte druk). *Schrijven: van verslag tot eindwerk - do's & don'ts*. Gent: Academia Press.
- Van der Donk, C., van Lanen, B. (2016, derde herziene druk). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Coutinho.

Werkboeken

- Vandromme, J., Lambrechts, E., Poignie L. et al. (2012). *Frappant 1: leerwerkboek*. Kalmthout : Pelckmans.
- Bastiaenssen, N., Bergen, L., Coorens, E. et al. (2011). *Netwerk 1: werkboek*. Wommelgem: Van In.
- Bastiaenssen, N., Bergen, L., Coorens, E. et al. (2012). *Netwerk 2: werkboek*. Wommelgem: Van In.
- Bracaval, P., Claeys, B., Lambaerts, E. et al. (2010). *Markant 1: werkboek*. Kapellen: Pelckmans.
- Soenens, K., Provoost, A., Cafmeyer, K. (2015). *Focus 1: werkboek*. Berchem: De Boeck.
- Vandromme, J., Poignie, L., Lambaerts, E. et al. (2012). *Frappant Nederlands: Vademecum eerste graad*. Kalmthout: Pelckmans.

Digitale bronnen

- Belga. (2019). Mathieu van der Poel treedt in voetsporen van vader Adrie: "Wat een mafkees". *Het Belang Van Limburg*. Geraadpleegd op 8 april 2019, via https://www.hbvl.be/cnt/dmf20190421_04343338/mathieu-van-der-poel-treedt-in-voetsporen-van-vader-adrie-wat-een-mafkees
- Braaksma, M. (z.j.). *Grammatica en spelling in het huidige onderwijssysteem* [website]. Geraadpleegd op 6 april 2019, via <http://taazoe.live.statik.be/nodes/publicatiedetail/nl/grammatica-en-spelling-in-het-huidige-onderwijssysteem>
- Borsato, M., Michelle, D., van Buren, A. (2019). *Hoe het danst*. Geraadpleegd op 29 mei 2019, via https://www.google.com/search?ei=Si39XLqIG9DdwAL_x85HQC_g&q=Hoe+het+danst+Marco&oq=Hoe+het+danst+Marco&gs_l=psy-ab.3..0110.1093.27.24..2903...0.0..0.117.480.6j1.....0....1..gws-wiz.....0i71j0i131i67.Mk5-CTp1VIQ
- Celis, V. (2015). *Een verhoogde aandacht voor het taalniveau van leerlingen en studenten* [website]. Geraadpleegd op 8 april 2019, via <https://www.veracelis.be/nieuws/een-verhoogde-aandacht-voor-het-taalniveau-van-leerlingen-en-studenten>

- Coppen, P.-A. (2012). *Wat is de zin van schoolgrammatica?: Over zinsontleding en woordsoorten* [website]. Geraadpleegd op 3 april 2019, via <http://www.taalcanon.nl/vragen/wat-is-de-zin-van-schoolgrammatica/>
- Coppen, P.-A. (2018). *Grammaticadidactiek* [website]. Geraadpleegd op 9 april 2019, via <http://grammaticadidactiek.ruhosting.nl/DOT2014-2017.html>
- Coppen, P.-A. (2018). *Grammaticadidactiek* [website]. Geraadpleegd op 11 april 2019, via <http://grammaticadidactiek.ruhosting.nl/DOT2018.html>
- De Beus, D. (2016). *Taalniveau in de klas gaat achteruit* [website]. Geraadpleegd op 2 maart 2019, via <http://www.hildecrevits.be/nl/taalniveau-de-klas-gaat-achteruit>
- De Bruijn, T., Coppen, P.-A., Snel, B., Timmermans, M., Walinski, R., en Wassenberg, N. (2016). Grammatica 2.0. 'Waarom heeft niemand ons dat eerder op deze manier verteld?' *Levende Talen Magazine*, 7, 45-47. Via: <http://www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltm/article/viewFile/1649/1257>
- Decadence de luxe. (z.j.). zizi chichi. [illustratie]. Geraadpleegd van <https://www.decadence-deluxe.be/portfolio-item/totes-and-tarragon/>
- Despositphotos. (z.j.). Gans vector tekening. [illustratie]. Geraadpleegd van https://www.google.com/search?biw=1366&bih=657&tbm=isch&sa=1&ei=o4_tXPH7EqrikqXz0rjQAw&q=een+gans+tekening&oq=een+gans+tekening&gs_l=img.3...7572.10692..10869...1.0..3.242.1905.12j3j3.....0...1..gws-wiz-img.....35i39j0i24j0i30.jzwouqR-Y4Q#imgrc=45cmxppmwpScM:
- De taalprof. (2012, 5 mei). *Taalprofles* [YouTube]. Geraadpleegd van <https://www.youtube.com/watch?v=JC1dfDhRScs>
- De Vuyst, A., Marinus, M. (2014). *Taalbeschouwing nieuwe stijl : materiaal prof. Coppen uitgetest in de klas*. Geraadpleegd op 9 april 2019, via http://media.taalunieversum.org/hsnbundel/download/28/hsnbundel-28_1341.pdf
- De Wulf, E. (2011). *Richtlijnen voor bronvermelding: handleiding voor docenten en studenten* [PDF]. Geraadpleegd op 6 april 2019, via https://cygnus.cc.kuleuven.be/bbcswwebdav/orgs/e-C136003-K/BIB/openbaar/Richtlijnen_literatuurlijst.pdf
- Educatheek. (z.j.) Geraadpleegd op 27 maart 2019, via <https://www.educatheek.nl/poster-taal-zinsontleding>
- Gebroeders Ko. (z.j.) *Ik heb een boot*. Geraadpleegd op 29 mei 2019, via https://www.google.com/search?ei=SYnuXMrAHM_KwALBuaylBw&q=ik+heb+een+boot&oq=ik+heb+een+boot&gs_l=psy-ab.3..35i39j0l5j0i203j0l3.31641.33521..33922...0.0..0.82.948.15.....0...1..gws-wiz.....0i71j0i67j0i131.X796X2OcdLE
- *Grammatica zinsontleding*. (z.d.) [poster]. Geraadpleegd op 11 mei 2019, via <https://www.lesmaatje.nl/a-46520293/taal/educatieve-poster-zinsontleding/>
- *Gratis QR-code*. (z.d.) [website]. Geraadpleegd op 27 mei 2019, via <https://gratisqrcode.nl/aanmaken>
- Ilse. (z.j.). Kat. [illustratie]. Geraadpleegd van https://www.google.com/search?q=kat&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwj5-omYwsXiAhUFEIAKHS_XD0sQ_AUIDigB&biw=1366&bih=657#imgrc=50iV3w_ZNApIRM:
- Kennisrotonde. (2018). Wat is de bijdrage van kennis van en ervaring met zinsontleding aan een betere taalbeheersing op onderdelen als taalgevoel, schrijfvaardigheid, leesvaardigheid e.d., bij leerlingen in de onderbouw van vwo (inclusief gymnasium)? (KR. 350) Den Haag: Kennisrotonde. Geraadpleegd op 8 april 2019, via <https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2018/06/350-antwoord-leereffecten-aanleren-grammatica.pdf>
- Ketnet. (2019, 12 januari). #LikeMe. [YouTube]. Geraadpleegd op 30 mei 2019, via <https://www.youtube.com/watch?v=r9wwwR1XDdBm>
- Kooistra, R. (2015, 4 oktober). Gezonde voordelen van huisdieren. *Margriet*. Geraadpleegd op 26 mei 2019, via <https://www.margriet.nl/fitengezond/gezonde-voordelen-van-huisdieren/>

- Kuijpers, A. (2015, 23 februari). Werkwoorden: het verschil tussen een hoofd-, koppel- en hulpwerkwoord. [YouTube]. Geraadpleegd op 27 mei 2019, via <https://www.youtube.com/watch?v=5QpRXT6xELs>
- Kuijpers, A. (2017, 11 maart). Werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde. [YouTube]. Geraadpleegd op 27 mei 2019 via <https://www.youtube.com/watch?v=fv94WnSAyBq>
- KVDS. (2019). Wetenschappers vinden allereerste molecule die ooit gevormd werd in heelal. *De Morgen*. Geraadpleegd op 8 april 2019, via <https://www.demorgen.be/tech-wetenschap/wetenschappers-vinden-allereerste-molecule-die-ooit-gevormd-werd-in-heelal~bba46ad4/>
- Lerno, I. (2005). Dialoog. *Klasse*, 158, p. 53. Geraadpleegd op (10 februari, 2018), via https://issuu.com/klasse.be/docs/kvl_158
- Mgeysmans. (2012). 2de en 4de middelbaar grootste struikelblokken voor leerlingen. [illustratie]. *Gazet van Antwerpen*. Geraadpleegd op 30/05/19, via <https://www.gva.be/cnt/aid1258428/2de-en-4de-middelbaar-grootste-struikelblokken-voor-leerlingen>
- Nederlands is nuttig en leuk, maar... (2008). *Klasse*, 182, p. 6. Geraadpleegd op (10 februari, 2018), via https://issuu.com/klasse.be/docs/kvl_182
- Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. (2010). Nederlands eerste graad A-stroom – leerplan secundair onderwijs [PDF]. Geraadpleegd op 19 mei 2018, via <http://pro.g-o.be/blog/documents/2010-003.pdf>
- Nick&Simon. (2010). *Wijzer dan je was*. Geraadpleegd op 29 mei 2019, via https://www.google.com/search?ei=bonuXMfQMYfewQKcM6rwCw&q=wijzer+dan+je+was&oq=wijzer+dan+je+was&gs_l=psy-ab.3..35i39j0i22i30l2.25160.27431..27559...0.0..0.139.1414.13j4.....0....1..gws-wiz.....0i71j0i67j0i131i67j0i131j0i22i10i30.9MxPrkSQQwk
- Onderwijs Vlaanderen. *Sociale vaardigheden*. Geraadpleegd op 9 december 2018, via <https://www.onderwijsdoelen.be/sociale-vaardigheden>
- Pelckmans. (2019). *Frappant Nederlands 1 leerwerkboek (editie 2019)* [website]. Geraadpleegd op 11 april 2019, via <https://www.pelckmans.be/frappant-nederlands-1-leerwerkboek-editie-2019.html>
- Redactie. (2019). 'Rijkste man van Denemarken' verliest drie kinderen bij aanslagen in Sri Lanka. *De Morgen*. Geraadpleegd op 8 april 2019, via <https://www.demorgen.be/nieuws/rijkste-man-van-denemarken-verliest-drie-kinderen-bij-aanslagen-in-sri-lanka~bcedfb55/>
- Spoteach. (2014, 13 juli). 1989 Clouseau Anne. [YouTube]. Geraadpleegd op 27 mei 2019, via <https://www.youtube.com/watch?v=FdWnearDai8>
- T'Sas, J. (2007). *Inductief werken in de klas* [PDF]. Geraadpleegd op 8 april 2019, via <http://www.neejandertaal.be/pdf/Neejandertaal%20didactische%20visie.pdf>
- Utomo, H. (z.j.). Het richten van vinger. [illustratie]. Geraadpleegd van <https://nl.dreamstime.com/stock-illustratie-het-richten-van-vinger-image53772543>
- Uyttendaele, J. (2014). *Taalbeschouwing volgens de nieuwe eindtermen* [PDF]. Geraadpleegd op 8 april 2019, via http://media.taaluniversum.org/hsnbundel/download/28/hsnbundel-28_1343.pdf
- Van der Hulst, D., Melis, J., Stolk-Pronk, L. et al. (2018). *Grammaticaspelletjes*. Geraadpleegd op 11 april 2019, via http://taaluniversum.org/archief/onderwijs/conferentie_het_schoolvak_nederlands/hsn_32_conferentieboek.pdf
- van Duin, D. (z.j.). Zinsontleding. Geraadpleegd op 27 maart 2019, via <https://appadvice.com/app/zinsontleding/1244527711>
- Van Huele, M. (2007, 18 september). Zinsontleding. [illustratie]. Geraadpleegd van https://www.google.com/search?tbm=isch&sa=1&ei=sjmbXLKtLsWwAarbtugG&q=grapjes+over+zinsontleding&oq=grapjes+over+zinsontleding&gs_l=img.3...1061348.1064832..1064992...0.0..0.118.1811.22j4.....1....1..gws-wiz-img.....0j35i39j0i67j0i8i30i0i24.pmq2nA62ED8#imgrc=_R6CDKAsCfPxzM:

- Van In. (z.j.). *Het vak Nederlands en de onderwijshervorming* [website]. Geraadpleegd op 7 april 2019, via <https://www.vanin.be/nl/secundair-onderwijs/onderwijshervorming/het-vak-nederlands-en-de-onderwijshervorming>
- Van Rijt, J. (2017). *Nederlands onderzoek naar grammaticaonderwijs: hoe staat dat ervoor?: Een korte positiebepaling en wat eerste resultaten* [website]. Geraadpleegd op 8 april 2019, via <https://www.neerlandistiek.nl/2017/12/nederlands-onderzoek-naar-grammaticaonderwijs-hoe-staat-dat-ervoor/>
- Virtuele training. (z.j.). Geraadpleegd op 27 mei 2019, via <http://virtueletraining.com/grammatica/woordsoorten/werkwoorden/hulpwerkwoorden/>
- Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs (2010). *Nederlands eerste graad A-stroom – leerplan secundair onderwijs* [PDF]. Geraadpleegd op 19 mei 2018, via <http://ond.vvksso-ict.com/leerplannen/doc/Nederlands-2010-016.pdf>
- Vlaamse Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs (2019). *Ontwerpplan Nederlands – eerste graad A-stroom* [PDF]. Geraadpleegd op 3 maart 2019, via <https://pincette.vsko.be/meta/properties/dc-identifier/Cur-20190320-44>
- Wijdames. (z.j.). Wij. Geraadpleegd van https://www.google.com/search?biw=1366&bih=657&tbm=isch&sa=1&ei=l_zwXMSqBYfVkwX9gbf4Cg&q=wij&oq=wij&gs_l=img_3..0l3j0i67j0l6.511543.512152..512424...0.0..0.79.209.4.....0....1..gws-wiz-img....0..35i39.C2XnQGqEuUs#imgrc=w2qBgr_7G3qWjIM:
- Zafrika, Antos. (2014). *Zinvol volzinnen ontleden: het hele onderzoeksverslag* [website]. Geraadpleegd op 3 april 2019, via <http://szkudje.blogspot.com/2014/05/of-is-het-grammaticaonderwijs-aan-meer.html>

Geraadpleegde werken

- De Bruijn, T., Coppen, P.-A., Snel, B. et al. (2016). *Activerende Didactiek Grammatica* [syllabus]. Radboud Universiteit.
- Delbeke, K. (2016). *Het nut van taalbeschouwing: veel geloof, weinig empirie: een theoretische verkenning* [masterproef]. Universiteit Gent, pedagogiek en onderwijskunde.
- Dierckx, L., Janssen, T., Orye, A. et al. (2016). *Cursus opvoedkunde 2A: (vernieuwende) werk- en onderwijsvormen* [syllabus]. Hogeschool PXL, departement Education.
- Janssen, T., Kelchtermans, R., Muriel, T. et al. (2016). *Cursus opvoedkunde 2A: motiveren van leerlingen* [syllabus]. Hogeschool PXL, departement Education.
- Kygnée, P. (2018). *Nederlandse spelling en grammatica bij laatstejaars: het verband tussen attitude, metacognitie en kennis* [masterproef]. Universiteit Gent, tolk.
- Peetermans, B. (2015). *Linguïstiek (= taalkunde) deel 1 taalsystematiek* [syllabus]. Hogeschool PXL, departement Education.
- Stuker, N. (2016). *Leesmotivatie in een vreemde taal. Leerlingen aanzetten tot lezen in een vreemde taal*. Onuitgegeven verhandeling, Hogeschool PXL, PXL-Education. Gevonden op 7/6/2019 op <http://doks.pxl.be/doks/do/record/Get?dispatch=view&recordId=SEtd8ab2a82155c572e50155c57630170617>.

Lijst met figuren en tabellen

<i>Figuur 1 – Raad het plaatje</i>	16
<i>Figuur 2 – Puzzelstukken</i>	16
<i>Figuur 3 – Voorbeeld van visualisatiespel</i>	24
<i>Figuur 4 – Woordpoker</i>	26
<i>Figuur 5 – Woordslangraster</i>	27
<i>Figuur 6 – Let's roll the dice!</i>	43
<i>Figuur 7 – Wat past er in de zin?</i>	44
<i>Tabel 1 – Vergelijking huidige en nieuwe curriculum Nederlands</i>	15
<i>Tabel 2 – Ervaringen van leerlingen</i>	29
<i>Tabel 3 – Redenen van leerlingen</i>	30
<i>Tabel 4 – Ervaringen van leraren</i>	30
<i>Tabel 5 – Redenen van leraren</i>	31
<i>Tabel 6 – De gebruikte methodes</i>	31
<i>Tabel 7 – Problemen met tweeledigheid</i>	32
<i>Tabel 8 – Problemen met het onderwerp</i>	32
<i>Tabel 9 – Problemen met de persoonsvorm</i>	33
<i>Tabel 10 – Problemen met de voorwerpen</i>	33
<i>Tabel 11 – Problemen met bepalingen</i>	34
<i>Tabel 12 – Problemen met het werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde</i>	34
<i>Tabel 13 – Problemen met de enkelvoudige en samengestelde zin</i>	35
<i>Tabel 14 – Gebruik van activerende werkvormen en spelvormen</i>	35
<i>Tabel 15 – Frequentie gebruik activerende werken en spelvormen</i>	35
<i>Tabel 16 – Soorten activerende werkvormen en spelvormen</i>	36
<i>Tabel 17 – Invloed van activerende werkvormen en spelvormen op motivatie leerlingen</i>	36
<i>Tabel 18 – De mogelijke positieve gevolgen</i>	37
<i>Tabel 19 – De mogelijke negatieve gevolgen</i>	37
<i>Tabel 20 – Stramien lessenpakket</i>	45
<i>Tabel 21 – De algemene inleiding</i>	46
<i>Tabel 22 – Inleiding lijdend voorwerp</i>	46
<i>Tabel 23 – Activiteit 1</i>	47
<i>Tabel 24 – Kan je altijd een lijdend voorwerp toevoegen?</i>	47
<i>Tabel 25 – Waar staat het lijdend voorwerp in een zin?</i>	48
<i>Tabel 26 – Let's roll the dice!</i>	48
<i>Tabel 27 – Inleiding meewerkend voorwerp</i>	49
<i>Tabel 28 – Combinatieopdracht</i>	49
<i>Tabel 29 – Wie is er hier het snelst?</i>	50
<i>Tabel 30 – Vertel me eens iets over jezelf!</i>	50
<i>Tabel 31 – Hoe vind je een bijwoordelijke bepaling?</i>	51
<i>Tabel 32 – Activiteit 2</i>	51
<i>Tabel 33 – Activiteit 3</i>	52
<i>Tabel 34 – Quiz</i>	52
<i>Tabel 35 – Ganzenbord</i>	53
<i>Tabel 36 – Hints</i>	53
<i>Tabel 37 – Memory</i>	54
<i>Tabel 38 – Improvisatiespel</i>	54
<i>Tabel 39 – Woordketting</i>	55
<i>Tabel 40 – Algemene beoordeling try-outs</i>	55
<i>Tabel 41 – In welke mate heb jij de leerstof begrepen?</i>	56

Bijlagen

Bijlage 1 – De enquête

- 1. Wat is uw geslacht?**
 - Man
 - Vrouw
 - X
- 2. Hoelang werkt u reeds in het onderwijs?**
 - 1 tot 5 jaar
 - 6 tot 10 jaar
 - 11 tot 15 jaar
 - 16 tot 20 jaar
 - 21 tot 25 jaar
 - Meer dan 25 jaar
- 3. Hoeveel uren spendeert u gemiddeld aan alle componenten van zinsontleding in de klas per schooljaar?**
 - 1u tot 5u
 - 6u tot 10u
 - 11u tot 15u
 - 16u tot 20u)
- 4. Hoe ervaart u het aanbrengen van deze materie?**
 - Moeilijk
 - Eerder moeilijk
 - Gemiddeld
 - Eerder makkelijk
 - Makkelijk
- 5. Wat zijn de redenen hiervoor?**
 - Irrelevant
 - Te theoretisch
 - Gecompliceerd
 - Saai
 - Leerrijk
 - Relevant
 - Andere
- 6. Hoe ervaren uw leerlingen deze materie?**
 - Moeilijk
 - Eerder moeilijk
 - Gemiddeld
 - Eerder makkelijk
 - Makkelijk
- 7. Wat zijn de redenen hiervoor?**
 - Te theoretisch
 - Gecompliceerd
 - Irrelevante inhoud
 - Saai
 - Moeilijk
 - Interessant
 - Leerrijk
 - Praktisch

8. Volgens welke methode werkt u?

- Doceren
- OLG (Onderwijsleergesprek)
- BZL (Begeleid Zelfstandig Leren)
- Groepswerk
- Oefeningen
- Spelvormen
- Andere

9. Met welke aspecten van zinsontleding ervaren uw leerlingen problemen?

- De tweeledigheid
- Het onderwerp
- De persoonsvorm
- De voorwerpen (LV en MV)
- De bepalingen
- Het WWG/NWG (werkwoordelijk gezegde/ naamwoordelijk gezegde)
- De enkelvoudige/samengestelde zin

10. Maakt u reeds gebruik van activerende werkvormen/spelvormen tijdens uw lessen?

- Ja
- Nee

11. Indien ja, hoe vaak maakt u gebruik van activerende werkvormen/spelvormen tijdens één lesuur?

- 1 keer
- 2 keer
- 3 keer
- 4 keer
- 5 keer
- Meer dan 5 keer

12. Welke activerende werkvormen/spelvormen heeft u reeds gebruikt tijdens uw lessen?

- Leerspelen (ganzenbord, bingospel, Mens-erger-je-niet, kwartet, Memory...)
- Quiz
- Andere

13. Zou het gebruik van activerende werkvormen en spelvormen de motivatie van de leerlingen positief beïnvloeden?

- Ja: leg uit waarom u akkoord gaat.
- Nee: leg uit waarom u niet akkoord gaat.
- Ik weet het niet.

Bijlage 2 – Het interview met de klastitularis van de partnerschool

1. Hoeveel uren spendeert u aan zinsontleding in de klas?

Mevrouw Houben spendeert gedurende het eerste schooljaar ongeveer twaalf uren aan zinsontleding. Dit aantal uren is relatief aangezien het niveau van de klas in kwestie een rol speelt. De verdeling per zinsdeel ziet er als volgt uit:

- 2,5u voor het onderwerp en het predicaat.
- 4u voor het naamwoordelijk en het werkwoordelijk gezegde.
- 3u voor de voorwerpen.
- 2,5u voor de bepalingen.

2. Met welke aspecten van zinsontleding ervaren uw leerlingen op dit moment problemen?

Deze aspecten zijn subjectief aangezien de voorkennis en het niveau van de klas een rol spelen. Op dit moment ervaren veel leerlingen de volgende problemen:

- Het verschillen tussen het onderwerp en de persoonsvorm.
- Het onderscheid tussen het WWG en NWG.
- De koppelwerkwoorden opsommen lukt, maar geïntegreerd lukt het niet.
- Het benoemen van andere delen: bijvoorbeeld het verschil tussen een infinitief en een voltooid deelwoord.

3. Gebruikt u nog andere leermiddelen naast het werkboek?

Naast het werkboek Frappant geeft de leraar extra remediëringsopdrachten en verdiepingsopdrachten. Ook voorziet ze extra oefeningen om bepaalde zinsdelen nog beter in te oefenen.

4. Hoe pakt u zinsontleding aan tijdens uw lessen? Welke benadering? Welke soort oefeningen/activiteiten?

De leraar vertrekt doorgaans vanuit een onderwijsleergesprek. Ze toont de leerlingen eigen voorbeeldzinnen. Aan de hand van deze zinnen brengt ze alle zinsdelen stap per stap aan.

5. Wat zijn eventuele struikelblokken van zinsontleding op inhoudelijk en praktisch vlak?

Op inhoudelijk vlak zou de voorkennis en het niveau van iedere individuele leerling struikelblokken kunnen vormen. Het is zeer belangrijk om gestructureerd te werk te gaan en herhalingsmomenten in te lassen. Bij het aanbrenge van een nieuw zinsdoel moet er ook steeds een terugkoppeling gemaakt worden met de reeds bekende zinsdelen.

De niveauverschillen resulteren in struikelblokken op praktisch vlak. Er is een grote middengroep in de klas waardoor het niet altijd mogelijk is om bijvoorbeeld een zwakkere leerling met een sterkere leerling te laten samenwerken. Dit kan tevens ook resulteren in het uitdoven van de motivatie van de sterkere leerlingen aangezien zij moeten wachten. Differentiëren is dus de boodschap.

6. Welke werkvormen werken voor uw klas? Welke niet? Wat zijn de redenen hiervoor?

De klas is zeer flexibel, vrijwel alle werkvormen werken in deze klas.

Bijlage 3 – Lessenpakket

Zinsontleding, dat is kinderspel!

Naam:

N°:

Datum:

Schooljaar 2018 – 2019

Wat bedoel je toch?

- ✚ De leerkracht toont verschillende situaties.
- ✚ Welke afbeelding past het beste bij iedere situatie?
- ✚ Ga aan de linkerkant, in het midden of aan de rechterkant van het lokaal staan, afhankelijk van de gekozen afbeelding.
- ✚ Verantwoord je keuze. (groepsgesprek)

Ronde 1

- De jongen strandde op een eiland.

Ronde 2

- Kaat heeft haar dronken vriendje naar huis gebracht.

Ronde 3

- Jullie zitten momenteel in een klaslokaal.

Ronde 4

- Mijn mama bakt altijd een taart voor mijn verjaardag.

Zinsontleding - zinsdelen

In het Nederlands drukken wij ons uit via zinnen. Naargelang de bedoeling van de zender gebruiken we een andere soort zin: mededelende, vragende, uitroepende en bevelende zin.

Zinnen bestaan doorgaans uit verschillende woorden. Woorden die bij elkaar horen, vormen een woordgroep. Die woordgroepen zijn **zinsdelen**. Zinsdelen vormen de bouwstenen van een zin en dragen bij tot de betekenis van de zin.

Hoe vind je een zinsdeel?

Zinsdelen spoor je op met de verplaatsingsproef. Her grootste deel dat je voor de persoonsvorm kunt plaatsen, is een zinsdeel.

STAP 1 Zoek de persoonsvorm. Die staat vooraan als je de zin in een ja-nee vraag verandert.

Bv.: De Duitse geleerde Röntgen ontdekte in 1895 de röntgenstralen.

Ontdekte de Duitse Geleerde Röntgen in 1895 de röntgenstralen?

→ ontdekte = PV

STAP 2 Probeer nu andere woorden of woordgroepen voor de persoonsvorm te plaatsen. Normaal kan er slechts één zinsdeel voor de persoonsvorm komen.

Bv.: De Duitse geleerde Röntgen ontdekte in 1895 de röntgenstralen in zijn laboratorium.

In 1985 ontdekte de Duitse geleerde Röntgen de röntgenstralen in zijn laboratorium.

De röntgenstralen ontdekte de Duitse geleerde Röntgen in 1985 in zijn laboratorium.

In zijn laboratorium ontdekte de Duitse geleerde Röntgen in 1985 de röntgenstralen.

Hoe kan een zinsdeel eruitzien?

Een zinsdeel bestaat uit één woord, een woordgroep of een zin.

Bv.: Hij wordt astronaut.

(O = één woord)

De slimme astronaut bereidt zijn vlucht goed voor.

(O = woordgroep)

Wie astronaut wil worden, moet erg fit zijn.

(O = zin)

Bv.: Ik stuur hem een bericht.

(MV = één woord)

Ik stuur de vriendelijke buurvrouw een bericht.

(MV = woordgroep)

Ik stuur de mensen die verjaren een bericht.

(MV = zin)

Bv.: Morgen gaan we zwemmen.

(B = één woord)

Na de wandeling zullen we een biertje drinken.

(B = een woordgroep)

Als het mooi weer wordt, zullen we barbecueën.

(B = zin)

Ra, ra, ra... Wie ben ik? (O)

Niemand weet, niemand weet dat ik ... heet

- ✚ Lees de volgende tekstjes per twee. Over wie praat men in iedere tekst?
- ✚ Combineer iedere tekst met de juiste afbeelding.

Het is een bekende Amerikaanse zangeres en actrice. Als actrice kreeg ze voornamelijk bekendheid door haar rol als Cat Valentine in de serie Victorious en de later spin-off daarvan, Sam en Cat. Ze brak internationaal door met het nummer 'Problem'.

Ze bestaan uit verschillende soorten. Ze geven warmte, kleding, mest, voedsel, sociale status, ze helpen bij de jacht, bieden bescherming, vangen muizen en waarschuwen voor gevaar. Kinderen die met hen opgroeien zijn socialer en hebben meer empathie. Verder zouden volwassenen ook minder stress ervaren met hun in huis.

Dit team bestaat uit elf mannelijke voetballers die sinds 1904 België vertegenwoordigen in internationale wedstrijden. Het team wordt tot op heden gecoacht door Roberto Martinez.

Het is een zitmeubel met een rugleuning. Het wordt meestal 's avonds gebruikt om tv te kijken. Daarnaast kun je er ook in slapen.

Wat is de krantenkop van de dag?

- ✚ Lees de verschillende krantenkoppen.
- ✚ Over wie gaat iedere krantenkop? Onderstreep het onderwerp in iedere zin.

Mathieu van der Poel treedt in voetsporen van vader Adrie: "Wat een mafkees"

Deze kruidige haute burger met lam bezorgt je een culinair orgasme

Wetenschappers vinden allereerste molecule die ooit gevormd werd in heelal

'Rijkste man van Denemarken' verliest drie kinderen bij aanslagen in Sri Lanka

Verhuizen Harry en Meghan binnenkort voor een tijdje naar Afrika? "De Queen wil hun sterrenstatus inperken"

"Rara, wie of wat ben ik?"

Spelregels:

- Maak groepen van maximaal vier personen.
- De jongste speler begint. Speel vervolgens in wijzerzin.
- Neem een kaartje en plak het op je voorhoofd zonder te kijken.
- De speler die aan de beurt is, probeert te raden wie of wat hij is.
- Hoe?
 - De andere spelers geven om de beurt een tip aan de speler die aan de beurt is. Bv.: Je bent groot.
 - De speler met de kaart krijgt één minuut de tijd om te raden wie of wat hij is.
 - Zodra de tijd om is, geeft hij een definitief antwoord.
 - Is het antwoord juist? → Houd het kaartje bij en neem een nieuwe kaart. Je beurt is nu voorbij.
 - Is het antwoord fout? → De volgende speler gaat verder.

Het onderwerp en predicaat

Een zin bestaat uit twee hoofddelen: **het onderwerp** en de zinsdelen die iets over het onderwerp zeggen (**het predicaat**).

Bv.: Aan het begin van de zomer gaf Julie een schattig hondje aan haar zoon.

P O

Na enkele dagen was de hond ziek.

P O

Het **onderwerp** (O) is het zinsdeel waarover in een zin iets gezegd wordt.

Bv.: Op 26 mei 2019 hebben alle Belgen gestemd voor de verkiezingen.

Over wie/wat wordt er iets gezegd?

→ _____ = O

Het **predicaat** (P) bestaat uit de zinsdelen die iets over dit onderwerp zeggen.

Bv.: Op 26 mei 2019 hebben alle Belgen gestemd voor de verkiezingen.

Wat wordt er over het onderwerp gezegd?

→ _____ = P

Hoe vind ik het onderwerp?

Bv.: *Lien* loopt elke dag tien kilometer.

Over wie/wat wordt er iets gezegd?

Lien = O

Jullie zijn een superklas.

Over wie/wat wordt er iets gezegd?

Jullie = O

Hoi Phineas, wat doeet je? (PV)

Inleiding

- ✚ Beluister het liedje.
- ✚ Vul de songtekst aan met de ontbrekende woorden.

Anne - Clouseau

Anne, als ik jou _____, _____ ik niet meer bij te sturen.
 Anne, die momenten _____ eeuwig moeten
 blijven duren.

's Morgensvroeg ik _____ het ontbijt naar de
 kamer.

Het is nog donker en jij _____ nog wat te slapen.
 Je ene been _____ uit het bed, je haren door
 elkaar.

En ik geef je 'n zoen op je neusje, maar je _____ het niet gewaar.

Anne, als ik jou zie, ben ik niet meer bij te sturen.
 Anne, die momenten zouden eeuwig moeten blijven duren.

Je _____ je koffie en _____ zachtjes wat te praten.
 Je kan 't niet laten en toch moet je even gapen.
 Maar het is zondag dus _____ we vandaag toch niets te doen.
 We duiken terug de lakens in en vrijen tot de noen.

Anne, als ik jou zie, ben ik niet meer bij te sturen.
 Anne, die momenten zouden eeuwig moeten blijven duren.

Je _____ je zachtjes tegen me aan je hoofdje in mijn zij.
 En dan _____ ik dat je van me _____ en dat maakt me blij.

Anne, als ik jou zie, ben ik niet meer bij te sturen.
 Anne, die momenten zouden eeuwig moeten blijven duren.

X2

Anne, als ik jou zie, ben ik niet meer bij te sturen.
 Anne, die momenten zouden eeuwig moeten blij-ij-ven, Anne!

- ❖ De ontbrekende woorden hebben één ding gemeen, het zijn allemaal _____
- ❖ Met welk(e) woord(en) komt ieder werkwoord overeen? Markeer deze woorden!
- ❖ Bekijk de gemarkeerde woorden. Welke vorm neemt een werkwoord altijd aan? _____
- ❖ Daarom noemen we deze zinsdelen ook _____

Welke zinnen passen het best?

- # Werk per twee!
- # Iedere groep krijgt een envelop met daarin enkele afbeeldingen en zinnen.
- # Welke zinnen passen bij iedere afbeelding? Combineer!
- # Let op: er zijn meerdere mogelijkheden mogelijk.
- # Vraag de verbeter sleutel aan de leraar.

#LikeMe

- # Bekijk het fragment uit de serie #LikeMe.
- # Vul de onderstaande transcriptie aan met de gevraagde persoonsvormen.

- Caro 1 september, de dag waar iedereen naar _____ . De aanvang van een nieuw schooljaar. Indruk maken op je beste vrienden door te vertellen over je geweldig, pijnlijke vakantie. En natuurlijk gezellig bijpraten.
- M1 Voilà, dit _____ hij. Zijn naam is A. en hij _____ in het hotel als animator waar wij _____ .
- M2 Omg, die _____ mij ook wel eens komen animeren.
- M1 De eerste keer dat ik hem aan het zwembad _____ , _____ ik direct...die is van mij.
- M2 En hoe _____ hij?
- M1 Ongelooflijk en echt een romanticus. Hij _____ mij de hele tijd zijn habibi en _____ dat ik het mooiste meisje was dat hij die week al _____
- M2 Oh, so cute! Ah, ze _____ er.

Heb jij een huisdier? Wat zijn nu eigenlijk de voordelen?

- # Lees de onderstaande voordelen.
 - # Onderstreep de persoonsvormen in iedere zin.
 - # Let op: soms staan er meerdere persoonsvormen in eenzelfde zin.
1. Iemand met huisdieren is gelukkiger en gezonder.
 2. Door contact met dieren maken wij oxytocine aan, het zogenaamde feelgoodhormoon.
 3. Mensen ervaren minder stress dankzij huisdieren.
 4. Een huisdier heeft een positief effect op kinderen met autisme of een andere ontwikkelingsstoornis.
 5. Hondenbezitters lopen minder risico op overgewicht.
 6. Dieren helpen bij het leggen van sociale contacten.
 7. Huisdieren verlagen het risico op een hartaanval.
 8. Het immuunsysteem versterkt dankzij huisdieren, ze verminderen immers de stress bij mensen.

De persoonsvorm

Een volledige zin heeft minstens één **persoonsvorm** (PV). Een persoonsvorm is de vervoegde vorm van het werkwoord.

Het onderwerp en de persoonsvorm **komen overeen in getal** (enkelvoud of meervoud) en **persoon**.

Bv.: Een kat *haat* honden. → Katten *haten* honden.
 Ik *hou* niet van spinnen. → *Zij houdt* niet van spinnen.

Een PV kan in de tegenwoordige tijd of in de verleden tijd staan.

Bv.: Zij *zwemmen* in het zwembad. → Zij *zwommen* in het zwembad.
 Hij *draagt* mooie schoenen. → Hij *droeg* mooie schoenen.

Hoe vind ik de persoonsvorm?

1 **Verander de tijd:** tegenwoordig wordt verleden of omgekeerd. Elke PV in de zin verandert mee.

Bv.: Ze drinkt een kop thee terwijl ze tv-kijkt.

→ _____
 → _____ = PV

2 **Verander het getal** van het onderwerp: enkelvoud wordt meervoud of omgekeerd. Elke PV in de zin verandert mee.

Bv.: Waarom heeft een hond vier poten? (O = een hond)

→ Waarom hebben honden vier poten?

→ hebben = PV

3 **Verander de zin in een vraag** waarop het antwoord ja of nee is. De persoonsvorm staat dan op de eerste plaats.

Bv.: De kat heeft een zwarte vacht.

→ _____
 → _____ = PV

De enkelvoudige en samengestelde zin

Wist je dat...

Lees de volgende weetjes.

WIST JE DAT?

- WEETJE 1** De vacht van een paard is bruinzwart, bruinrood, goudkleurig of vaal.
- WEETJE 2** Hengsten hebben twee extra tanden tussen de snijtanden en de voorkiezen.
- WEETJE 3** Met zijn hoofd toont een paard wie de baas is.
- WEETJE 4** Het grootste paard ooit was 2,20 meter hoog en woog meer dan 1500 kilogram.
- WEETJE 5** Een paard jaagt met zijn staart vliegen en andere insecten weg.
- WEETJE 6** Omdat een paard een edel dier is, noemen we de poten benen.
- WEETJE 7** Hoefijzers beschermen de hoeven van een paard als ze over verharde wegen of asfalt moeten lopen.
- WEETJE 8** Wilde paarden hinniken alleen in uiterste nood.
- WEETJE 9** Soms worden paarden, net als koeien, gemolken.

Bron: Vandromme, J., Lambrechts, E., Poignie L. et al. (2012). *Frappant 1 : leerwerkboek*. Kalmthout : Pelckmans.

In welke weetjes staat er slechts één persoonsvorm? Noteer de nummers.

Nr. _____

Probeer van de overige weetjes twee aparte zinnen te maken. Noteer het nummer van het weetje en noteer de twee zinnen hieronder op de stippellijnen.

1. Weetje _____
2. Weetje _____
3. Weetje _____
4. Weetje _____

The show must go on!

- ✚ Lees de onderstaande tekst.
- ✚ Onderstreep de persoonsvorm van de enkelvoudige zinnen in het GROEN.
- ✚ Onderstreep de persoonsvormen van de samengestelde zinnen in het ROOD.

Zo z-z-z-zenuwachtig!

Bibberende benen, klamme handen en kriebels in de buik. Iedereen heeft wel eens last van zenuwen. Hoe kom je aan dit nare gevoel?

Als je nerveus bent, zetten je hersenen je bijniere aan het werk. Die maken de stof adrenaline aan. Bijgevolg gaat je hart sneller kloppen, krijgen je spieren meer zuurstof en kun je snel in actie komen.

Dat je zenuwen in je buik voelt, komt omdat er minder bloed naar je maag en darmen gaat. Je krijgt daardoor een leeg gevoel in je buik.

Als je zenuwachtig bent, heb je vaak last van koude handen. Dat komt omdat er extra veel bloed naar je hart en spieren gaat. In je handen is het bloed niet nodig.

Zenuwen zorgen ervoor dat je geconcentreerd bent en vol energie zit.

In bananen zit een stof die helpt tegen stress. Ook chocolade schijnt hier goed tegen te helpen.

Bron: Vandromme, J., Lambrechts, E., Poignie L. et al. (2012). *Frappant 1 : leerwerkboek*. Kalmthout : Pelckmans.

Enkelvoudige en samengestelde zin

Een zin met slechts één persoonsvorm, is een **enkelvoudige zin**.

Bv.: Lizzy en Sanne haasten zich naar het shoppingcentrum.

Jan hangt graag de lolbroek uit.

Een zin met meer dan één persoonsvorm, noemen we een **samengestelde zin**.

Bv.: Jelle keek af op de toets van Rani en schreef haar antwoorden gewoon over.

Kaat probeert dagelijks haar hond uit te laten, maar morgen heeft ze hier geen tijd voor.

De zon schijnt fel vandaag, het schijnt een mooie dag te worden. (WWG en NWG)

Vertrouw op je taalgevoel zou ik zeggen...

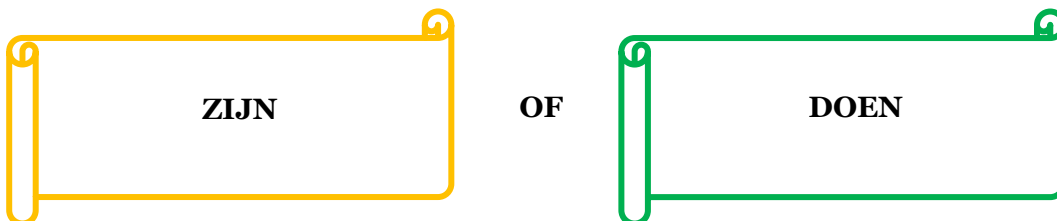
- ✚ Werk per twee!
- ✚ Iedere groep krijgt een envelop met daarin verschillende taaluitingen.
- ✚ Je kan de taaluitingen verdelen in twee groepen. Welke?
- ✚ Deel de taaluitingen in de juiste groep in.
- ✚ Noteer ze vervolgens in de onderstaande kolommen.
- ✚ Vraag de verbeter sleutel aan de leerkracht zodra jullie klaar zijn.

Groep 1	Groep 2
- _____	- _____
- _____	- _____
- _____	- _____
- _____	- _____
- _____	- _____
- _____	- _____
- _____	- _____
- _____	- _____

To be or not to be!

- ✚ Lees de onderstaande zinnen.
- ✚ Gaat het om acties waarbij iemand iets is of doet?
- ✚ Verbind iedere zin met de juiste groep.

- Mensen met huisdieren blijken gelukkiger en gezonder te zijn.
- Leerkrachten geven jongens vaker straf.
- Langdurige blootstelling aan stress maakt mensen ziek.

- De nieuwe leerkracht is zeer kwaad geweest op onze klas.
- In mijn hart zal de zon nooit meer schijnen.
- Ooit word ik superrijk.
- Kim heeft nooit mogen voetballen op hoog niveau.

Ben jij een echte taalprof?!

✚ Vul het onderstaande schema aan met de ontbrekende informatie.

Soorten en vormen van werkwoorden

❖ Noteer achter ieder voorbeeld de juiste vorm van het werkwoord.
Kies uit: *infinitief, imperatief, voltooid deelwoord of persoonsvorm*.
Voorbeelden:

- Mijn mama bakt lekkere taarten. Dit is een _____
- Marie, ruim je kamer op! Dit is een _____
- Wij hebben veel geleerd deze les. Dit is een _____
- Mijn zus kan heel goed schaatsen. Dit is een _____

CONCLUSIE: Als je de **vorm** van een werkwoord onderzoekt, dan kijk je na of het werkwoord een persoonsvorm, een imperatief, een voltooid deelwoord of een infinitief is.

❖ Lees de volgende zinnen. Gaat het om een regelmatig of onregelmatig werkwoord?

- Hij begon zonder mij aan de filmmarathon. Dit is een _____
- Mijn papa heeft mij pas om tien uur gewekt. Dit is een _____

CONCLUSIE: Als je de **vervoeging** en het **voltooid deelwoord** van een werkwoord onderzoekt, dan kijk je na of het werkwoord regelmatig (bv.: werken, werkte, gewerkt) of onregelmatig (bv.: zwemmen, zwom, gezwommen) is.

❖ Lees de volgende zinnen. Om welk soort werkwoord gaat het?
Kies uit: *hoofdwerkwoord, hulpwerkwoord*

- Mijn tante heeft twee katten. Dit is een _____
- Mijn tante heeft een nieuwe hond gekocht. Dit is een _____

CONCLUSIE: Als je de **rangorde** van een werkwoord in een zin onderzoekt, dan kijk je of het werkwoord een hoofdwerkwoord (eten, bellen, reizen...) of een hulpwerkwoord (hebben, zijn, worden...) is.

❖ Lees de volgende zinnen. Om welk soort werkwoord gaat het?
Kies uit: *zelfstandig werkwoord, koppelwerkwoord*

- De dokter schijnt heel lief te zijn. Dit is een _____
- De zon schijnt heel hard vandaag. Dit is een _____

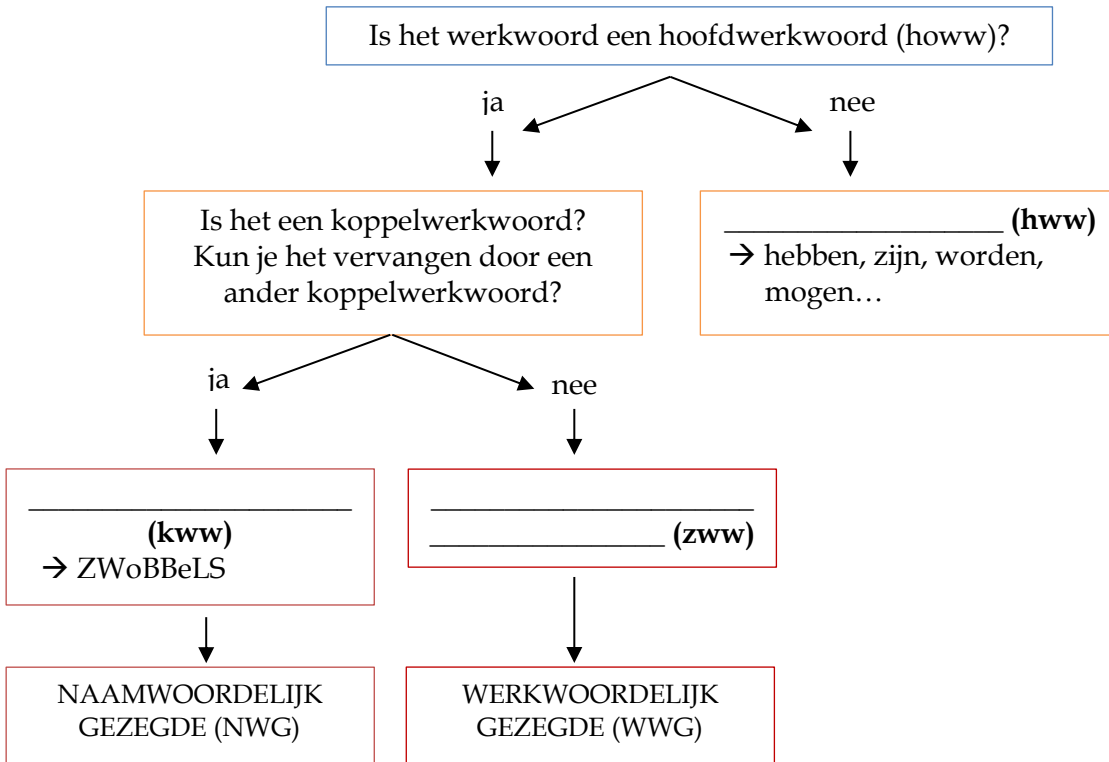
CONCLUSIE: Als je de **rol** van een **hoofdwerkwoord** in een zin onderzoekt, dan kijk je na of het werkwoord een zelfstandig werkwoord of een koppelwerkwoord is.

Hoe weet je welk soort werkwoord het is?

✚ Vul het onderstaande schema aan. Gebruik het bovenstaande kader.

Voorbeeld 1: Onze hond blaft continu Dit is een _____
 Voorbeeld 2: Het meisje werd ontzettend boos op haar lief. Dit is een _____

Activiteit

✚ Haal alle werkwoorden uit de tekst en plaats ze in de juiste kolom. Plaats een asterisk (*) naast elke persoonsvorm.

Gedaan met de sluwheid

(1) Onze trouwe viervoeters worden steeds minder snugger. (2) Dat hebben enkele Australische wetenschappers ontdekt. (3) De voorvaders van de hond leefden in het wild. (4) Ze moesten daar voor zichzelf opkomen. (5) Ze ontwikkelden daarvoor flink wat sluwheid. (6) Onze huisdieren hoeven nu niet meer te jagen voor hun dagelijkse maaltijd. (7) Ze krijgen hun hap gewoon voorgeschoteld. (8) Daardoor zijn ze hun sluwheid verloren.

zin	huww	howw	
		zww	kww
1			
2			
3			

4			
5			
6			
7			
8			

De verschillende vormen van het WWG

✚ De onderstaande zinnen zijn door elkaar geschud. Zet de zinsdelen in de juiste volgorde.

✚ Duid alle werkwoorden aan in iedere zin.

1. Ik / mijn relatie / verbreken / met hem / moest.

2. De hele tijd / hen / aan het uitschelden / waren / ze.

3. heeft/ Whitney Houston / graag / gezongen / tot haar dood.

4. goed/danst / heel / Die jongen.

5. aan de politie/heeft /De getuige / alles / verteld.

6. eieren / te gooien / begonnen / naar het gebouw /De jongeren.

7. onze vriendschap / maakte /Laura / stuk.

8. nooit /in deze wijk / wonen / willen / Zij / heeft.

9. de ruzie / Hij /zou / bijgelegd hebben / al / met zijn vriendin.

✚ Vul het onderstaande schema aan met de zinnen van de vorige oefening.

Het werkwoordelijk gezegde

Als het hoofdwkwoord een zelfstandig werkwoord is, dan vormen alle werkwoorden uit de zin samen **het werkwoordelijk gezegde (WWG)**. Het werkwoordelijk gezegde beschrijft een 'actie'.

Hoe kan een WWG eruitzien?

1 Het werkwoordelijk gezegde bestaat uit de **PV zonder aanvulling**.

Bv.: We landen in de hoofdstad van Kenia.

WWG = PV

2 Het werkwoordelijk gezegde bestaat uit de **PV + een of meer werkwoorden**.

Bv.:

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

WWG = PV + VD

WWG = PV + INF

WWG = PV + te + INF

WWG = PV + aan het + INF

WWG = PV + INF + INF

WWG = PV + VD + INF

3 Het werkwoordelijk gezegde bestaat uit de **PV + een afgescheiden deel van de PV**.

Bv.: _____

WWG = PV + ADPV

(infinitief = _____)

Ik word er met de dag beter in.

✚ Zet de onderstaande zinsdelen in de juiste volgorde.

✚ Noteer de zinnen op de stippellijn.

✚ Onderstreep in iedere zin de werkwoorden.

1. zijn / de mensen / In veel ontwikkelingslanden / zeer arm. / nog altijd

2. Veel kinderen / met een centje / voor hun verjaardag. / blijken / al blij

3. wel niet! / Hoe indrukwekkend / dat festival / was

4. word moe / Ik / van studeren.

5. lijkt / me / Die man / zeer vriendelijk.

✚ Welk soort werkwoord staat er in iedere zin? _____

Het naamwoordelijk gezegde

Als het hoofdwerkwoord een koppelwerkwoord is, dan heeft de zin **een naamwoordelijk gezegde (NWG)**. Het naamwoordelijk gezegde zegt iets over het onderwerp een zin. Het naamwoordelijk gezegde drukt **een eigenschap** of **toestand** van het onderwerp uit.

Bv.: De tijger is de grootste van alle katachtigen. → NWG

Hoe ziet een naamwoordelijk gezegde eruit?

Een naamwoordelijk gezegde bestaat altijd uit twee delen:

DEEL 1: **Het werkwoordelijk deel (WWG)** bestaat uit alle werkwoorden en heeft als hoofdwerkwoord _____ (zijn, worden, blijven, blijken, lijken en schijnen).

Bv.: Mijn oma is ontzettend oud. → is = werkwoordelijk deel (enkel kww)
 Tibo is zeer kwaad geweest. → is geweest = werkwoordelijk deel (huww + kww)

DEEL 2: **Het naamwoordelijk deel (NWD)** zegt iets over het onderwerp en is de noodzakelijk aanvulling bij het onderwerp en het koppelwerkwoord.

Bv.: Mijn oma is ontzettend oud. → ontzettend oud = naamwoordelijk deel
 Tibo is zeer kwaad geweest. → zeer kwaad = naamwoordelijk deel

Is er sprake van een WWG of NWG?

- ✚ Heeft de zin een werkwoordelijk of naamwoordelijk gezegde? Schrijf het gezegde achter iedere zin. (WWG of NWG)
- ✚ Onderstreep de delen van het gezegde en benoem ze.

1. Ze zullen wel op tijd arriveren. _____
2. De jongeren waren zeer tevreden over het concert van Little Mix. _____
3. De Nederlandse zanger Duncan Laurence heeft het _____
Eurovisiesongfestival 2019 in Israël gewonnen.
4. Mijn broer wordt piloot. _____
5. Deze nacht zal ik beter slapen. _____
6. Mijn ouders waren ontevreden over mijn laatste rapport. _____
7. Men zou meer op everzwijnen moeten jagen. _____
8. Nederlanders schijnen slimmer te zijn dan Belgen. _____

Als het nog niet helemaal duidelijk is...

- ✚ Is het nog niet helemaal duidelijk?
- ✚ Scan de QR-codes en bekijk de video's ter opfrissing van de leerstof.

Mijn mama heeft ... gekregen voor Moederdag (LV)

Inleiding

- ✚ Vorig weekend was het Moederdag. Heb jij jouw mama in de bloemetjes gezet?
- ✚ Vul de onderstaande zinnen aan met (mogelijke) cadeaus.
- ✚ Noteer je antwoorden op de stippellijnen.

Lijgend voorwerp

Soms vormen het onderwerp (O) en het werkwoordelijk gezegde (WWG) :

- Een volledige zin.
Bv.: Lore en Sander fietsen.
- Een onvolledige zin.
Bv.: De man zingt. *
De verstrooide vrouw liet achter. *

In dit geval ontbreekt er een zinsdeel om de ontbrekende informatie over de handeling te geven. Dit zinsdeel noemen we het **lijgend voorwerp** (LV). Het lijdend voorwerp ondergaat de handeling van het werkwoordelijk gezegde. Je kunt het lijdend voorwerp altijd vervangen door 'iets' of 'iemand'.

Bv.: Hij loste het raadsel op. → Hij loste iets op. → _____ = LV
 Silvia ontmoette Daan. → Silvia ontmoette iemand. → _____ = LV

Hoe vind ik het lijgend voorwerp?

1 Stel de vraag: **Wie/wat + WWG + O?**

Bv.: De vrijwilliger hielp het oude vrouwtje.

→ _____

→ Het oude vrouwtje = LV

OPGELET!

- Een lijdend voorwerp kan enkel voorkomen bij een WWG, nooit bij een NWG.
- Een lijdend voorwerp begint niet met een voorzetsel (in, op, naast, onder...).

Activiteit

- + Pas de vuistregel om het lijdend voorwerp te vinden toe op de onderstaande voorbeelden.
- + Noteer vervolgens het antwoord (= LV) op de stippellijn.

	De vraag	Het lijdend voorwerp
De buurman maait het gras.	_____	_____
Maaïke heeft een taart gebakken.	_____	_____
Wij organiseren volgende week een slaapfeestje.	_____	_____
Het huis heeft een blauw dak.	_____	_____
De automechanici herstelt de auto van de klant.	_____	_____

Kan je altijd een lijdend voorwerp toevoegen?

- + Vul de zinnen aan met een lijdend voorwerp als dat nodig is.

1. Het boeket rozen verwelkte _____
2. Ik vergeet graag _____
3. Die vrouw stal (stelen) _____
4. Het meisje huilt _____
5. Wij poetsen regelmatig _____

Waar staat het lijdend voorwerp in een zin?

- + Maak met de gegeven zinsdelen een grammaticaal correcte zin.

- 1 schenk /een fris drankje in/ ik /voor mijn vrienden

- 2 het klaslokaal /mooi / hebben / gedecoreerd/ jullie

- 3 graag / jij / Disneyfilms / bekijkt

- 4 mij /geen duidelijk antwoord / heeft / de leraar / gegeven

- 5 wij /verschillende liedjes / tijdens de repetitie/ zingen / zullen

Let's roll the dice!

- + Vorm groepen van maximum vier personen.
- + Het materiaal:
 - o Een dobbelsteen
 - o Kaartjes met onderwerpen
 - o Kaartjes met werkwoorden
- + De jongste speler mag beginnen.
- + Zodra je aan de beurt bent, gooi je de dobbelsteen tweemaal.
 - o Worp 1: het aantal ogen v.d. dobbelsteen bepaalt het onderwerp dat je moet gebruiken.
Hoe ga je te werk?
 - Neem de kaartjes met onderwerpen.
 - Schud de stapel.
 - Leg de eerste zes kaartjes met de blanco zijde naar boven op de bank.
 - Neem het kaartje dat overeenkomt met het aantal geworpen ogen.
 - o Worp 2: het aantal ogen v.d. dobbelsteen bepaalt het werkwoord dat je moet gebruiken.
Hoe ga je te werk?
 - Neem de stapel werkwoorden.
 - Schud de stapel.
 - Leg de eerste zes werkwoorden met de blanco kant naar boven op de bank.
 - Neem het kaartje dat overeenkomt met het aantal geworpen ogen.
 - o Vorm met het onderwerp en het werkwoord een zin. Voeg hier nog een lijdend voorwerp aan toe.
 - o Let op:
 - Niet elk werkwoord kan een lijdend voorwerp bij zich hebben. Indien je dit voorhebt, noteer je het werkwoord bij de reflectie en begin je van voor af aan.
 - Soms kan je ook geen lijdend voorwerp toevoegen. Indien je dit voorhebt, begin je ook van voor af aan.
 - o Noteer de zinnen op een blad.
 - o Controleer achteraf met de groep of het om een goede en complete zin gaat.
- + Reflectie
 - o Waar staat het lijdend voorwerp meestal in een zin? Noteer de volgorde van de zinsdelen.
In een mededelende zin: _____
In een vragende zin: _____
 - o Welke werkwoorden krijgen geen lijdend voorwerp?

Papa heeft rozen gegeven aan... (MV)

Inleiding

- ✚ Werk per twee. Lees de situatie en bespreek jullie antwoorden.
Situatie: Één van je klasgenoten wordt gepest. Wat zou jij doen om hem/haar te helpen?
- ✚ Omcirkel de antwoorden die volgens jou passen.

Ik zou hem/haar aanraden om naar de leerlingbegeleider te gaan.

Ik zou de situatie negeren en doen alsof er niks aan de hand is.

Ik zou de gepeste leerling hulp bieden.

Ik zou de leerkracht vragen om een klasgesprek te doen.

Ik zou de gepeste leerling graag willen helpen, maar eigenlijk heb ik schrik dat ik dan ook gepest zal worden.

Ik zou mee pesten.

- ✚ Lees de bovenstaande zinnen opnieuw en beantwoord de onderstaande vragen.
 1. Aan wie raad je aan om naar de leerlingbegeleider te gaan? _____
 2. Aan wie vraag je om een klasgesprek te doen? _____
 3. Aan wie zou je hulp bieden? _____
- ✚ Hoe beginnen de bovenstaande vragen steeds? Met _____

Meewerkend voorwerp

Een extra aanvulling bij het onderwerp, het werkwoordelijk gezegde en het lijdend voorwerp komt ook veel voor in het Nederlands. Deze aanvulling noemt men het **meewerkend voorwerp** (MV).

Bv.: Papa	kocht	een boeket rozen	voor mama.
○	WWG	LV	MV
Je	geeft	de verjaardagskaart	aan Kevin.
○	WWG	LV	MV

Het meewerkend voorwerp duidt aan voor wie/wat of aan wie/wat de handeling bedoeld is en werkt mee aan de handeling van het onderwerp. Je kunt het meewerkend voorwerp meestal vervangen door '(aan/voor) iemand', uitzonderlijk door '(aan/voor) iets'.

Bv.: Silke verklapte mij een geheim.

→ Silke verklapte iemand een geheim. → (aan) mij = MV

Mijn vriend kocht mij koekjes voor valentijn.

→ Mijn vriend kocht koekjes voor iemand. → (voor) mij = MV

Vaak gaan 'aan' of 'voor' vooraf aan het meewerkend voorwerp. Je kunt dit meestal weglaten, maar dan moet je de zinsvolgorde wijzigen.

Bv.: Arne stuurde Kato een kaartje. → Arne stuurde een kaartje aan Kato.

Hoe vind ik het meewerkend voorwerp?

Stel de vraag: 'Aan wie/wat + WWG + O LV?'

'Voor wie/wat + WWG + O + LV?'

Bv.: De opdracht bezorgde ons veel ellende.

→ Aan wie/wat bezorgde de opdracht veel ellende? → _____ = MV

We maakten cupcakes voor de hele klas.

→ _____ → _____ = MV

OPGELET!

- Niet alle zinsdelen die met 'aan' of 'voor' beginnen, zijn meewerkend voorwerp.

Bv.: *Voor de middag* moet het werk klaar zijn. (= bepaling)

Aan tafel vertelde hij zijn ouders het hele verhaal. (= bepaling)

Activiteit

- ✚ Vorm goede zinnen met de gegeven zinsdelen.
- ✚ Volg het model.

Bv.: Wij mogen geen

alcohol
verkoppen

aan minderjarigen.

1. Mijn broer heeft...

twee
gsm's

voor mij te bakken.

2. Mijn grootouders
beloofden...

veel
huiswerk

aan de klant.

3. De verkoper verkocht...

mijn
dagboek

aan de leerlingen.

4. De ouders brachten...

koekjes

aan zijn vrienden laten
zien.

5. De leraar bezorgde...

ijsjes

mee voor heel de klas.

✚ Beantwoord de onderstaande vragen.

1. Waar staan het onderwerp en het WWG in de bovenstaande oefening?

2. Waar staat het lijdend voorwerp in de bovenstaande oefening?

3. Waar staat het meewerkend voorwerp in de bovenstaande oefening?

Wie is er hier het snelst?

✚ Vorm groepen van maximaal vier personen.

✚ De stapel kaartjes bevat verschillende zinsdelen.

✚ Je krijgt twee minuten de tijd om zoveel mogelijk zinnen te vormen.

✚ De volgende zinsdelen moeten aan bod komen: het onderwerp, het WWG, het lijdend en meewerkend voorwerp.

✚ Vraag de verbeter sleutel aan de leraar zodra de tijd om is.

✚ Let op: laat de leraar de zinnen controleren die niet op de verbeter sleutel staan.

Kun je nog iets preciezer zijn? (bepalingen)

Vertel me eens iets over jezelf!

Beantwoord de volgende vragen.

- 1 Waar woon jij? (In Bree, Meeuwen-Gruitrode, Opglabbeek, Bocholt...)

- 2 Hoe laat ben jij deze morgen opgestaan?

- 3 Hoe kom jij naar school? (te voet, met de fiets, met de bus, met de auto...)

- 4 Hoe voel jij je op dit moment?

Hoe vind ik een bijwoordelijke bepaling?

Welke zinsdelen kan je in principe weglaten in de volgende zinnen? Onderstreep ze!

Op welke vraag vormen ze het antwoord? Noteer het vraagwoord achter de zin.

1. Ik keek hem angstig aan. → _____?
2. In dit huis is hij gelukkig geweest. → _____?
3. Morgen beginnen zij met de renovatiewerken. → _____?
→ _____?
4. Twee ogen keken hem vol afschuw aan. → _____?

Bepalingen

In een volledige en correcte zin is er altijd minstens een onderwerp en een gezegde (werkwoordelijk of naamwoordelijk gezegde). Soms zijn er ook voorwerpen (lijdend en meewerkend voorwerp) noodzakelijk. Deze zinsdelen kun je in een normale, volledige en correcte zin niet weglaten.

Een bepaling (B) is een zinsdeel dat je kan **weglaten**. Als je een bepaling schrapt, dan houd je toch nog een correcte en volledige zin over.

Hoe vind ik een bepaling in een zin?

Bepalingen geven het antwoord op vragen als:

- **Hoe?** - **Hoelang?**
- **Waarom?** - **Hoe vaak?**
- **Wanneer?** - **Waar?**
- **Waardoor?** - **...**

Bv.: De kinderen stonden vroeg op om met houten planken een boomhut te bouwen in de tuin. Ze waren zeer enthousiast over het resultaat.

→ Wanneer? → _____
 → Waarmee? → _____
 → Waar? → _____
 → Hoe? → _____

De structuur van een zin: O + WWG/NWG + soms LV + soms MV + soms B

Activiteit 2

✚ Onderstreep de bijwoordelijke bepalingen in de onderstaande zinnen.

1. Ik werk maar een paar uur vandaag.
2. De minister sneed plechtig het lint door met de schaar.
3. Lees jij graag een boek in bad?
4. Kinderen moeten een half uur bewegen per dag.
5. De jongen zat rustig te lezen op een bankje.

Activiteit 3

✚ Vul de zinnen aan met de juiste bepaling.

✚ Kies uit:

afgelopen jaar - momenteel - Als het mooi weer wordt - deze morgen -
 Na - minstens 2 keer

1. De kinderen vertrokken ... al vroeg naar school. _____
2. Vandaag herdenken we de slachtoffers van de vliegtuigcrash van.... _____
3. Mijn oma verblijft ... in een rusthuis. Ik probeer haar ... per week te bezoeken _____
4. ... het avondeten volgt het dessert. _____
5. ..., zullen we barbecueën. _____

Quiz – Wat past er in de zin?

- ✚ Materiaal:
 - Leerkracht:
 - Een PPT
 - Bepalingen (op papier geschreven)
 - Magneten/dobbelsteen
 - Leerlingen:
 - Een pen
 - Een blad (nummer team)
- ✚ Vorm vier teams van vier personen en twee teams van drie personen.
- ✚ Ieder team krijgt een nummer en noteert dit op een blad.
- ✚ De leerkracht laat een onvolledige zin zien die aangevuld moet worden met een bijwoordelijke bepaling.
- ✚ Op het bord hangen papieren met mogelijke bijwoordelijke bepalingen.
- ✚ Welke bepaling(en) past/passen in de zin?
- ✚ Per ronde speelt er telkens één lid per team.
- ✚ Als het teamlid het antwoord weet, steekt hij/zij een pen in de lucht.
- ✚ De leerling die dit als eerste doet, mag de bepaling komen aanduiden op het bord.
- ✚ We overlopen vervolgens gezamenlijk het antwoord.
 - Is het antwoord juist? Het team krijgt 1 punt.
 - Is het antwoord fout? Het team verliest 1 punt. (0 = 0)
- ✚ Een ander team mag het antwoord geven. Het team (nummer) wordt bepaald a.d.h.v. een worp met de dobbelsteen.
- ✚ Het teamlid van het aangewezen team mag vervolgens antwoorden.

Extra

❖ Samenvatting van de vuistregels

onderwerp

Het onderwerp geeft aan over wie of wat het gaat.

? vraag wie (of wat) + persoonsvorm en het antwoord is het onderwerp

Lucas leest in zijn boek.
Wie (of wat) leest? → Lucas

persoonsvorm

De persoonsvorm is altijd een werkwoord.

? maak de zin vragend en de persoonsvorm komt vooraan

of zet de zin in een andere tijd en de persoonsvorm verandert

Isa geeft een feest. → Geeft Isa een feest?
Isa geeft een feest. → Isa gaf een feest.

gezegde

Het gezegde bestaat uit alle werkwoorden van de zin.

alle werkwoorden in de zin zijn samen het gezegde

Achmed gaat met zijn vriend voetballen.

lijdend voorwerp

Het lijdend voorwerp is het zinsdeel dat een handeling ondergaat.*

? vraag wie (of wat) + gezegde + onderwerp en je vindt het lijdend voorwerp

Mijn vader bakt een taart.
Wie (of wat) bakt mijn vader? → een taart

*soms heeft een zin geen lijdend voorwerp

meewerkend voorwerp

Het meewerkend voorwerp hoort bij de persoonsvorm, het onderwerp, het gezegde en het lijdend voorwerp.*

? vraag aan (of voor) wie + onderwerp + gezegde (+ lijdend voorwerp) en het antwoord is het meewerkend voorwerp

Azra geeft Khalid een pen.
Aan (of voor) wie geeft Azra een pen? → Khalid

*soms heeft een zin geen meewerkend voorwerp

bijwoordelijke bepaling

De bijwoordelijke bepaling bestaat uit alle overgebleven woorden van de zin.

stel de vraag wanneer, waar of hoe en het antwoord is de bijwoordelijke bepaling

Gisteren was het mooi weer.
Wanneer? → gisteren

Bron: Grammatica zinsontleding. Geraadpleegd op 11/05/19, via <https://www.lesmaatje.nl/a-46520293/taal/educatieve-poster-zinsontleding/>

❖ Spelvormen voor op de smartphone/iPad/computer

App “Zinsontleding” door Dennis van Duin

Dennis van Duin heeft een app ontwikkeld die leerlingen in staat stelt om zinsontleding op een ludieke manier in te oefenen. De gebruiker kan het aantal zinsdelen zelf instellen, alsook de moeilijkheidsgraad. Naast de app kan de gebruiker het spel ook via de computer gespeeld worden. Scan de onderstaande QR-code en speel het spel op je smartphone of klik op de volgende site:

<https://appadvice.com/app/zinsontleding/1244527711>

Laten we woordpoker spelen!

Het docentontwikkelteam van de Radboud Universiteit stelt tevens twee spellen digitaal ter beschikking. Het eerste spel is “Woordpoker”. De gebruiker krijgt eerst de spelregels te zien alvorens hij kan starten. Zou jij dit spel graag eens willen spelen? Scan dan de QR-code of klik op de onderstaande site:

<http://grammaticadidactiek.ruhosting.nl/WoordPoker/>

Hoe goed is jouw geheugen?

Het tweede spel heet “Woordmemory”. Voor dit spel kan de gebruiker eerst de moeilijkheidsgraad instellen alvorens hij begint. Hij dient wel even de spelregels te lezen die hij op de site kan terugvinden voordat hij aan het spel begint. Scan de QR-code of klik op de volgende site:

<http://grammaticadidactiek.ruhosting.nl/WoordMemory/>

Zinsontleding, dat is kinderspel!

Leerkrachtenhandleiding

Naam:

N°:

Datum:

Schooljaar 2018 - 2019

Doelstelling(en):

- De leerlingen kunnen zinnen juist interpreteren.
- De leerlingen kunnen hun keuze verantwoorden.

Via deze inleidende activiteit wordt het interpretatievermogen van de leerlingen getest. Hoe interpreteren zij zinnen? Aan welke zinsdelen hechten zij meer of minder belang? Welk zinsdeel geeft de doorslag om voor een bepaalde afbeelding te kiezen?

Via deze werkvorm worden leerlingen gewezen op het belang van zinsontleding. Indien ze een goed inzicht hebben in het taalsysteem kunnen ze boodschappen beter begrijpen en er bijgevolg gepast op reageren.

Wat bedoel je toch?

- ✚ De leerkracht toont verschillende situaties.
- ✚ Welke afbeelding past het beste bij iedere situatie?
- ✚ Ga aan de linkerkant, in het midden of aan de rechterkant van het lokaal staan, afhankelijk van de gekozen afbeelding.
- ✚ Verantwoord je keuze. (groepsgesprek)

Richtvragen:

- *Waarom heb je voor deze afbeelding gekozen?*
- *Welk woord uit de zin gaf voor jou de doorslag?*

Ronde 1

- De jongen strandde op een eiland.

Ronde 2

- Kaat heeft haar dronken vriendje naar huis gebracht.

Ronde 3

- Jullie zitten momenteel in een klaslokaal.

Ronde 4

- Mijn mama bakt altijd een taart voor mijn verjaardag.

Zinsontleding - zinsdelen

In het Nederlands drukken wij ons uit via zinnen. Naargelang de bedoeling van de zender gebruiken we een andere soort zin: mededelende, vragende, uitroepende en bevelende zin.

Zinnen bestaan doorgaans uit verschillende woorden. Woorden die bij elkaar horen, vormen een woordgroep. Die woordgroepen zijn **zinsdelen**. Zinsdelen vormen de bouwstenen van een zin en dragen bij tot de betekenis van de zin.

Hoe vind je een zinsdeel?

Zinsdelen spoor je op met de verplaatsingsproef. Her grootste deel dat je voor de persoonsvorm kunt plaatsen, is een zinsdeel.

STAP 1 Zoek de persoonsvorm. Die staat vooraan als je de zin in een ja-nee-vraag verandert.

Bv.: De Duitse geleerde Röntgen ontdekte in 1895 de röntgenstralen.

Ontdekte de Duitse Geleerde Röntgen in 1895 de röntgenstralen?

→ ontdekte = PV

STAP 2 Probeer nu andere woorden of woordgroepen voor de persoonsvorm te plaatsen. Normaal kan er slechts één zinsdeel voor de persoonsvorm komen.

Bv.: De Duitse geleerde Röntgen ontdekte in 1895 de röntgenstralen in zijn laboratorium.

In 1985 ontdekte de Duitse geleerde Röntgen de röntgenstralen in zijn laboratorium.

De röntgenstralen ontdekte de Duitse geleerde Röntgen in 1985 in zijn laboratorium.

In zijn laboratorium ontdekte de Duitse geleerde Röntgen in 1985 de röntgenstralen.

Hoe kan een zinsdeel eruitzien?

Een zinsdeel bestaat uit één woord, een woordgroep of een zin.

Bv.: Hij wordt astronaut. (O = één woord)

De slimme astronaut bereidt zijn vlucht goed voor. (O = woordgroep)

Wie astronaut wil worden, moet erg fit zijn. (O = zin)

Bv.: Ik stuur hem een bericht. (MV = één woord)

Ik stuur de vriendelijke buurvrouw een bericht. (MV = woordgroep)

Ik stuur de mensen die verjaren een bericht. (MV = zin)

Bv.: Morgen gaan we zwemmen. (B = één woord)

Na de wandeling zullen we een biertje drinken. (B = een woordgroep)

Als het mooi weer wordt, zullen we barbecueën. (B = zin)

Ra, ra, ra... Wie ben ik? (O)

Doelstelling(en):

- De leerlingen kunnen de functie van het onderwerp uitleggen.
- De leerlingen kunnen het onderwerp vinden in een zin.

In dit gedeelte leren de leerlingen het onderwerp onderscheiden in een zin. In de eerste opdracht maken ze kennis met het concept 'het onderwerp'. Vervolgens leren ze om het onderwerp aan te duiden. Ten slotte maken ze de transfer via een spel. Door zelf zinnen te maken over een bepaald concept, denken ze na over de vormgeving van het onderwerp.

Niemand weet, niemand weet dat ik ... heet.

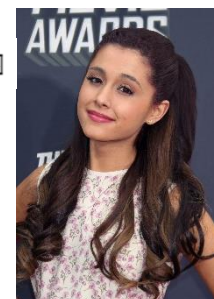
- 🚩 Lees de volgende tekstjes per twee. Over wie praat men in iedere tekst?
- 🚩 Combineer iedere tekst met de juiste afbeelding.

Het is een bekende Amerikaanse zangeres en actrice. Als actrice kreeg ze voornamelijk bekendheid door haar rol als Cat Valentine in de serie Victorious en de later spin-off daarvan, Sam en Cat. Ze brak internationaal door met het nummer 'Problem'.

Ze bestaan uit verschillende soorten. Ze geven warmte, kleding, mest, voedsel, sociale status, ze helpen bij de jacht, bieden bescherming, vangen muizen en waarschuwen voor gevaar. Kinderen die met hen opgroeien zijn socialer en hebben meer empathie. Verder zouden volwassenen ook minder stress ervaren met hun in huis.

Dit team bestaat uit elf mannelijke voetballers die sinds 1904 België vertegenwoordigen in internationale wedstrijden. Het team wordt tot op heden gecoacht door Roberto Martinez.

Het is een zitmeubel met een rugleuning. Het wordt meestal 's avonds gebruikt om tv te kijken. Daarnaast kun je er ook in slapen.

Wat is de krantenkop van de dag?

- ✚ Lees de verschillende krantenkoppen.
- ✚ Over wie gaat iedere krantenkop? Onderstreep het onderwerp in iedere zin.

Mathieu van der Poel treedt in voetsporen van vader Adrie: "Wat een mafkees"

Deze kruidige haute burger met lam bezorgt je een culinair orgasme

Wetenschappers vinden allereerste molecule die ooit gevormd werd in heelal

'Rijkste man van Denemarken' verliest drie kinderen bij aanslagen in Sri Lanka

Verhuizen Harry en Meghan binnenkort voor een tijdje naar Afrika? "De Queen wil hun sterrenstatus inperken"

"Rara, wie of wat ben ik?" (bijlage 1)

Spelregels:

- Maak groepen van maximaal vier personen.
- De jongste speler begint. Speel vervolgens in wijzerzin.
- Neem een kaartje en plak het op je voorhoofd zonder te kijken.
- De speler die aan de beurt is, probeert te raden wie of wat hij is.
- Hoe?
 - o De andere spelers geven om de beurt een tip aan de speler die aan de beurt is. Bv.: Je bent groot.
 - o De speler met de kaart krijgt één minuut de tijd om te raden wie of wat hij is.
 - o Zodra de tijd om is, geeft hij een definitief antwoord.
 - o Is het antwoord juist? → Houd het kaartje bij en neem een nieuwe kaart. Je beurt is nu voorbij.
 - o Is het antwoord fout? → De volgende speler gaat verder.

Het onderwerp en predicaat

Een zin bestaat uit twee hoofddelen: **het onderwerp** en de zinsdelen die iets over het onderwerp zeggen (**het predicaat**).

Bv.: Aan het begin van de zomer gaf **Julie** een schattig hondje aan haar zoon.

P O

Na enkele dagen was **de hond** ziek.

P O

Het **onderwerp** (O) is het zinsdeel waarover in een zin iets gezegd wordt.

Bv.: Op 26 mei 2019 hebben alle Belgen gestemd voor de verkiezingen.

Over wie/wat wordt er iets gezegd?

→ Alle Belgen = O

Het **predicaat** (P) bestaat uit de zinsdelen die iets over dit onderwerp zeggen.

Bv.: Op 26 mei 2019 hebben alle Belgen gestemd voor de verkiezingen.

Wat wordt er over het onderwerp gezegd?

→ Op 26 mei 2019 hebben gestemd voor de verkiezingen. = P

Hoe vind ik het onderwerp?

Bv.: *Lien* loopt elke dag tien kilometer.

Over wie/wat wordt er iets gezegd? Lien = O

Jullie zijn een superklas.

Over wie/wat wordt er iets gezegd? Jullie = O

Hoi Phineas, wat doe je? (PV)

Doelstelling(en):

- De leerlingen kunnen de functie van de persoonsvorm uitleggen.
- De leerlingen kunnen de persoonsvorm vinden in een zin.
- De leerlingen kunnen de persoonsvorm juist gebruiken in een zin.

In dit gedeelte leren de leerlingen de persoonsvorm onderscheiden in een zin. In de inleiding moeten de leerlingen de songtekst aanvullen met de verschillende woorden. Aan de hand van de bijvragen komen ze bij het begrip 'de persoonsvorm'. Daarnaast maken ze kennis met het begrip congruentie (overeenkomst tussen onderwerp en persoonsvorm). Vervolgens maken ze een opdracht per twee waarbij ze iedere zin aan het juiste onderwerp koppelen. Ze moeten dus een congruentie toepassen en oog hebben voor de betekenis van de zin. Vervolgens bekijken ze een filmfragment uit de serie #LikeMe. Hierbij moeten de leerlingen de transcriptie aanvullen met de juiste vorm van de persoonsvorm. Voor de laatste opdracht zouden ze in staat moeten zijn om zelfstandig te persoonsvorm te vinden in een zin.

Inleiding

- 🔊 Beluister het liedje. (Klik op de afbeelding.)
- 🔊 Vul de songtekst aan met de ontbrekende woorden.

Anne - Clouseau

Anne, als ik jou **zie**, **ben** ik niet meer bij te sturen.
 Anne, die momenten **zouden** eeuwig moeten blijven duren.
 's Morgensvroeg ik **breng** het ontbijt naar de kamer.
 Het is nog donker en jij **ligt** nog wat te slapen.
 Je ene been **hangt** uit het bed, je haren door elkaar.
 En ik geef je 'n zoen op je neusje, maar je **wordt** het niet gewaar.

Anne, als ik jou zie, ben ik niet meer bij te sturen.
 Anne, die momenten zouden eeuwig moeten blijven duren.

Je **drinkt** je koffie en **begint** zachtjes wat te praten.
 Je kan 't niet laten en toch moet je even gapen.
 Maar het is zondag dus **hoeven** we vandaag toch niets te doen.
 We duiken terug de lakens in en vrijen tot de noen.

Anne, als ik jou zie, ben ik niet meer bij te sturen.
 Anne, die momenten zouden eeuwig moeten blijven duren.

Je **vlijt** je zachtjes tegen me aan je hoofdje in mijn zij.
 En dan **weet** ik dat je van me **houdt** en dat maakt me blij.

Refrein 4X

-
- ❖ De ontbrekende woorden hebben één ding gemeen, het zijn allemaal **werkwoorden**
 - ❖ Met welk(e) woord(en) komt ieder werkwoord overeen? Markeer deze woorden!
 - ❖ Bekijk de gemarkeerde woorden. Welke vorm neemt een werkwoord altijd aan? **Ze nemen de vorm van het onderwerp aan.**
 - ❖ Daarom noemen we deze zinsdelen ook **persoonsvormen**.

Welke zinnen passen het best? (bijlage 2)

- ✚ Werk per twee!
- ✚ Iedere groep krijgt een envelop met daarin enkele afbeeldingen en zinnen.
- ✚ Welke zinnen passen bij iedere afbeelding? Combineer!
- ✚ Let op: er zijn meerdere mogelijkheden mogelijk.
- ✚ Vraag de verbeter sleutel aan de leraar.

Verbetersleutel:

1. De kat

- drinkt van het kommetje melk.
- speelt buiten in het gras.
- holt speels door het huis.

2. Wij

- wonen in Limburg.
- gaan graag naar de bioscoop.
- hebben schoolplicht tot 18 jaar.

3. Hij

- heeft zijn mama ontbijt op bed gebracht voor Moederdag.
- ziet een mooie jongen staan aan de overkant van de straat.
- slaapt graag uit in het weekend.

4. De jonge dame

- is stijlvol gekleed.
- wordt aanbeden door vele mannen.
- drinkt een glas rode wijn op een terras.

5. Jullie

- Hebben jullie die nieuwe hit van Taylor Swift al gehoord?
- hoeven niet mee op vakantie als jullie dit niet willen.
- komen altijd verzorgd naar school.

#LikeMe

✚ Bekijk het fragment uit de serie #LikeMe. (Klik op de afbeelding.)

✚ Vul de onderstaande transcriptie aan met de gevraagde persoonsvormen.

✚ **Richtvragen:**

- *Kennen jullie deze serie? Waarover gaat ze?*
- *Welke persoonsvorm moeten we invullen? Met welk woord maakt hij overeenkomst?...*

Caro 1 september, de dag waar iedereen naar **uitkijkt**. De aanvang van een nieuw schooljaar. Indruk maken op je beste vrienden door te vertellen over je geweldig, pijnlijke vakantie. En natuurlijk gezellig bijpraten.

M1 Voilà, dit **is** hij. Zijn naam is A. en hij **werkt** in het hotel als animator waar wij **verbleven**.

M2 Omg, die **mag** mij ook wel eens komen animeren.

M1 De eerste keer dat ik hem aan het zwembad **zag**, **dacht** ik direct...die is van mij.

M2 En hoe **was** hij?

M1 Ongelooflijk en echt een romanticus. Hij **noemde** mij de hele tijd zijn habibi en **zei** dat ik het mooiste meisje was dat hij die week al **had gehad**.

M2 Oh, so cute! Ah, ze **is** er.

Heb jij een huisdier? Wat zijn nu eigenlijk de voordelen?

✚ Lees de onderstaande voordelen.

✚ Onderstreep de persoonsvormen in iedere zin.

✚ Let op: soms staan er meerdere persoonsvormen in eenzelfde zin.

✚ **Richtvragen:**

- *Hebben jullie huisdieren? Zo ja, welke?*
- *Wat zijn de voordelen van huisdieren volgens jullie? Op welke vlakken?*

1. Iemand met huisdieren is gelukkiger en gezonder.

2. Door contact met dieren maken wij oxytocine aan, het zogenaamde feelgoodhormoon.

3. Mensen ervaren minder stress dankzij huisdieren.

4. Een huisdier heeft een positief effect op kinderen met autisme of een andere ontwikkelingsstoornis.

5. Hondenbezitters lopen minder risico op overgewicht.

6. Dieren helpen bij het leggen van sociale contacten.

7. Huisdieren verlagen het risico op een hartaanval.

8. Het immuunsysteem versterkt dankzij huisdieren, ze verminderen immers de stress bij mensen.

De persoonsvorm

Een volledige zin heeft minstens één **persoonsvorm** (PV). Een persoonsvorm is de vervoegde vorm van het werkwoord.

Het onderwerp en de persoonsvorm **komen overeen in getal** (enkelvoud of meervoud) en **persoon**.

Bv.: Een kat *haat* honden. → Katten *haten* honden.
Ik *hou* niet van spinnen. → Zij *houdt* niet van spinnen.

Een PV kan in de tegenwoordige tijd of in de verleden tijd staan.

Bv.: Zij *zwemmen* in het zwembad. → Zij *zwommen* in het zwembad.
Hij *draagt* mooie schoenen. → Hij *droeg* mooie schoenen.

Hoe vind ik de persoonsvorm?

- Verander de tijd:** tegenwoordig wordt verleden of omgekeerd. Elke PV in de zin verandert mee.
Bv.: Ze drinkt een kop thee terwijl ze tv-kijkt.
→ Ze dronk een tas thee terwijl ze tv-keek.
→ dronk en tv-keek = PV
- Verander het getal** van het onderwerp: enkelvoud wordt meervoud of omgekeerd. Elke PV in de zin verandert mee.
Bv.: Waarom heeft een hond vier poten? (O = een hond)
→ Waarom hebben honden vier poten?
→ hebben = PV
- Verander de zin in een vraag** waarop het antwoord ja of nee is. De persoonsvorm staat dan op de eerste plaats.
Bv.: De kat heeft een zwarte vacht.
→ Heeft de kat een zwarte vacht?
→ heeft = PV

De enkelvoudige en samengestelde zin

Doelstelling(en):

- De leerlingen kunnen de begrippen 'de enkelvoudige zin' en 'de samengestelde zin' uitleggen.
- De leerlingen kunnen enkelvoudige en samengestelde zinnen herkennen.
- De leerlingen kunnen zelf enkelvoudige en samengestelde zinnen formuleren.

In dit gedeelte leren de leerlingen het verschil tussen een enkelvoudige en samengestelde zin. Allereerst moeten ze een tekst lezen met verschillende weetjes. Vervolgens moeten ze deze analyseren. Welke weetjes hebben één persoonsvorm? Welke weetjes hebben meer dan één persoonsvorm? Op deze manier worden de begrippen ingeleid en kan de leerkracht ze verder uitleggen. Vervolgens moeten de leerlingen een tekst lezen. Ze moeten de enkelvoudige en samengestelde zinnen in een andere kleur onderstrepen.

Wist je dat...

- ✚ Lees de volgende weetjes.

WIST JE DAT?

- WEETJE 1** De vacht van een paard is bruinzwart, bruinrood, goudkleurig of vaal.
- WEETJE 2** Hengsten hebben twee extra tanden tussen de snijtanden en de voorkiezen.
- WEETJE 3** Met zijn hoofd toont een paard wie de baas is.
- WEETJE 4** Het grootste paard ooit was 2,20 meter hoog en woog meer dan 1500 kilogram.
- WEETJE 5** Een paard jaagt met zijn staart vliegen en andere insecten weg.
- WEETJE 6** Omdat een paard een edel dier is, noemen we de poten benen.
- WEETJE 7** Hoefijzers beschermen de hoeven van een paard als ze over verharde wegen of asfalt moeten lopen.
- WEETJE 8** Wilde paarden hinniken alleen in uiterste nood.
- WEETJE 9** Soms worden paarden, net als koeien, gemolken.

Bron: Vandromme, J., Lambrechts, E., Poignie L. et al. (2012). *Frappant 1 : leerwerkboek*. Kalmthout : Pelckmans.

- + In welke weetjes staat er slechts één persoonsvorm? Noteer de nummers. Nr. 1, 2, 5, 8, 9
 - + Probeer van de overige weetjes twee aparte zinnen te maken. Noteer het nummer van het weetje en noteer de twee zinnen hieronder op de stippellijnen.
1. Weetje 3 Een paard toont zijn hoofd.
Wie is de baas?
 2. Weetje 4 Het grootste paard ooit was 2,20 meter hoog.
Het woog meer dan 1500 kg.
 3. Weetje 6 De poten van een paard noemen we benen.
Het paard is een edel dier.
 4. Weetje 7 Hoefijzers beschermen de hoeven van een paard.
Ze moeten over verharde wegen of asfalt lopen

The show must go on!

- + Lees de onderstaande tekst.
- + Onderstreep de persoonsvorm van de enkelvoudige zinnen in het GROEN.
- + Onderstreep de persoonsvormen van de samengestelde zinnen in het ROOD.

Zo z-z-z-zenuwachtig!

Bibberende benen, klamme handen en kriebels in de buik. Iedereen heeft wel eens last van zenuwen. Hoe kom je aan dit nare gevoel?

Als je nerveus bent, zetten je hersenen je
bijnieren aan het werk. Die maken de stof
adrenaline aan. Bijgevolg gaat je hart sneller
kloppen, krijgen je spieren meer zuurstof en
kun je snel in actie komen.

Dat je zenuwen in je buik voelt, komt
omdat er minder bloed naar je maag en
darmen gaat. Je krijgt daardoor een leeg
gevoel in je buik.

Als je zenuwachtig bent, heb je vaak last
van koude handen. Dat komt omdat er
extra veel bloed naar je hart en spieren
gaat. In je handen is het bloed niet nodig.

Zenuwen zorgen ervoor dat je
geconcentreerd bent en vol
energie zit.

In bananen zit een stof die helpt
tegen stress. Ook chocolade schijnt
hier goed tegen te helpen.

Bron: Vandromme, J., Lambrechts, E., Poignie L. et al. (2012). *Frappant 1 : leerwerkboek*.
Kalmthout : Pelckmans.

Enkelvoudige en samengestelde zin

Een zin met slechts één persoonsvorm, is een **enkelvoudige zin**.

Bv.: Lizzy en Sanne haasten zich naar het shoppingcentrum.

Jan hangt graag de lolbroek uit.

Een zin met meer dan één persoonsvorm, noemen we een **samengestelde zin**.

Bv.: Jelle keek af op de toets van Rani en schreef haar antwoorden gewoon over.

Kaat probeert dagelijks haar hond uit te laten, maar morgen heeft ze hier geen tijd voor.

De zon schijnt fel vandaag, het schijnt een mooie dag te worden. (WWG en NWG)

Doelstelling(en):

- De leerlingen kunnen het verschil tussen het werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde uitleggen.
- De leerlingen kunnen het werkwoordelijk en naamwoordelijke gezegde herkennen in een zin.
- De leerlingen kunnen zelf zinnen vormen met een werkwoordelijk of naamwoordelijk gezegde.

In dit gedeelte leren de leerlingen het verschil tussen het werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde. Voor de inleidende opdracht moeten ze een beroep doen op hun taalgevoel. Vanuit dit taalgevoel zouden zij moeten aanvoelen dat de gegeven zinnen ofwel niet kloppen of dat er iets ontbreekt. Vervolgens krijgen de leerlingen volledige zinnen. Ze moeten voor iedere zin nagaan of het onderwerp iets is of iets doet. Vervolgens herhalen ze de verschillende soorten en vormen van werkwoorden. Daarna moeten ze een stappenplan vervolledigen aan de hand van het voorafgaande kader. Dit stappenplan is een extra hulpmiddel om het soort gezegde van een zin te vinden. Vervolgens maken ze een oefening om de theorie vast te zetten. Daarna komt het werkwoordelijk en het naamwoordelijk gezegde apart aan bod. Aan de hand van enkele activiteiten ontdekken de leerlingen hoe beide gezegdes in elkaar zitten. Ten slotte maken ze een oefening waarbij ze de gezegdes moeten benoemen. Dit is om na te gaan of ze de leerstof goed begrepen hebben. Verder kunnen de leerlingen nog twee video's raadplegen als de leerstof niet heel duidelijk is of om de leerstof louter op te frissen.

Vertrouw op je taalgevoel zou ik zeggen... (bijlage 3)

Dit zijn uitspraken van een tweejarige peuter. Vanuit het taalgevoel voelen leerlingen intuïtief aan dat er iets ontbreekt (pv (NWG)) aan de onderstaande taaluitingen of dat er iets fout is (congruentie met pv (WWG)).

Richtvragen:

- In welke twee groepen kan je de taaluitingen verdelen?
- Wat is het verschil tussen de eerste en de tweede groep? Wat ontbreekt er/is er fout?
- Wat drukt de eerste groep uit? (een eigenschap of toestand)
- Wat drukt de tweede groep uit? (een actie)

- ✚ Werk per twee!
- ✚ Iedere groep krijgt een envelop met daarin verschillende taaluitingen.
- ✚ Je kan de taaluitingen verdelen in twee groepen. Welke?
- ✚ Deel de taaluitingen in de juiste groep in.
- ✚ Noteer ze vervolgens in de onderstaande kolommen.
- ✚ Vraag de verbeter sleutel aan de leerkracht zodra je klaar bent.

Groep 1	Groep 2
- Mama lief	- Papa slapen
- Popje stout	- Oma breien
- Broertje boos	- Tante zingen
- Meloen bah	- Treintje tsjoektsjoek
- Auto rood	- Tim lachen
- Snoepje lekker	- Hondje blaffen

To be or not to be!

- ✚ Lees de onderstaande zinnen.
- ✚ Gaat het om acties waarbij iemand iets is of doet?
- ✚ Verbind iedere zin met de juiste groep.

Mensen met huisdieren blijken gelukkiger en gezonder te
 ..
 Langdurige blootstelling aan stress maakt mensen ziek.
 Leerkrachten geven jongens vaker straf.
 De nieuwe leerkracht is zeer kwaad geweest op onze klas.
 In mijn hart zal de zon nooit meer schijnen.
 Ooit word ik superrijk.
 Kim heeft nooit mogen voetballen op hoog niveau.

ZIJN

OF

DOEN

Ben jij een echte taalprof?!

- ✚ Vul het onderstaande schema aan met de ontbrekende informatie.

Soorten en vormen van werkwoorden

❖ Noteer achter ieder voorbeeld de juiste vorm van het werkwoord.
Kies uit: *infinitief, imperatief, voltooid deelwoord of persoonsvorm*.
Voorbeelden:

- Mijn mama bakt lekkere taarten. Dit is een **persoonsvorm**
- Marie, ruim je kamer op! Dit is een **imperatief**
- Wij hebben veel geleerd deze les. Dit is een **voltooid deelwoord**
- Mijn zus kan heel goed schaatsen. Dit is een **infinitief**

CONCLUSIE: Als je de **vorm** van een werkwoord onderzoekt, dan kijk je na of het werkwoord een persoonsvorm, een imperatief, een voltooid deelwoord of een infinitief is.

❖ Lees de volgende zinnen. Gaat het om een regelmatig of onregelmatig werkwoord?

- Hij begon zonder mij aan de filmmarathon. Dit is een **onregelmatig ww.**
- Mijn papa heeft mij pas om tien uur gewekt. Dit is een **regelmatig ww.**

CONCLUSIE: Als je de **vervoeging** en het **voltooid deelwoord** van een werkwoord onderzoekt, dan kijk je na of het werkwoord regelmatig (bv.: werken, werkte, gewerkt) of onregelmatig (bv.: zwemmen, zwom, gezwommen) is.

❖ Lees de volgende zinnen. Om welk soort werkwoord gaat het?
Kies uit: *een hoofdwerkwoord, een hulpwerkwoord*

- Mijn tante heeft twee katten. Dit is een **hoofdwerkwoord**
- Mijn tante heeft een nieuwe hond gekocht. Dit is een **hulpwerkwoord**

CONCLUSIE: Als je de **rangorde** van een werkwoord in een zin onderzoekt, dan kijk je of het werkwoord een hoofdwerkwoord (eten, bellen, reizen...) of een hulpwerkwoord (hebben, zijn, worden...) is.

❖ Lees de volgende zinnen. Om welk soort werkwoord gaat het?
Kies uit: *een zelfstandig werkwoord, een koppelwerkwoord*

- De dokter schijnt heel lief te zijn. Dit is een **koppelwerkwoord**
- De zon schijnt heel hard vandaag. Dit is een **zelfstandig werkwoord**

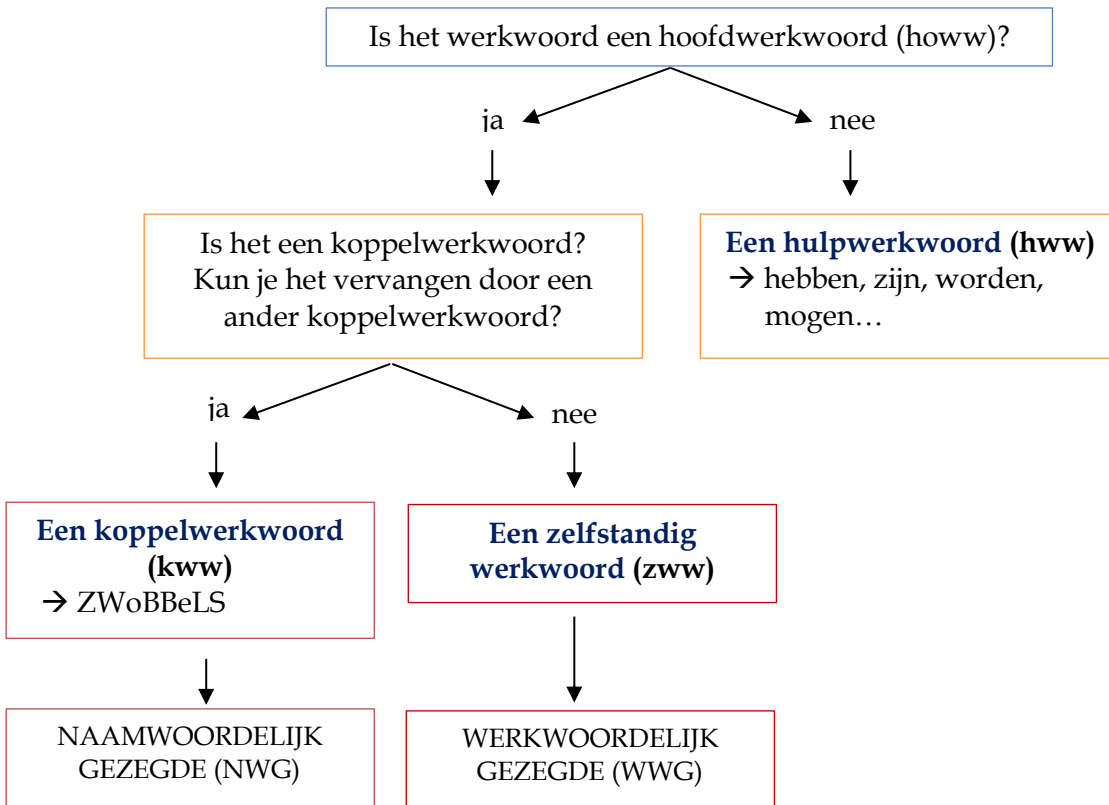
CONCLUSIE: Als je de **rol** van een **hoofdwerkwoord** in een zin onderzoekt, dan kijk je na of het werkwoord een zelfstandig werkwoord of een koppelwerkwoord is.

Hoe weet je welk soort werkwoord het is?

✚ Vul het onderstaande schema aan. Gebruik het bovenstaande kader.

Voorbeeld 1: Onze hond <u>blaft</u> continu	Dit is een WWG
Voorbeeld 2: Het meisje <u>werd</u> ontzettend boos op haar lief.	Dit is een NWG

Activiteit

✚ Haal alle werkwoorden uit de tekst en plaats ze in de juiste kolom. Plaats een asterisk (*) naast elke persoonsvorm.

Gedaan met de sluwheid

(1) Onze trouwe viervoeters worden steeds minder snugger. (2) Dat hebben enkele Australische wetenschappers ontdekt. (3) De voorvaders van de hond leefden in het wild. (4) Ze moesten daar voor zichzelf opkomen. (5) Ze ontwikkelden daarvoor flink wat sluwheid. (6) Onze huisdieren hoeven nu niet meer te jagen voor hun dagelijkse maaltijd. (7) Ze krijgen hun hap gewoon voorgeschoteld. (8) Daardoor zijn ze hun sluwheid verloren.

Bron: Vandromme, J., Lambrechts, E., Poignie L. et al. (2012). *Frappant 1 : leerwerkboek*. Kalmthout : Pelckmans.

zin	huww	howw	
		zww	kww
1			worden*
2	hebben*	ontdekt	
3		leefden*	
4	moesten*	opkomen	
5		ontwikkelden*	
6	hoeven*	jagen	
7	krijgen*	voorgeschooteld	
8	zijn*	verloren	

De verschillende vormen van het WWG

- + De onderstaande zinnen zijn door elkaar geschud. Zet de zinsdelen in de juiste volgorde.
- + Duid alle werkwoorden aan in iedere zin.

1. Ik moest mijn relatie met hem verbreken. (PV + INF)
2. De hele tijd waren ze hen aan het uitschelden. (PV + aan het + INF)
3. Whitney Houston heeft tot haar dood graag gezongen. (PV + VD)
4. Die jongen danst heel goed. (PV)
5. De getuige heeft alles aan de politie verteld. (PV + VD)
6. De jongeren begonnen eieren naar het gebouw te gooien. (PV + te + INF)
7. Laura maakte onze vriendschap stuk. (PV + ADPV)
8. Zij heeft nooit in deze wijk willen wonen. (PV + INF + INF)
9. Hij zou de ruzie met zijn vriendin al bijgelegd hebben. (PV + VD + INF)

- + Vul het onderstaande schema aan met de zinnen van de vorige oefening.

Het werkwoordelijk gezegde

Als het hoofdwerkwoord een zelfstandig werkwoord is, dan vormen alle werkwoorden uit de zin samen **het werkwoordelijk gezegde (WWG)**. Het werkwoordelijk gezegde beschrijft een 'actie'.

Hoe kan een WWG eruitzien?

- 1 Het werkwoordelijk gezegde bestaat uit **de PV zonder aanvulling**.
Bv.: We landen in de hoofdstad van Kenia. WWG = PV
- 2 Het werkwoordelijk gezegde bestaat uit **de PV + een of meer werkwoorden**.
Bv.:
 - De getuige heeft alles aan de politie verteld. WWG = PV + VD
 - Ik moest mijn relatie met hem verbreken. WWG = PV + INF
 - De jongeren begonnen eieren naar het gebouw te gooien. WWG = PV + te + INF
 - De hele tijd waren ze hen aan het uitschelden. WWG = PV + aan het + INF
 - Ze heeft nooit in deze wijk willen wonen. WWG = PV + INF + INF
 - Hij zou de ruzie met zijn vriendin al bijgelegd hebben. WWG = PV + VD + INF
- 3 Het werkwoordelijk gezegde bestaat uit **de PV + een afgescheiden deel van de PV**.
Bv.: Laura maakte onze vriendschap stuk. WWG = PV + ADPV
(infinitief = stukmaken)

4. Mijn broer <u>wordt</u> <u>piloot</u> .
PV van NWG NWD	NWG
5. Hij <u>wordt</u> <u>geprezen</u> voor zijn vrijwilligerswerk.
PV VD	WWG
6. Mijn ouders <u>lijken</u> <u>gelukkig met elkaar</u> .
PV van NWG NWD	NWG
7. Men <u>zou</u> meer op everzwijnen <u>moeten</u> <u>jagen</u> .
PV INF INF	WWG
8. Nederlanders <u>schijnen</u> <u>slimmer dan Belgen</u> .
PV van NWG NWD	NWG

Als het nog niet helemaal duidelijk is...

- ✚ Is het nog niet helemaal duidelijk?
- ✚ Scan de QR-codes en bekijk de video's ter opfrissing van de leerstof.

Mijn mama heeft ... gekregen voor Moederdag. (LV)

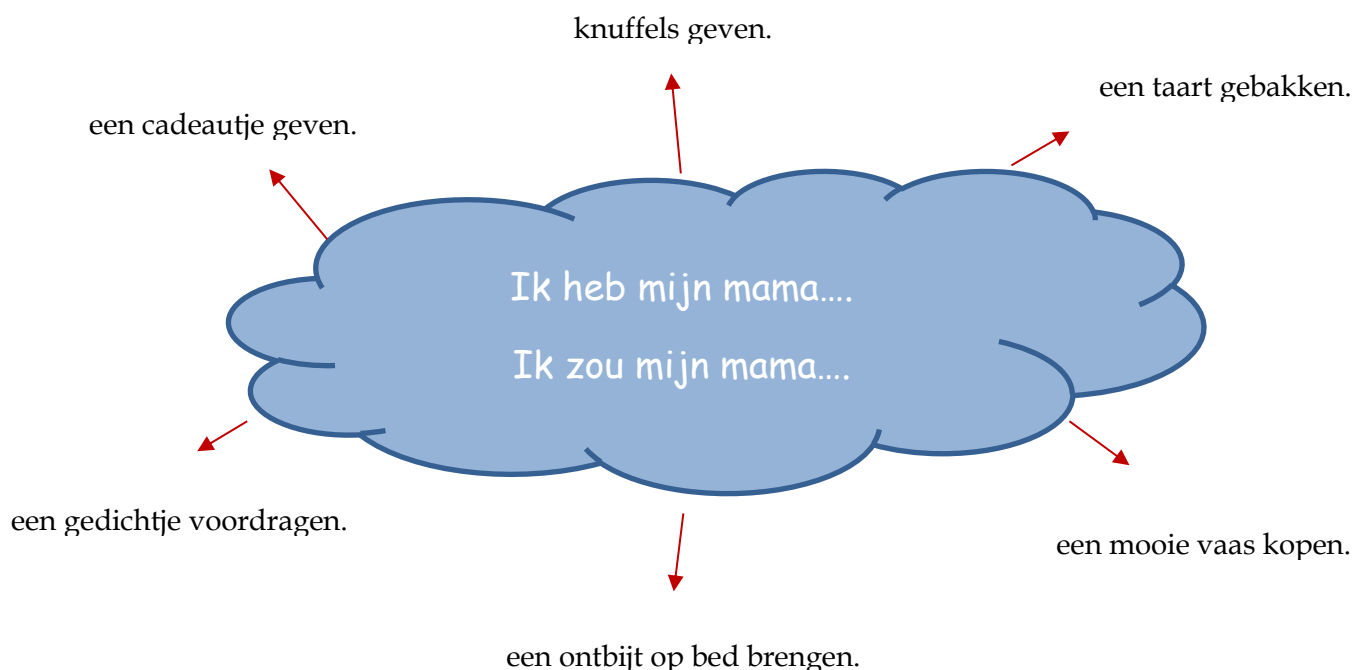
Doelstelling(en):

- De leerlingen kunnen de functie van het lijdend voorwerp uitleggen.
- De leerlingen kunnen het lijdend voorwerp vinden in een zin.
- De leerlingen kunnen het lijdend voorwerp op de juiste plaats gebruiken in een zin.
- De leerlingen kunnen werkwoorden opnoemen die geen lijdend voorwerp hebben.
- De leerlingen kunnen zelf zinnen vormen die een lijdend voorwerp bevatten.

In dit gedeelte leren de leerlingen het lijdend voorwerp onderscheiden in een zin. Via de inleiding maken we een transfer met de leefwereld van de leerlingen. Aangezien deze activiteit voor iedereen verschillend is, wordt er gedifferentieerd. Daarnaast vertrekt deze inleiding vanuit authentieke taaluitingen die van de leerlingen zelf komen. Vervolgens leren ze hoe ze een lijdend voorwerp kunnen vinden. Ten derde leren ze het verschil tussen transitieve en intransitieve werkwoorden. Vervolgens krijgen ze een oefening waarbij ze een beroep moeten doen op hun taalgevoel. Op deze manier leren ze de plaats van het lijdend voorwerp bepalen. Om de leerstof te fixeren spelen ze het spel "Let's roll the dice". Ten slotte volgt er een reflectie op dit spel.

Inleiding

- ✚ Vorig weekend was het Moederdag. Heb jij jouw mama in de bloemetjes gezet?
- ✚ Vul de onderstaande zinnen aan met (mogelijke) cadeaus.
- ✚ Noteer je antwoorden op de stippellijnen.

Lijdend voorwerp		
Soms vormen het onderwerp (O) en het werkwoordelijk gezegde (WWG) :		
- <u>Een volledige zin.</u> Bv.: Lore en Sander fietsen.		
- <u>Een onvolledige zin.</u> Bv.: De man zingt. * De verstrooide vrouw liet achter. *		
In dit geval ontbreekt er een zinsdeel om de ontbrekende informatie over de handeling te geven. Dit zinsdeel noemen we het lijdend voorwerp (LV). Het lijdend voorwerp ondergaat de handeling van het werkwoordelijk gezegde. Je kunt het lijdend voorwerp altijd vervangen door 'iets' of 'iemand'.		
Bv.: Hij loste het raadsel op.	→ Hij loste <u>iets</u> op.	→ <u>het raadsel</u> = LV
Silvia ontmoette Daan.	→ Silvia ontmoette <u>iemand</u> .	→ <u>Daan</u> = LV
Hoe vind ik het <u>lijdend voorwerp</u> ?		
1 Stel de vraag: Wie/wat + WWG + O?		
Bv.: De vrijwilliger hielp het oude vrouwtje.		
→ <u>Wie/wat hielp de vrijwilliger?</u>		
→ Het oude vrouwtje = LV		
OPGELET!		
- Een lijdend voorwerp kan enkel voorkomen bij een WWG, nooit bij een NWG.		
- Een lijdend voorwerp begint niet met een voorzetsel (in, op, naast, onder...).		

Activiteit

- ✚ Pas de vuistregel om het lijdend voorwerp te vinden toe op de onderstaande voorbeelden.
- ✚ Noteer vervolgens het antwoord (= LV) op de stippellijn.

	De vraag	Het lijdend voorwerp
De buurman maait het gras.	Wie/wat maait de buurman?	het gras
Maaïke heeft een taart gebakken.	Wie/wat heeft Maaïke gebakken?	een taart
Wij organiseren volgende week een slaapfeestje.	Wie/wat organiseren wij volgende week?	een slaapfeestje
Het huis heeft een blauw dak.	Wie/wat heeft het huis?	een blauw dak
De automechanici herstellen de auto van de klant.	Wie/wat herstelt de automechanici?	de auto van de klant

Kan je altijd een lijdend voorwerp toevoegen?

- ✚ Vul de zinnen aan met een lijdend voorwerp als dat nodig is.

- Het boeket rozen verwelkte /
- Ik vergeet graag bv.: mijn problemen, mijn zorgen...
- Die vrouw stal (stelen) bv.: een portefeuille, geld, een armband...
- Het meisje huilt /
- Wij poetsen regelmatig bv.: het toilet, de keuken, de slaapkamer(s)...

Waar staat het lijdend voorwerp in een zin?

✚ Maak met de gegeven zinsdelen een grammaticaal correcte zin.

- 1 schenk / een fris drankje in / ik / voor mijn vrienden
Ik schenk een fris drankje in voor mijn vrienden.
- 2 het klaslokaal / mooi / hebben / gedecoreerd / jullie
Jullie hebben het klaslokaal mooi gedecoreerd.
- 3 graag / jij / Disneyfilms / bekijkt
Jij bekijkt graag Disneyfilms.
- 4 mij / geen duidelijk antwoord / heeft / de leraar / gegeven
De leraar heeft mij geen duidelijk antwoord gegeven.
- 5 wij / verschillende liedjes / tijdens de repetitie / zingen / zullen
Wij zullen verschillende liedjes zingen tijdens de repetitie.

Let's roll the dice! (bijlage 4)

✚ Vorm groepen van maximum vier personen.

✚ Het materiaal:

- Een dobbelsteen
- Kaartjes met onderwerpen
- Kaartjes met werkwoorden

✚ De jongste speler mag beginnen.

✚ Zodra je aan de beurt bent, gooi je de dobbelsteen tweemaal.

- Worp 1: het aantal ogen v.d. dobbelsteen bepaalt het onderwerp dat je moet gebruiken.
Hoe ga je te werk?
 - Neem de kaartjes met onderwerpen.
 - Schud de stapel.
 - Leg de eerste zes kaartjes met de blanco zijde naar boven op de bank.
 - Neem het kaartje dat overeenkomt met het aantal geworpen ogen.
- Worp 2: het aantal ogen v.d. dobbelsteen bepaalt het werkwoord dat je moet gebruiken.
Hoe ga je te werk?
 - Neem de stapel werkwoorden.
 - Schud de stapel.
 - Leg de eerste zes werkwoorden met de blanco kant naar boven op de bank.
 - Neem het kaartje dat overeenkomt met het aantal geworpen ogen.
- Vorm met het onderwerp en het werkwoord een zin. Voeg hier nog een lijdend voorwerp aan toe.
- Let op:
 - Niet elk werkwoord kan een lijdend voorwerp bij zich hebben. Indien je dit voorhebt, noteer je het werkwoord bij de reflectie en begin je van voor af aan.
 - Soms kan je ook geen lijdend voorwerp toevoegen. Indien je dit voorhebt, begin je ook van voor af aan.
- Noteer de zinnen op een blad.
- Controleer achteraf met de groep of het om een goede en complete zin gaat.

 Reflectie

- Waar staat het lijdend voorwerp meestal in een zin? Noteer de volgorde van de zinsdelen.
In een mededelende zin: het onderwerp – het WWG – het lijdend voorwerp
In een vragende zin: het WWG – het onderwerp – het lijdend voorwerp
- Welke werkwoorden krijgen geen lijdend voorwerp? zitten, slapen, wandelen

Papa heeft rozen gegeven aan... (MV)

Doelstelling(en):

- De leerlingen kunnen de functie van het meewerkend voorwerp uitleggen.
- De leerlingen kunnen het meewerkend voorwerp vinden in een zin.
- De leerlingen kunnen het meewerkend voorwerp op de juiste plaats gebruiken in een zin.
- De leerlingen kunnen zelf zinnen vormen die een meewerkend voorwerp bevatten.

In dit gedeelte leren de leerlingen het meewerkend voorwerp onderscheiden in een zin. Aan de hand van een universeel fenomeen (pesten) maken de leerlingen kennis met het meewerkend voorwerp. Ze mogen voor deze oefening eerst in gesprek gaan met elkaar. Vervolgens maken ze de opdracht. Hierna worden de voorbeelden geanalyseerd en wordt het meewerkend voorwerp ingeleid. Vervolgens doen de leerlingen een activiteit waarbij ze de zinnen moeten aanvullen met het juiste lijdend en meewerkend voorwerp. Deze oefening is drempelverlagend aangezien de leerlingen nog niet zelf moeten produceren. Voor het spel 'Wie is er hier het snelst?' moeten de leerlingen zelf zinnen vormen met gegeven zinsdelen. Voor dit spel moeten ze een beroep doen op hun creativiteit. Nadien krijgen ze een verbeter sleutel.

Inleiding

- ✚ Werk per twee. Lees de situatie en bespreek jullie antwoorden.
Situatie: Één van je klasgenoten wordt gepest. Wat zou jij doen om hem/haar te helpen?
- ✚ Omcirkel de antwoorden die volgens jou passen.

Ik zou hem/haar aanraden om naar de leerlingbegeleider te gaan.

Ik zou de situatie negeren en doen alsof er niks aan de hand is.

Ik zou de gepeste leerling hulp bieden.

Ik zou de leerkracht vragen om een klasgesprek te doen.

Ik zou de gepeste leerling graag willen helpen, maar eigenlijk heb ik schrik dat ik dan ook gepest zal worden.

Ik zou mee pesten.

- ✚ Lees de bovenstaande zinnen opnieuw en beantwoord de onderstaande vragen.
 1. Aan wie raad je aan om naar de leerlingbegeleider te gaan? *aan hem/haar*
 2. Aan wie vraag je om een klasgesprek te doen? *aan de leerkracht*
 3. Aan wie zou je hulp bieden? *aan de gepeste leerling*
- ✚ Hoe beginnen de bovenstaande vragen steeds? *Met aan/voor iets of iemand*

Meewerkend voorwerp

Een extra aanvulling bij het onderwerp, het werkwoordelijk gezegde en het lijdend voorwerp komt ook veel voor in het Nederlands. Deze aanvulling noemt men het **meewerkend voorwerp (MV)**.

Bv.: Papa kocht een boeket rozen **voor mama.**
 ○ WWG LV MV

 Je geeft de verjaardagskaart **aan Kevin.**
 ○ WWG LV MV

Het meewerkend voorwerp duidt aan voor wie/wat of aan wie/wat de handeling bedoeld is en werkt mee aan de handeling van het onderwerp. Je kunt het meewerkend voorwerp meestal vervangen door '(aan/voor) iemand', uitzonderlijk door '(aan/voor) iets'.

Bv.: Silke verklapte mij een geheim.
 → Silke verklapte iemand een geheim. → (aan) mij = MV
 Mijn vriend kocht mij koekjes voor valentijn.
 → Mijn vriend kocht koekjes voor iemand. → (voor) mij = MV

Vaak gaan 'aan' of 'voor' vooraf aan het meewerkend voorwerp. Je kunt dit meestal weglaten, maar dan moet je de zinsvolgorde wijzigen.

Bv.: Arne stuurde Kato een kaartje. → Arne stuurde een kaartje aan Kato.

Hoe vind ik het meewerkend voorwerp?
 Stel de vraag: '**Aan wie/wat + WWG + O + LV?**'
 '**Voor wie/wat + WWG + O + LV?**'

Bv.: De opdracht bezorgde ons veel ellende.
 → Aan wie/wat bezorgde de opdracht veel ellende? → *aan ons = MV*
 We maakten cupcakes voor de hele klas.
 → Voor wie maakten we cupcakes? → *voor de hele klas = MV*

OPGELET!

- Niet alle zinsdelen die met 'aan' of 'voor' beginnen, zijn meewerkend voorwerp.
 Bv.: *Voor de middag* moet het werk klaar zijn. (= *bepaling*)
 Aan tafel vertelde hij zijn ouders het hele verhaal. (= *bepaling*)

Activiteit

- ✚ Vorm goede zinnen met de gegeven zinsdelen.
- ✚ Volg het model.

Bv.: Wij mogen geen

alcohol
verkopen

aan minderjarigen.

1. Mijn broer heeft...

twee
gsm's

voor mij te bakken.

2. Mijn grootouders
beloofden...

veel
huiswerk

aan de klant.

3. De verkoper verkocht...

mijn
dagboek

aan de leerlingen.

4. De ouders brachten...

koekjes

aan zijn vrienden laten
zien.

5. De leraar bezorgde...

ijsjes

mee voor heel de klas.

- ✚ Beantwoord de onderstaande vragen.
 1. Waar staan het onderwerp en het WWG in de bovenstaande oefening? Aan de linkerkant.
 2. Waar staat het lijdend voorwerp in de bovenstaande oefening? Dit zijn de wolken.
 3. Waar staat het meewerkend voorwerp in de bovenstaande oefening? Dit zijn de gele kaders.

Wie is er hier het snelst? (bijlage 5)

- ✚ Vorm groepen van maximaal vier personen.
- ✚ De stapel kaartjes bevat verschillende zinsdelen.
- ✚ Je krijgt twee minuten de tijd om zoveel mogelijk zinnen te vormen.
- ✚ De volgende zinsdelen moeten aan bod komen: het onderwerp, het WWG, het lijdend en meewerkend voorwerp.
- ✚ Vraag de verbeter sleutel aan de leraar zodra de tijd om is.
- ✚ Let op: laat de leraar de zinnen controleren die niet op de verbeter sleutel staan.

Verbetersleutel:

1. Het kind stelde zijn mama een vreemde vraag.
2. De leraar gaf de leerling een straf.
3. De hond keek het meisje agressief aan.
4. De jongens staarden de oude vrouw continu aan.
5. De ouders bestelden pizza's voor de kinderen.

6. Hij kocht een nieuwe fiets voor zijn zoon.
7. Ik raad je aan naar de dokter te gaan.
8. Wat moet ik voor jou bestellen?
9. Tessa verklapte het geheim aan haar vriendinnen.
10. Wij gaan koekjes bakken voor ons allen.

Opmerking: er zijn uiteraard meerdere mogelijkheden.

Kun je nog iets preciezer zijn? (bepalingen)

Doelstelling(en):

- De leerlingen kunnen de functie van bijwoordelijke bepalingen uitleggen.
- De leerlingen kunnen bijwoordelijke bepalingen vinden in een zin.
- De leerlingen kunnen zelfstandig zinnen vormen die bijwoordelijke bepalingen bevatten.

In dit gedeelte leren de leerlingen de bijwoordelijke bepaling onderscheiden in een zin. Om dit zinsdeel aan te brengen, beantwoorden de leerlingen eerste enkele persoonlijke vragen. Vervolgens worden de antwoorden klassikaal besproken. Hierna maken ze een activiteit waarbij ze in iedere zin de zinsdelen onderstrepen die in principe weggelaten kunnen worden. Vervolgens moeten ze het juiste vraagwoord noteren waarop het onderstreepte zinsdeel het antwoord vormt. Verder maken ze enkele activiteiten. Voor activiteit twee moeten de leerlingen de bijwoordelijke bepalingen onderstrepen in iedere zin. Voor activiteit drie moeten de leerlingen iedere zin aanvullen met de juiste bijwoordelijke bepaling. Ter afsluiting spelen ze een quiz.

Vertel me eens iets over jezelf!

✚ Beantwoord de volgende vragen.

1 Waar woon jij? (In Bree, Meeuwen-Gruitrode, Opglabbeek, Bocholt...)

2 Hoe laat ben jij deze morgen opgestaan?

3 Hoe kom jij naar school? (te voet, met de fiets, met de bus, met de auto...)

4 Hoe voel jij je op dit moment?

Hoe vind je een bijwoordelijke bepaling?

✚ Welke zinsdelen kan je in principe weglaten in de volgende zinnen? Onderstreep ze!

✚ Op welke vraag vormen ze het antwoord? Noteer het vraagwoord achter de zin.

1. Ik keek hem <u>angstig</u> aan.	→ Hoe?
2. <u>In dit huis</u> is hij gelukkig geweest.	→ Waar?
3. <u>Morgen</u> beginnen zij <u>met de renovatiewerken</u> .	→ Wanneer?
	→ Waarmee?
4. Twee ogen keken hem <u>vol afschuw</u> aan.	→ Hoe?

Activiteit 3

✚ Vul de zinnen aan met de juiste bepaling.

✚ Kies uit:

afgelopen jaar - momenteel - Als het mooi weer wordt - deze morgen -
Na - minstens 2 keer

1. De kinderen vertrokken ... al vroeg naar school. (*deze morgen*)
2. Vandaag herdenken we de slachtoffers van de vliegtuigcrash van.... (*afgelopen jaar*)
3. Mijn oma verblijft ... in een rusthuis. Ik probeer haar ... per week te bezoeken (*momenteel - minstens 2*)
4. ... het avondeten volgt het dessert. (*Na*)
5. ..., zullen we barbecueën. (*Als het mooi weer wordt*)

Quiz – Wat past er in de zin?

✚ Materiaal:

Leerkracht:

- Een PPT (**bijlage 6**)
- Bepalingen (op papier geschreven) (**bijlage 7**)
- Magneten/dobbelsteen

Leerlingen:

- Een pen
- Een blad (nummer team)

✚ Vorm vier teams van vier personen en twee teams van drie personen.

✚ Ieder team krijgt een nummer en noteert dit op een blad.

✚ De leerkracht laat een onvolledige zin zien die aangevuld moet worden met een bijwoordelijke bepaling.

✚ Op het bord hangen papieren met mogelijke bijwoordelijke bepalingen.

✚ Welke bepaling(en) past/passen in de zin?

✚ Per ronde speelt er telkens één lid per team.

✚ Als het teamlid het antwoord weet, steekt hij/zij een pen in de lucht.

✚ De leerling die dit als eerste doet, mag de bepaling komen aanduiden op het bord.

✚ We overlopen vervolgens gezamenlijk het antwoord.

- Is het antwoord juist? Het team krijgt 1 punt.
- Is het antwoord fout? Het team verliest 1 punt. (0 = 0)

✚ Een ander team mag het antwoord geven. Het team (nummer) wordt bepaald a.d.h.v. een worp met de dobbelsteen.

✚ Het teamlid van het aangewezen team mag vervolgens antwoorden.

Extra

❖ Samenvatting van de vuistregels

onderwerp

Het onderwerp geeft aan over wie of wat het gaat.

? vraag wie (of wat) + persoonsvorm en het antwoord is het onderwerp

Lucas leest in zijn boek.
Wie (of wat) leest? → Lucas

persoonsvorm

De persoonsvorm is altijd een werkwoord.

? maak de zin vragend en de persoonsvorm komt vooraan

of zet de zin in een andere tijd en de persoonsvorm verandert

Isa geeft een feest. → Geeft Isa een feest?
Isa geeft een feest. → Isa gaf een feest.

gezegde

Het gezegde bestaat uit alle werkwoorden van de zin.

alle werkwoorden in de zin zijn samen het gezegde

Achmed gaat met zijn vriend voetballen.

lijdend voorwerp

Het lijdend voorwerp is het zinsdeel dat een handeling ondergaat.*

? vraag wie (of wat) + gezegde + onderwerp en je vindt het lijdend voorwerp

Mijn vader bakt een taart.
Wie (of wat) bakt mijn vader? → een taart

*soms heeft een zin geen lijdend voorwerp

meewerkend voorwerp

Het meewerkend voorwerp hoort bij de persoonsvorm, het onderwerp, het gezegde en het lijdend voorwerp.*

? vraag aan (of voor) wie + onderwerp + gezegde (+ lijdend voorwerp) en het antwoord is het meewerkend voorwerp

Azra geeft Khalid een pen.
Aan (of voor) wie geeft Azra een pen? → Khalid

*soms heeft een zin geen meewerkend voorwerp

bijwoordelijke bepaling

De bijwoordelijke bepaling bestaat uit alle overgebleven woorden van de zin.

stel de vraag wanneer, waar of hoe en het antwoord is de bijwoordelijke bepaling

Gisteren was het mooi weer.
Wanneer? → gisteren

Bron: Grammatica zinsontleding. Geraadpleegd op 11/05/19, via <https://www.lesmaatje.nl/a-46520293/taal/educatieve-poster-zinsontleding/>

❖ Spelvormen voor op de smartphone/iPad/computer

App “Zinsontleding” door Dennis van Duin

Dennis van Duin heeft een app ontwikkeld die leerlingen in staat stelt om zinsontleding op een ludieke manier in te oefenen. De gebruiker kan het aantal zinsdelen zelf instellen, alsook de moeilijkheidsgraad. Naast de app kan de gebruiker het spel ook via de computer gespeeld worden. Scan de onderstaande QR-code en speel het spel op je smartphone of klik op de volgende site:

<https://appadvice.com/app/zinsontleding/1244527711>

Laten we woordpoker spelen!

Het docentontwikkelteam van de Radboud Universiteit stelt tevens twee spellen digitaal ter beschikking. Het eerste spel is “Woordpoker”. De gebruiker krijgt eerst de spelregels te zien alvorens hij kan starten. Zou jij dit spel graag eens willen spelen? Scan dan de QR-code of klik op de onderstaande site:

<http://grammaticadidactiek.ruhosting.nl/WoordPoker/>

Hoe goed is jouw geheugen?

Het tweede spel heet “Woordmemory”. Voor dit spel kan de gebruiker eerst de moeilijkheidsgraad instellen alvorens hij begint. Hij dient wel even de spelregels te lezen die hij op de site kan terugvinden voordat hij aan het spel begint. Scan de QR-code of klik op de volgende site:

<http://grammaticadidactiek.ruhosting.nl/WoordMemory/>

Competitiespel

Doelstelling(en):

- De leerlingen kunnen de functie van de verschillende zinsdelen in een zin uitleggen.
- De leerlingen kunnen de verschillende zinsdelen vinden in een zin.
- De leerlingen kunnen zelfstandig grammaticaal correcte zinnen vormen.

Het competitie spel dient als verwerking van alle zinsdelen. De leerlingen van de klas worden in zes groepen verdeeld (ongeveer vier leerlingen per groep). Deze groepen nemen het tegen elkaar op. Vervolgens worden van de huidige zes groepen zes nieuwe groepen gemaakt (ongeveer 4 leerlingen per groep). De groepen zijn zodanig opgesteld dat er telkens één iemand van de eerste zes gemaakte groepen in het nieuwe team zit. De leden nemen het dus tegen elkaar op binnen éénzelfde team. Iedereen moet proberen om zoveel mogelijk punten te verzamelen voor het eigenlijke team. Dit wakkert de concurrentie aan waardoor leerlingen kritischer zijn voor elkaar. De groep die op het einde van de les de meeste punten verzameld heeft, wint het spel.

De leraar kan echter kiezen wat hij met de spellen doet. Ze kunnen ook louter als fixatie dienen of de leraar kan een doorschuifstelsel hanteren.

1. You are the dancing queen

➤ Doel

De leerlingen analyseren Nederlandstalige liedjes door de onderstreepte zinsdelen te benoemen. Allereerst moeten ze enkele opdrachten uitvoeren. Vervolgens moeten ze de songteksten aanvullen met de ontbrekende woorden. Ten slotte moeten ze de onderstreepte zinsdelen juist benoemen.

➤ Materiaal

- Werkbladen (**bijlage 8 + 9**)
- QR-codes
- Per leerling een smartphone/iPad

You are the dancing queen – instructiefiche

➤ **Materiaal**

- Werkbladen
- QR-codes
- Per leerling een smartphone/iPad

➤ **Instructie**

- 1 Scan de QR-code en beluister het liedje.
- 2 Beantwoord de vragen.
- 3 Beluister het liedje opnieuw en vul de songtekst aan met de ontbrekende woorden.
- 4 Ontleed de onderstaande zinnen.

2. Ganzenbord

➤ Doel

Via het ganzenbord oefenen de leerlingen de leerstof inzake zinontleding op een ludieke manier in. De speler die als eerste de finish haalt, wint het spel.

➤ Materiaal

- Een ganzenbord (bijlage 10)
- Een dobbelsteen
- 5 pionnen
- Ganzenkaarten (bijlage 11)
- Themakaarten (bijlage 12)
- Codes Ganzenbord (bijlage 13)

➤ Spelregels

- 1 Gooi om de beurt met de dobbelsteen. De speler met het hoogste aantal ogen mag beginnen.
- 2 Speel vervolgens in wijzerzin.
- 3 Gebruik de lijst met codes zodra je op een speciaal vakje komt.
- 4 Als je op een vakje met een **GANS** komt, neemt de speler aan de rechterzijde een zinnenkaart en leest de vraag voor.
- 5 Als je op een vakje met een **AFBEELDING** komt, neem je een themakaart en lees je het thema voor.
- 6 Voer vervolgens de opdracht uit en verbeter het antwoord.
 - Het antwoord is juist, je verdient 1 punt.
 - Het antwoord is fout, je verdient geen punten.
- 7 Als er bij de opgave staat om uitleg te geven, moet je uitleg ook kloppen om een te verdienen.

Ganzenbord – instructiefiche

➤ Materiaal

- Een ganzenbord
- Een dobbelsteen
- 5 pionnen
- Ganzenkaarten
- Themakaarten
- Codes Ganzenbord

➤ Spelregels

- 1 Gooi om de beurt met de dobbelsteen. De speler met het hoogste aantal ogen mag beginnen.
- 2 Speel vervolgens in wijzerzin.
- 3 Gebruik de lijst met codes zodra je op een speciaal vakje komt.
- 4 Als je op een vakje met een **GANS** komt, neemt de speler aan de rechterzijde een zinnenkaart en leest de vraag voor.
- 5 Als je op een vakje met een **AFBEELDING** komt, neem je een themakaart en lees je het thema voor.
- 6 Voer vervolgens de opdracht uit en verbeter het antwoord.
 - Het antwoord is juist, je verdient 1 punt.
 - Het antwoord is fout, je verdient geen punten.
- 7 Als er bij de opgave staat om uitleg te geven, moet je uitleg ook kloppen om een te verdienen.

3. Hints

➤ **Doel**

De leerlingen trekken om de beurt een kaart met daarop één zin. Ze proberen de zin in een halve minuut uit te beelden. De andere groepsleden proberen de zin zo snel mogelijk te raden. De speler met de meeste punten wint.

➤ **Materiaal**

- 1 spel van 20 zinnen (**bijlage 14**)
- Een dobbelsteen
- Een pen
- Een smartphone (stopwatch)

➤ **Spelregels**

- 1 Gooi om de beurt met de dobbelsteen. De speler met het hoogste aantal ogen mag beginnen.
- 2 Speel vervolgens in wijzerzin.
- 3 Schud de kaarten.
- 4 De speler die start, neemt een zin van de stapel.
- 5 Hij probeert de zin in een halve minuut tijd uit te beelden.
- 6 De andere groepsleden proberen de zin te raden. Het groepslid dat als eerste een pen omhoogsteekt, mag antwoorden.
 - Het antwoord is juist, deze speler die aan de beurt is, staat zijn plaats af. De speler die antwoord verdient 1 punt.
 - Het antwoord is fout, de speler die het antwoord gaf, valt af.
 - De andere leerlingen mogen nu antwoorden.
- 7 De punten worden bijgehouden op een papier.
- 8 Het spel is afgelopen zodra alle zinnen zijn geraden. De speler met de meeste punten wint het spel.

Hints – instructiefiche

➤ Materiaal

- 1 spel van 20 zinnen
- Een dobbelsteen
- Een pen en papier
- Een smartphone (stopwatch)

➤ Spelregels

- 1 Gooi om de beurt met de dobbelsteen. De speler met het hoogste aantal ogen mag beginnen.
- 2 Speel vervolgens in wijzerzin.
- 3 Schud de kaarten.
- 4 De speler die start, neemt een zin van de stapel.
- 5 Hij probeert de zin in een minuut tijd uit te beelden.
- 6 De andere groepsleden proberen de zin te raden. Het groepslid dat als eerste een pen omhoogsteekt, mag antwoorden.
 - Het antwoord is juist, de speler die aan de beurt is, staat zijn plaats af. De speler die het antwoord gegeven heeft, krijgt 1 punt.
 - Het antwoord is fout, de speler die het antwoord gaf, valt af.
 - De andere leerlingen mogen nu antwoorden.
- 7 De punten worden bijgehouden op een papier.
- 8 Het spel is afgelopen zodra alle zinnen zijn geraden. De speler met de meeste punten wint het spel.

4. Memory (geïnspireerd op materiaal Radboud Universiteit)

➤ Doel

De leerlingen proberen zoveel mogelijk zinnen te vormen met de gegeven kaarten. Op deze manier doen ze een beroep op hun taalsysteem, evenals op het taalgebruik. De speler die de meeste zinnen kan maken, wint het spel.

➤ Materiaal

- 1 spel van 36 kaarten (**bijlage 15**)
- Per speler een pen en papier

➤ Spelregels

- 1 Gooi om de beurt met de dobbelsteen. De speler met het hoogste aantal ogen mag beginnen.
- 2 Speel vervolgens in wijzerzin.
- 3 Schud de kaarten door elkaar en leg ze neer met de woorden naar beneden.
- 4 De eerste speler draait drie kaartjes om.
 - Als er met deze kaartjes een zin gemaakt kan worden, mag de speler deze kaartjes pakken. De speler noteert de zin ook op een papier.
 - Zo niet, worden de kaartjes weer omgedraaid.
 - Let op: je mag geen nieuwe elementen toevoegen.
- 5 Het spel is voorbij als alle kaartjes op zijn, of als er geen zinnen meer kunnen worden gemaakt.
- 6 Diegene met de meeste zinnen wint het spel. Bij gelijkspel wint de speler die als eerste de meeste zinnen bij elkaar gesprokkeld heeft.
- 7 Laat de zinnen controleren door de leraar.

Memory – instructiefiche

➤ **Materiaal**

- 1 spel van 36 kaarten
- Per speler een pen en papier

➤ **Spelregels**

- 1 Gooi om de beurt met de dobbelsteen. De speler met het hoogste aantal ogen mag beginnen.
- 2 Speel vervolgens in wijzerzin.
- 3 Schud de kaarten door elkaar en leg ze neer met de woorden naar beneden.
- 4 De eerste speler draait drie kaartjes om.
 - Als er met deze kaartjes een zin gemaakt kan worden, mag de speler deze kaartjes pakken. De speler noteert de zin ook op een papier.
 - Zo niet, worden de kaartjes weer omgedraaid.
 - Let op: je mag geen nieuwe elementen toevoegen.
- 5 Het spel is voorbij als alle kaartjes op zijn, of als er geen zinnen meer kunnen worden gemaakt.
- 6 Diegene met de meeste zinnen wint het spel. Bij gelijkspel wint de speler die als eerste de meeste zinnen bij elkaar gesprokkeld heeft.
- 7 Laat de zinnen controleren door de leraar.

5. Improvisatiespel

➤ Doel

Voor dit spel dienen de leerlingen zoveel mogelijk zinnen te maken van minimum vijf woorden met het gegeven zinsdeel. Dit spel draait om snelheid waardoor de juiste zinsdelen geselecteerd moeten worden en op de juiste plaats in de zin gezet moeten worden. Al deze processen moeten zeer snel verwerkt worden. Een goede kennis van het taalsysteem is dus essentieel. Nadien worden de gemaakte zinnen in groep verbeterd. De speler die op het einde de meeste zinnen heeft gevormd, wint het spel.

➤ Materiaal

- 1 spel van 36 kaarten (**bijlage 16**)
- Per speler een pen en papier

➤ Spelregels

- 1 Gooi om de beurt met de dobbelsteen. De speler met het hoogste aantal ogen mag beginnen.
- 2 Speel vervolgens in wijzerzin.
- 3 Schud de kaarten door elkaar en leg ze neer met de woorden naar beneden.
- 4 De eerste speler draait een kaartje om. Op dit kaartje staat een zinsdeel.
- 5 De speler die aan de beurt is, probeert in een minuut tijd zoveel mogelijk zinnen te vormen met het gegeven woord. Iedere zin bestaat uit minimum vijf woorden. Let op: iedere zin moet uit minstens vijf woorden bestaan.
- 6 De speler noteert alle zinnen op een blad.
- 7 Nadien worden de zinnen gezamenlijk verbeterd.
- 8 Voor iedere juiste zin, verdient de speler 1 punt.
- 9 Nadien controleert de leerkracht opnieuw of alle zinnen correct zijn.
- 10 De speler met de meeste punten wint het spel.

Improvisatiespel – instructiefiche

➤ Materiaal

- 1 spel van 36 kaarten
- Per speler een pen en papier

➤ Spelregels

- 1 Gooi om de beurt met de dobbelsteen. De speler met het hoogste aantal ogen mag beginnen.
- 2 Speel vervolgens in wijzerzin.
- 3 Schud de kaarten door elkaar en leg ze neer met de woorden naar beneden.
- 4 De eerste speler draait een kaartje om. Op dit kaartje staat een zinsdeel.
- 5 De speler die aan de beurt is, probeert in een minuut tijd zoveel mogelijk zinnen te vormen met het gegeven woord.
Let op: iedere zin moet uit minstens vijf woorden bestaan.
- 6 De speler noteert alle zinnen op een blad.
- 7 Nadien worden de zinnen gezamenlijk verbeterd.
- 8 Voor iedere juiste zin, verdient de speler 1 punt.
- 9 Nadien controleert de leerkracht opnieuw of alle zinnen correct zijn.
- 10 De speler met de meeste punten wint het spel.

6. Woordketting (materiaal Radboud Universiteit)

➤ Doel

De leerlingen maken gebruik van het kaartspel van het docentontwikkelteam. Ze moeten proberen een zo lang mogelijk zin te vormen die tevens grammaticaal correct is. De speler die als eerste al zijn kaarten kwijt is, wint het spel.

➤ Materiaal

- Een kaartspel van 56 kaarten inclusief 4 jokers
- Per speler een pen en papier

➤ Spelregels

- 1 De deler geeft drie kaarten aan iedere speler en legt 1 kaart van de stapel open op tafel.
- 2 De overige kaarten vormen de stapel, deze kaarten worden met de woorden naar beneden op tafel gelegd.
- 3 De jongste speler mag beginnen. De spelers spelen verder in wijzerzin.
- 4 De eerste speler legt naast het opgedraaide woord een kaart met een woord dat het volgende woord van de zin zou kunnen zijn.
Stel er ligt 'denkt/denken' en de speler heeft de kaart 'Thomas/Lisa', dan zou de hele zin "Denkt Thomas aan zijn huiswerk?" kunnen zijn. De speler moet daarbij een mogelijke zin zeggen die met deze twee woorden kan beginnen. Deze zin wordt hardop uitgesproken.
- 5 De andere spelers moeten de zin vervolgens goedkeuren. Bij goedkeuring mag de speler de kaart aanleggen. Zijn beurt is nu om.
- 6 Een speler die niet kan aanleggen, moet een kaart van de stapel nemen, en mag dan eventueel alsnog aanleggen. Als de speler meer dan drie kaarten in zijn handen heeft, moet er één kaart onder de stapel gelegd worden. Daarna is zijn beurt om.
- 7 De volgende spelers proberen steeds een volgend woord aan te leggen en spreken de zin die ze in gedachten hebben telkens hardop uit.
- 8 Het bovenste woord van de kaart telt, kaarten mogen echter gedraaid worden om de zin kloppend te krijgen, ook de kaarten die al op tafel liggen. Stel dat er 'Denkt Thomas' ligt, en een speler heeft 'en', dan kan 'denkt' gedraaid worden tot 'denken', zodat de zin kan worden: 'Denken Thomas en Chris aan hun huiswerk?'
- 9 De gemaakte zinnen worden op tafel gelegd. De volgende speler neemt een nieuwe kaart van de stapel. Het spel begint nu van voor af aan.
- 10 Het DOEL van het spel is een zo lang mogelijke, correcte zin te maken.
- 11 Het spel is afgelopen als
 - 1 van de spelers alle kaarten kwijt is.
 - gedurende een hele ronde niemand van de overige spelers een kaart heeft kunnen aanleggen.
- 12 De hoeveelheid kaarten die de overige spelers nog bezitten, telt als strafpunten. Deze worden op een papier bijgehouden.

Woordketting – instructiefiche

➤ Materiaal

- Een kaartspel van 56 kaarten inclusief 4 jokers. Het kaartspel telt:
 - ❖ 4 kaarten met eigennamen ZN (3x man/vrouw, 1x genderneutraal)
 - ❖ 4 kaarten met zelfstandige naamwoorden ZN (enkelvoud/meervoud) die in het enkelvoud ook als specificerende voorbepaling gebruikt kunnen worden (bijvoorbeeld meester en juf)
 - ❖ 2 kaarten met ZN leerling/leerlingen en leraar/leraren voor de aansluiting op de belevingswereld
 - ❖ 2 kaarten met stofnamen ZN (de/het), die zonder lidwoord gebruikt kunnen worden
 - ❖ 2 kaarten met diernamen ZN (enkelvoud/meervoud)
 - ❖ 4 kaarten met eenplaatsige werkwoorden WW (enkelvoud/meervoud), waarvan 2 die ook met een dat-zin als voorwerp zouden kunnen (zoals Chris lacht dat Johan huult)
 - ❖ 4 kaarten met tweeplaatsige werkwoorden WW (enkelvoud/meervoud), waarvan 1 dat ook eenplaatsig kan, of met een dat-zin als voorwerp (ruikt/ruiken)
 - ❖ 10 kaarten met voornaamwoorden/lidwoorden VL, waarvan 2 voornaamwoorden (onderwerp/voorwerp), 2 voornaamwoorden (onbepaald), 1 bepaald lidwoord (de/het), 2 onbepaalde lidwoorden (een/zo'n), en 3 attributieve voornaamwoorden (zijdig/onzijdig)
 - ❖ 4 kaarten met tweeplaatsige werkwoorden WW die zowel met gewoon voorwerp als met dat-zin kunnen (waarvan 1 optioneel drieplaatsig)
 - ❖ 4 kaarten met tweeplaatsige werkwoorden WW die alleen met dat-zin kunnen (waarvan 3 optioneel drieplaatsig, waarvan 2 weer optioneel alleen met tweede voorwerp)
 - ❖ 4 kaarten met bijvoeglijke naamwoorden BN (verbogen/onverbogen) (4 punten) • 4 kaarten met voorzetsels VZ
 - ❖ 4 kaarten met voegwoorden VW, waarvan 2 onderschikkend (dat/of) en 2 nevenschikkend
 - ❖ 4 jokers JO
- Per speler pen en papier

➤ Spelregels

- 1 De deler geeft drie kaarten aan iedere speler en legt één kaart van de stapel open op tafel.
- 2 De overige kaarten vormen de stapel, deze kaarten worden met de woorden naar beneden op tafel gelegd.
- 3 De jongste speler mag beginnen. De spelers spelen verder in wijzerzin.
- 4 De eerste speler legt naast het opengedraaide woord een kaart met een woord dat het volgende woord van de zin zou kunnen zijn.
Stel er ligt 'denkt/denken' en de speler heeft de kaart 'Thomas/Lisa', dan zou de hele zin "Denkt Thomas aan zijn huiswerk?" kunnen zijn. De speler moet daarbij een mogelijke zin zeggen die met deze twee woorden kan beginnen. Deze zin wordt hardop uitgesproken.
- 5 De andere spelers moeten de zin vervolgens goedkeuren. Bij goedkeuring mag de speler de kaart aanleggen. Zijn beurt is nu om.
- 6 Een speler die niet kan aanleggen, moet een kaart van de stapel nemen, en mag dan eventueel alsnog aanleggen. Als de speler meer dan drie kaarten in zijn handen heeft, moet er één kaart onder de stapel gelegd worden. Daarna is zijn beurt om.
- 7 De volgende spelers proberen steeds een volgend woord aan te leggen en spreken de zin die ze in gedachten hebben telkens hardop uit.
- 8 Het bovenste woord van de kaart telt, kaarten mogen echter gedraaid worden om de zin kloppend te krijgen, ook de kaarten die al op tafel liggen. Stel dat er 'Denkt Thomas' ligt, en een speler heeft 'en', dan kan 'denkt' gedraaid worden tot 'denken', zodat de zin kan worden: 'Denken Thomas en Chris aan hun huiswerk?'
- 9 De gemaakte zinnen worden op tafel gelegd. De volgende speler neemt een nieuwe kaart van de stapel. Het spel begint nu van voor af aan.
- 10 Het DOEL van het spel is een zo lang mogelijke, correcte zin te maken.
- 11 Het spel is afgelopen als
 - 1 van de spelers alle kaarten kwijt is.
 - gedurende een hele ronde niemand van de overige spelers een kaart heeft kunnen aanleggen.
- 12 De hoeveelheid kaarten die de overige spelers nog bezitten, telt als strafpunten. Deze worden op een papier bijgehouden.

Bijlagen

Bijlage 1 - kaartjes:

Michael Jackson

Stromae

Natalia

Zack en Cody

Annelien Coorevits

Vincent Banic

Urbanus

Carmen Waterslaeghers

Miley Cyrus

Een auto

Een pen

Een strandbal

Een barbecue

Schoenen

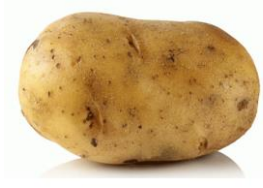
Een boormachine

Een smartphone

Een aardappel

Een ananas

Bijlage 2 - afbeeldingen en kaartjes:

De kat

Wij

Hij

De jonge dame

Jullie

speelt buiten in het
gras.

hebben schoolplicht
tot 18 jaar.

wonen in Limburg.

gaan graag naar de
cinema.

holt speels door het
huis.

heeft zijn mama
ontbijt op bed
gebracht voor
Moederdag.

slaapt graag uit in het
weekend.

Hebben (O) die
nieuwe hit van Taylor
Swift al gehoord?

is stijlvol aan.

wordt aanbeden voor
vele mannen.

drinkt een glas rode
wijn op een terras.

ziet een mooie jongen
staan aan de overkant
van de straat.

hoeven niet mee op
vakantie als jullie dit
niet willen.

komen altijd verzorgd
naar school.

drinkt van het
kommetje melk.

Bijlage 3 - kaartjes:

mama lief

papa slapen

popje stout

meloen bah

oma breien

tante zingen

treintje tsjoektsjoek

broertje boos

auto rood

Tim lachen

hondje blaffen

snoepje lekker

Bijlage 4 - kaartjes:

➤ Kaartjes met onderwerpen

Ik	De kok	Mijn mama
De leerkracht	Jij	Het meisje
Hij	De jongen	Zij
De deelnemers	Wij	De verpleegsters
Jullie	De poetsvrouw	Nonkel (naam)
(Mijn) vriend(en)	Mijn papa	De loodgieter

De leerlingen

De kinderen

➤ Kaartjes met werkwoorden

wassen

zingen

helpen

zitten

uitdelen

koken

oefenen

slapen

beheersen

eten

lezen

spelen

zoeken

herstellen

steunen

wandelen

geven

opruimen

schrijven

weten

Bijlage 5 - kaartjes van zinsdelen:

het kind

stelde

zijn mama

een vreemde vraag

de leraar

gaf

de leerling

een straf

de hond

keek

het meisje

agressief aan

de jongens

staarden

de oude vrouw

continu aan

de ouders

bestelden

pizza's

voor de kinderen

hij

kocht

een nieuwe fiets

voor zijn zoon

ik

raad

je aan

*naar de dokter te
gaan.*

wat

moet

ik

voor jou

bestellen?

Tessa

verklapte

het geheim

*aan haar
vriendinnen*

wij

gaan

koekjes

bakken

voor ons allen

Bijlage 6 - PPT:

Bepalingen

- Vorm vier teams van vier personen en twee teams van drie personen.
- Ieder team krijgt een nummer en noteert dit op een blad.
- De leerkracht laat een onvolledige zin zien die aangevuld moet worden met een bijwoordelijke bepaling.
- Op het bord hangen papieren met mogelijke bijwoordelijke bepalingen.
- Welke bepaling(en) past/passen in de zin?
- Per ronde speelt er telkens één lid per team.
- Als het teamlid het antwoord weet, steekt hij/zij een pen in de lucht.
- De leerling die dit als eerste doet, mag de bepaling komen aanduiden op het bord.
- We overlopen vervolgens gezamenlijk het antwoord.
 - Is het antwoord juist? Het team krijgt 1 punt.
 - Is het antwoord fout? Het team verliest 1 punt. (0 = 0)
- Een ander team mag het antwoord geven. Het team (nummer) wordt bepaald a.d.h.v. een worp met de dobbelsteen.
- Het teamlid van het aangewezen team mag vervolgens antwoorden.

Ronde 1

Kato poetst haar tanden... per dag.

Ronde 2

Wij zullen ... vroeg vertrekken naar zee.

Ronde 3

Ze loopt ... rond op de speelplaats
aangezien ze zo meteen mondeling examen
heeft.

Ronde 4

In ... eten ze frieten, chocolade en drinken
ze bier.

Ronde 5

Mijn opa is ... ziek.

Ronde 6

Gaan jullie morgen naar ...?

Ronde 7

Wij proberen in conditie te blijven door ...
te wandelen.

Ronde 8

Mijn fiets werd ... door de buurman
gerepareerd.

Ronde 9

Hij snijdt de taart aan met...

Ronde 10

Die autobestuurder reed met ... snelheid
tegen een andere auto.

Bijlage 7 - A4-papieren:

Hoe vaak?
(dagelijks, X
maal...)

Wanneer?
(gisteren, morgen,
namiddag,
straks...)

Hoe?
(moe, spontaan,
ontspannen...)

Waar?
(Bree, Limburg,
België...)

Waarheen?
(de winkel, de zee,
de cinema...)

Waarmee? |
(dozen, een
deegrol, ...)

Bijlage 8 - werkbladen (versie leerlingen):

Liedje 1:

✚ Scan de QR-code en beluister het liedje.

✚ Beantwoord de volgende vragen.

- ❖ Hoe heet het nummer?

- ❖ Wie zingt het nummer?

✚ Beluister het nummer opnieuw en vul de onderstaande songtekst aan met de ontbrekende woorden.

Zou _____ mij ooit bedriegen?

Of blijft dit de werkelijkheid, verlangen naar _____.

Foto's, ze zijn het levende bewijs.

Laat jouw spiegelbeeld zien wie je wezen wilt.

Niet eenzaam en alleen.

_____ leidt ergens heen.

De toekomst, dat is het levende bewijs.

Houd niet _____ in, beleef het leven niet met tegenzin.

Maar neem _____ en duw de wijzers vooruit.

Het maakt je wijzer dan je was.

Het maakt je wijzer dan je was.

Met angst en beven _____ ik naar het heden.

Het verleden groeit per uur, de toekomst is van korte duur.

Onzeker, ik ben het levende bewijs.

Pak _____ en ga bewust

Op zoek naar momenten van weleer,

_____ ze nog een keer.

Beleven, wees toch het levende bewijs.

Houd niet je adem in, beleef _____ niet met tegenzin.

Maar neem de tijd en duw

_____ vooruit.

Het maakt je wijzer dan je was.

_____ maakt je wijzer dan je was.

Het maakt je wijzer dan je was.

Houd niet je adem in, beleef het leven niet met tegenzin.

Maar neem de tijd en duw de wijzers vooruit.

Het maakt je wijzer dan je was...

Houd niet je adem in, beleef het leven niet _____.

Maar neem de tijd en duw de wijzers vooruit.

Het maakt je wijzer dan je was.

Het maakt je wijzer dan _____.

✚ Benoem de onderstreepte zinsdelen of ontleed de volledige zin.

1. Zou mijn spiegelbeeld mij ooit bedriegen?
2. Ik ben het levende bewijs.
3. Of blijft dit de werkelijkheid.
4. Jouw pad leidt ergens heen.
5. Met angst en beven kijk ik naar het heden.
6. Het verleden groeit per uur.

Liedje 2:

✚ Scan de QR-code en beluister het liedje.

✚ Beantwoord de volgende vragen.

❖ Hoe heet het nummer?

❖ Wie zingt het nummer?

✚ Beluister het nummer opnieuw en vul de onderstaande songtekst aan met de ontbrekende woorden.

Ik heb _____.
 Ik heb een hele _____,
 splinternieuwe boot.
 Haar naam is _____ en ze ligt hier
 in de sloot
 En ik ga varen _____.
 Het is de allermooiste boot van allemaal.
 (2X)

En ik heb _____ in bikini lekker
 bloot.
 Ik heb een hele mooie boot, hij is zo
 _____.
 Hij is niet geel en niet _____ en
 niet rood.
 Nu ben ik rijk, maar vroeger lag ik in de
 sloot.
 Ik heb een hele mooie splinternieuwe boot.
 Haar naam is Anna en ze ligt hier _____
 _____.

En ik ga varen op het kanaal.
 Het is de _____ boot
 van allemaal
 Refrein
 Ik liet me gaan en deed mee aan _____
 _____.
 Ik heb nu een hele mooie boot hij is van
 mij.
 Dan gaan we _____ met
 z'n allen.
 Op deze boot, daar gaan we met z'n allen
 knallen.
 Refrein 2X

En ik heb meiden in _____
 lekker bloot.
 Ik heb een hele mooie boot, hij is zo groot.
 En ik ga _____ op het kanaal.
 Het is de allermooiste boot van allemaal.

✚ Benoem de onderstreepte zinsdelen of ontleed de volledige zin.

1. Ik heb een hele mooie, splinternieuwe boot.
2. Haar naam is Anna.
3. En ik ga varen op het kanaal.
4. Hij is niet geel en niet groen en niet rood.
5. Dan gaan we feesten met z'n allen.

Liedje 3:

✚ Scan de QR-code en beluister het liedje.

✚ Beantwoord de volgende vragen.

❖ Hoe heet het nummer?

❖ Wie zingt het nummer?

✚ Beluister het nummer opnieuw en vul de onderstaande songtekst aan met de ontbrekende woorden.

Sleutels vast, _____ heb ik
in m'n hand.
Maar ik _____ of ik nog wel
echt naar binnen kan.
Jouw iedere _____ lijkt bij
mij vandaan.
'k Heb je hart zo lang niet open meer zien
staan.
Wil je weten hoe het _____
zonder mij?
Misschien heb je meer _____
zonder mij.
Als het moet, zet ik een stapje opzij.
Als het beter, als dat beter is.
Heeft het leven dan meer _____
zonder mij?
Krijgt _____ weer een kans
zonder mij?
Als dat echt zo is, dan laat ik je vrij.
Als het beter, als dat beter is.
Wil niet zeggen dat ik jou niet mis.
De voordeur die gaat open en ik sla weer
dicht.
Al staat wat ik wil zeggen wel _____
_____, oh
Ik kan niet met je praten, dus ik hou me stil.
Maar het voelt of ____ voor mij niet vechten
wil.
Wil je weten hoe het danst zonder mij?
Misschien heb je meer balans zonder mij.
Als het moet, zet ik _____ opzij.

Als dat beter, als dat beter is.
Heeft het leven dan meer glans zonder mij?
Krijgt de liefde weer _____
zonder mij?
Als dat echt zo is, dan laat ik je vrij.
Als het beter, als dat beter is.
Wil niet zeggen dat ik jou niet _____.
Ga maar kijken hoe het danst.
Ga maar _____ hoe het danst.
Het is niet dat ik niet wil.
Maar heel de weg _____ ik vergeten.
Zou niet weten welke _____,
welke weg nog leidt naar jou.
Sleutels vast, de deurknop heb ik in m'n
hand.
Ik leer vast wel hoe het danst _____.
Ook al mis ik de balans zonder jou.
Oh, ik _____ dat ik het kan zonder jou.
Als het beter, als dat beter is.
Ga maar kijken hoe het danst zonder mij.
Geef de liefde weer een kans zonder mij.
Als het moet zet ik een stapje opzij.
Als het beter, als het beter is.
Ga maar kijken hoe het danst.
Ga maar kijken hoe het danst.
Wil je _____ hoe het danst zonder mij?
Misschien heb je meer balans zonder mij.
Als het moet, zet ik een stapje _____.
Als het beter, als dat beter is.
Wil niet zeggen dat _____ jou niet mis.

✚ Benoem de onderstreepte zinsdelen of ontleed de volledige zin.

1. De deurknop heb ik in mijn hand.
2. Misschien heb je meer balans zonder mij.
3. Krijgt de liefde weer een kans zonder mij?
4. Het voelt of je voor mij niet vechten wil.

Bijlage 9 - werkbladen (verbetersleutel):

Liedje 1:

- ✚ Scan de QR-code en beluister het liedje.
- ✚ Beantwoord de volgende vragen.
 - ❖ Hoe heet het nummer? *Wijzer dan je was*
 - ❖ Wie zingt het nummer? *Nick en Simon*
- ✚ Beluister het nummer opnieuw en vul de onderstaande songtekst aan met de ontbrekende woorden.

Zou **mijn spiegelbeeld** mij ooit bedriegen?
 Of blijft dit de werkelijkheid, verlangen naar **verleden tijd**.
 Foto's, ze zijn het levende bewijs.
 Laat jouw spiegelbeeld zien wie je wezen wilt.
 Niet eenzaam en alleen.
Jouw pad leidt ergens heen.
 De toekomst, dat is het levende bewijs.
 Houd niet **je adem** in, beleef het leven niet met tegenzin.
 Maar neem **de tijd** en duw de wijzers vooruit.
 Het maakt je wijzer dan je was.
 Het maakt je wijzer dan je was.
 Met angst en beven **kijk** ik naar het heden.
 Het verleden groeit per uur, de toekomst is van korte duur.
 Onzeker, ik ben het levende bewijs.
 Pak **jouw fotoboek** en ga bewust op zoek

Naar momenten van weleer, **herleef** ze nog een keer.
 Beleven, wees toch het levende bewijs.
 Houd niet je adem in, beleef **het leven** niet met tegenzin.
 Maar neem de tijd en duw **de wijzers** vooruit.
 Het maakt je wijzer dan je was.
Het maakt je wijzer dan je was.
 Het maakt je wijzer dan je was.
 Houd niet je adem in, beleef het leven niet met tegenzin.
 Maar neem de tijd en duw de wijzers vooruit.
 Het maakt je wijzer dan je was...

 Houd niet je adem in, beleef het leven niet **met tegenzin**.
 Maar neem de tijd en duw de wijzers vooruit.
 Het maakt je wijzer dan je was.
 Het maakt je wijzer dan je **was**.

- ✚ Benoem de onderstreepte zinsdelen of ontleed de volledige zin.

1. Zou mijn spiegelbeeld mij ooit bedriegen?
 O
2. Ik ben het levende bewijs.
 O PV van NWG NWD
3. Of blijft dit de werkelijkheid.
 PV (WWG)
4. Jouw pad leidt ergens heen.
 O PV B ADPV (WWG)
5. Met angst en beven kijk ik naar het heden.
 B
6. Het verleden groeit per uur.
 PV (WWG)

Liedje 2:

- ✚ Scan de QR-code en beluister het liedje.
- ✚ Beantwoord de volgende vragen.
 - ❖ Hoe heet het nummer? *Ik heb een boot*
 - ❖ Wie zingt het nummer? *De gebroeders ko*
- ✚ Beluister het nummer opnieuw en vul de onderstaande songtekst aan met de ontbrekende woorden.

Ik heb **een boot**.

Ik heb een hele **mooie**, splinternieuwe boot.

Haar naam is **Anna** en ze ligt hier in de sloot.

En ik ga varen **op het kanaal**.

Het is de allermooiste boot van allemaal. (2X)

En ik heb **meiden** in bikini lekker bloot.

Ik heb een hele mooie boot, hij is zo **groot**.

Hij is niet geel en niet **groen** en niet rood.

Nu ben ik rijk, maar vroeger lag ik in de sloot.

Ik heb een hele mooie, splinternieuwe boot.

Haar naam is Anna en ze ligt hier **in de**

sloot.

En ik ga varen op het kanaal.

Het is de **allermooiste** boot van allemaal
Refrein

Ik liet me gaan en deed mee aan **de loterij**.

Ik heb nu een hele mooie boot, hij is van mij.

Dan gaan we **feesten** met z'n allen.

Op deze boot, daar gaan we met z'n allen knallen.

Refrein 2X

En ik heb meiden in **bikini** lekker bloot.

Ik heb een hele mooie boot, hij is zo groot.

En ik ga **varen** op het kanaal.

Het is de allermooiste boot van allemaal.

- ✚ Benoem de onderstreepte zinsdelen of ontleed de volledige zin.

1. Ik heb een hele mooie,
splinternieuwe boot.

LV

2. Haar naam is Anna.
- O PV van NWG NWD

3. En ik ga varen op het kanaal.

B

4. Hij is niet geel en niet groen en niet rood.

O PV van NWG NWD

5. Dan gaan we feesten met z'n allen.
- PV INF (WWG)

Liedje 3:

- ✚ Scan de QR-code en beluister het liedje.
- ✚ Beantwoord de volgende vragen.
 - ❖ Hoe heet het nummer? *Hoe het danst*
 - ❖ Wie zingt het nummer? *Marco Borsato, Armin van Buuren, Davina Michelle*
- ✚ Beluister het nummer opnieuw en vul de onderstaande songtekst aan met de ontbrekende woorden.

Sleutels vast, **de deurknop** heb ik in m'n hand.
 Maar ik **twijfel** of ik nog wel echt naar binnen kan.
 Jouw iedere **beweging** lijkt bij mij vandaan.
 'k Heb je hart zo lang niet open meer zien staan.
 Wil je weten hoe het **danst** zonder mij?
 Misschien heb je meer **balans** zonder mij.
 Als het moet, zet ik een stapje opzij.
 Als het beter, als dat beter is.
 Heeft het leven dan meer **glans** zonder mij?
 Krijgt **de liefde** weer een kans zonder mij?
 Als dat echt zo is, dan laat ik je vrij.
 Als het beter, als dat beter is.
 Wil niet zeggen dat ik jou niet mis.

De voordeur die gaat open en ik sla weer dicht.
 Al staat wat ik wil zeggen wel **op mijn gezicht**, oh
 Ik kan niet met je praten, dus ik hou me stil.
 Maar het voelt of **je** voor mij niet vechten wil.
 Wil je weten hoe het danst zonder mij?
 Misschien heb je meer balans zonder mij.
 Als het moet, zet ik **een stapje** opzij.
 Als dat beter, als dat beter is.

Heeft het leven dan meer glans zonder mij?
 Krijgt de liefde weer **een kans** zonder mij?
 Als dat echt zo is, dan laat ik je vrij.
 Als het beter, als dat beter is.
 Wil niet zeggen dat ik jou niet **mis**.

Ga maar kijken hoe het danst.
 Ga maar **kijken** hoe het danst.
 Het is niet dat ik niet wil.
 Maar heel de weg **lijk** ik vergeten.
 Zou niet weten welke **richting**, welke weg nog leidt naar jou.
 Sleutels vast, de deurknop heb ik in m'n hand.
 Ik leer vast wel hoe het danst **zonder jou**.
 Ook al mis ik de balans zonder jou.
 Oh, ik **hoop** dat ik het kan zonder jou.
 Als het beter, als dat beter is.
 Ga maar kijken hoe het danst zonder mij.
 Geef de liefde weer een kans zonder mij.
 Als het moet zet ik een stapje opzij.
 Als het beter, als het beter is.
 Ga maar kijken hoe het danst.
 Ga maar kijken hoe het danst.
 Wil je **weten** hoe het danst zonder mij?
 Misschien heb je meer balans zonder mij.
 Als het moet, zet ik een stapje **opzij**.
 Als het beter, als dat beter is.
 Wil niet zeggen dat **ik** jou niet mis.

- ✚ Benoem de onderstreepte zinsdelen of ontleed de volledige zin.

1. De deurknop heb ik in mijn hand.
 LV PV (WWG) O B
2. Misschien heb je meer balans zonder mij.
 PV (WWG)

3. Krijgt de liefde weer een kans zonder mij?

O

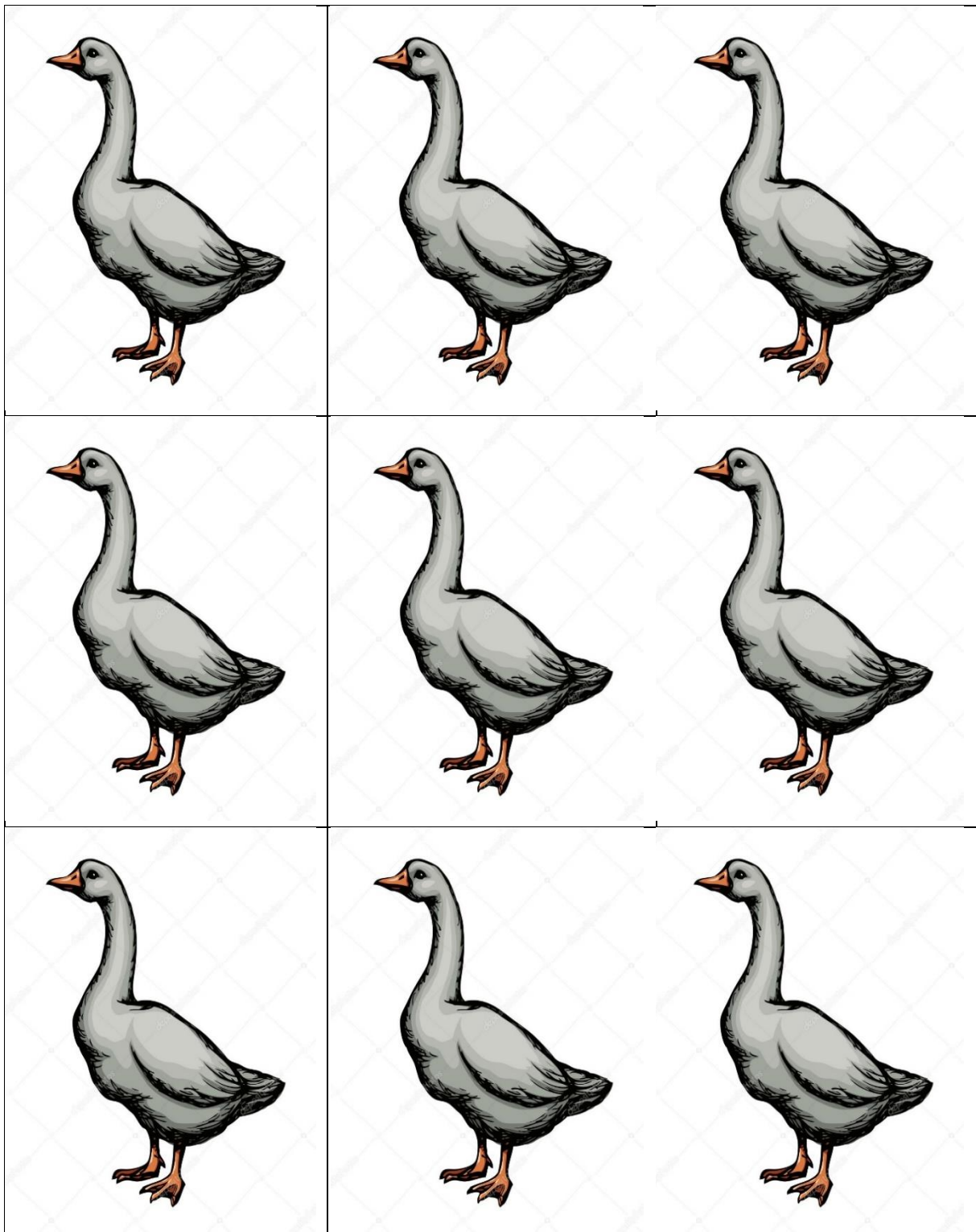
4. Het voelt of je voor mij niet vechten wil.

MV

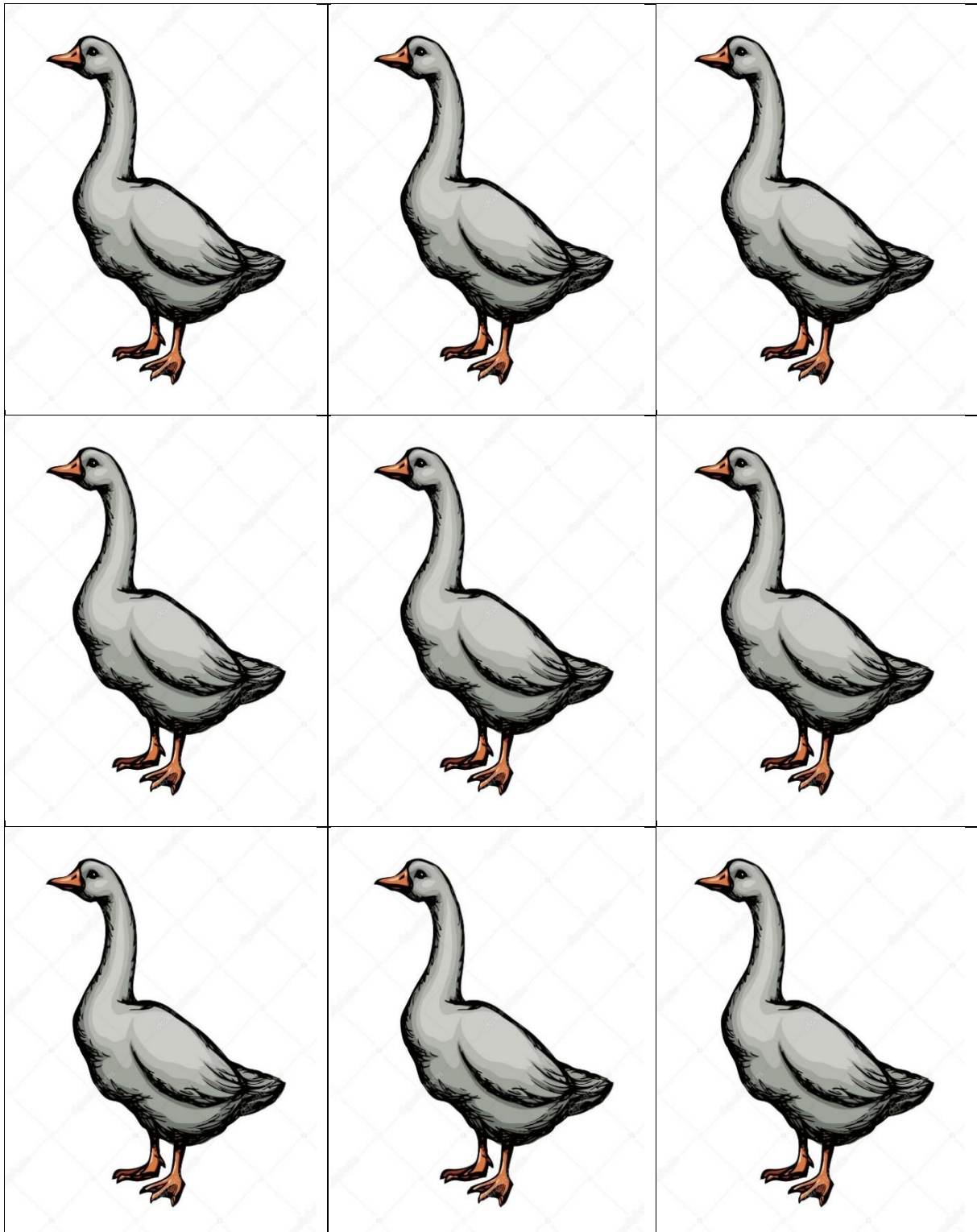
Bijlage 10 - ganzenbord:

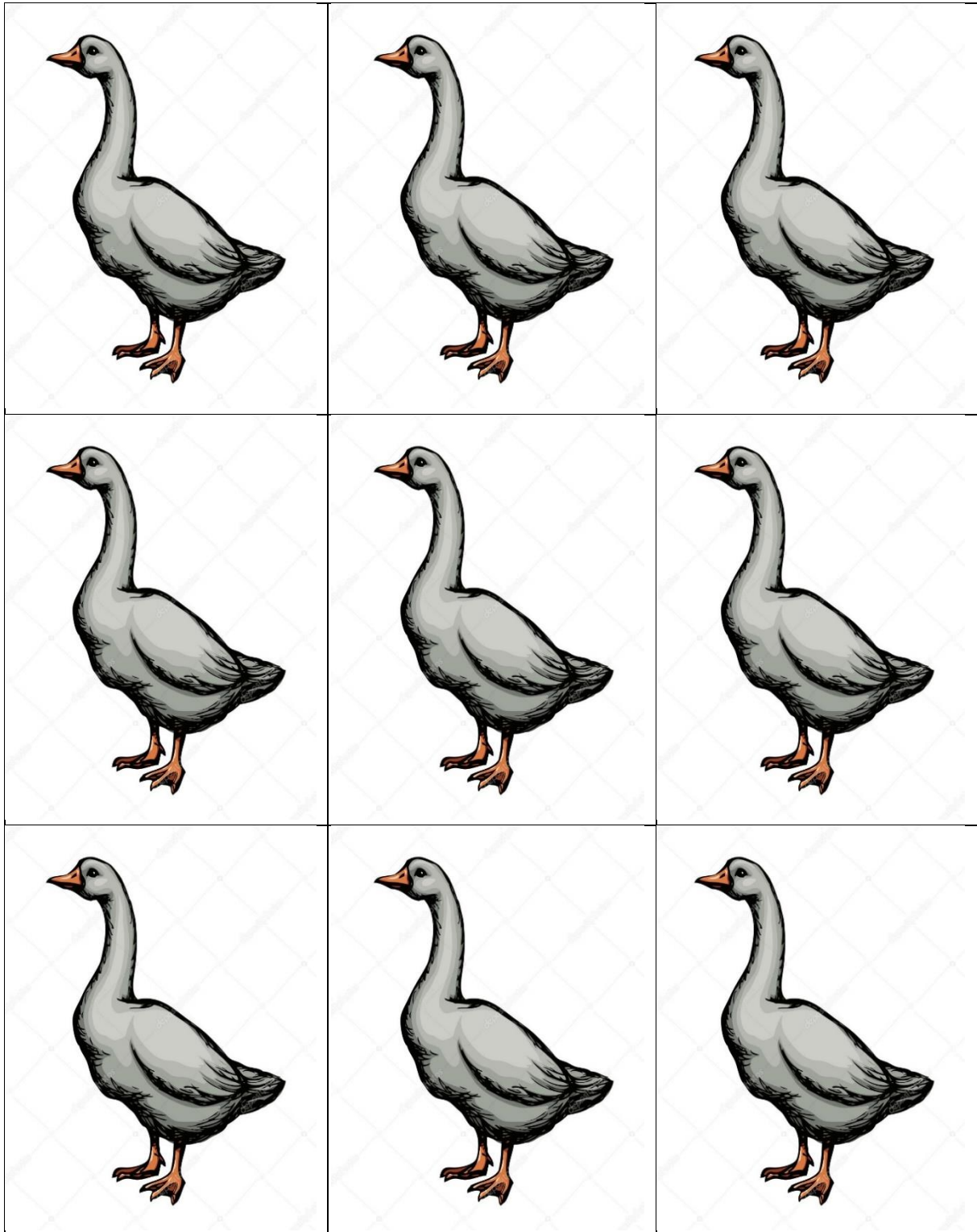
Bijlage 11 - ganzenkaarten:

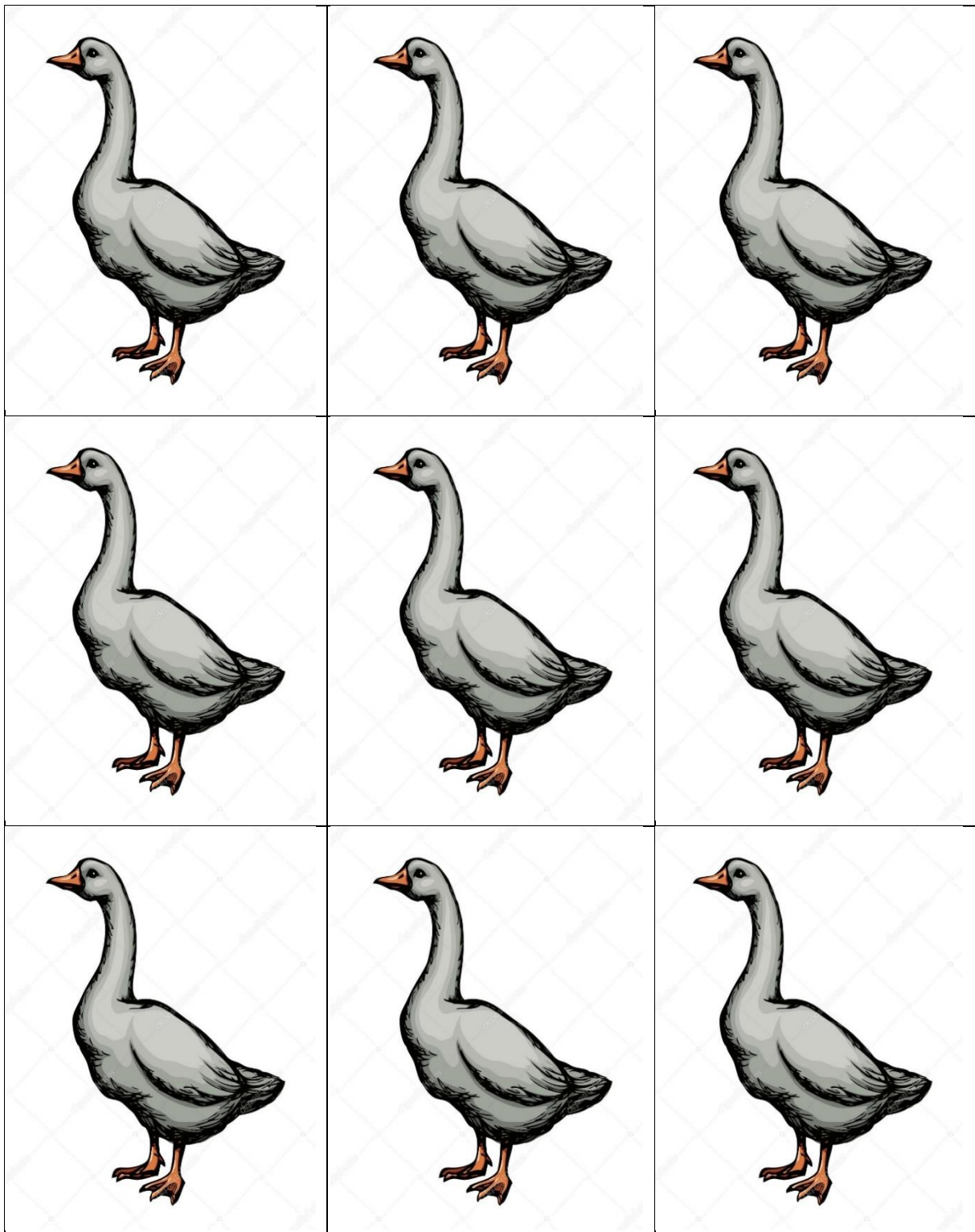
<p>Heb jij <u>je zus</u> uitgenodigd voor het feest?</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Dieter fietst <u>door het bos</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>De politie onderzoekt <u>de sporen die ze hebben gevonden</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)
<p>Mama heeft pasta gekookt <u>voor het hele gezin</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Wij <u>zingen</u> graag liedjes op kamp.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Wat doe jij om het milieu te helpen?</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)
<p>Albert Einstein was <u>een echt genie</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>De leerlingen van tegenwoordig zijn <u>zeer mondig</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p><u>Gisteren</u> vertelde onze coach een leuk verhaal.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)

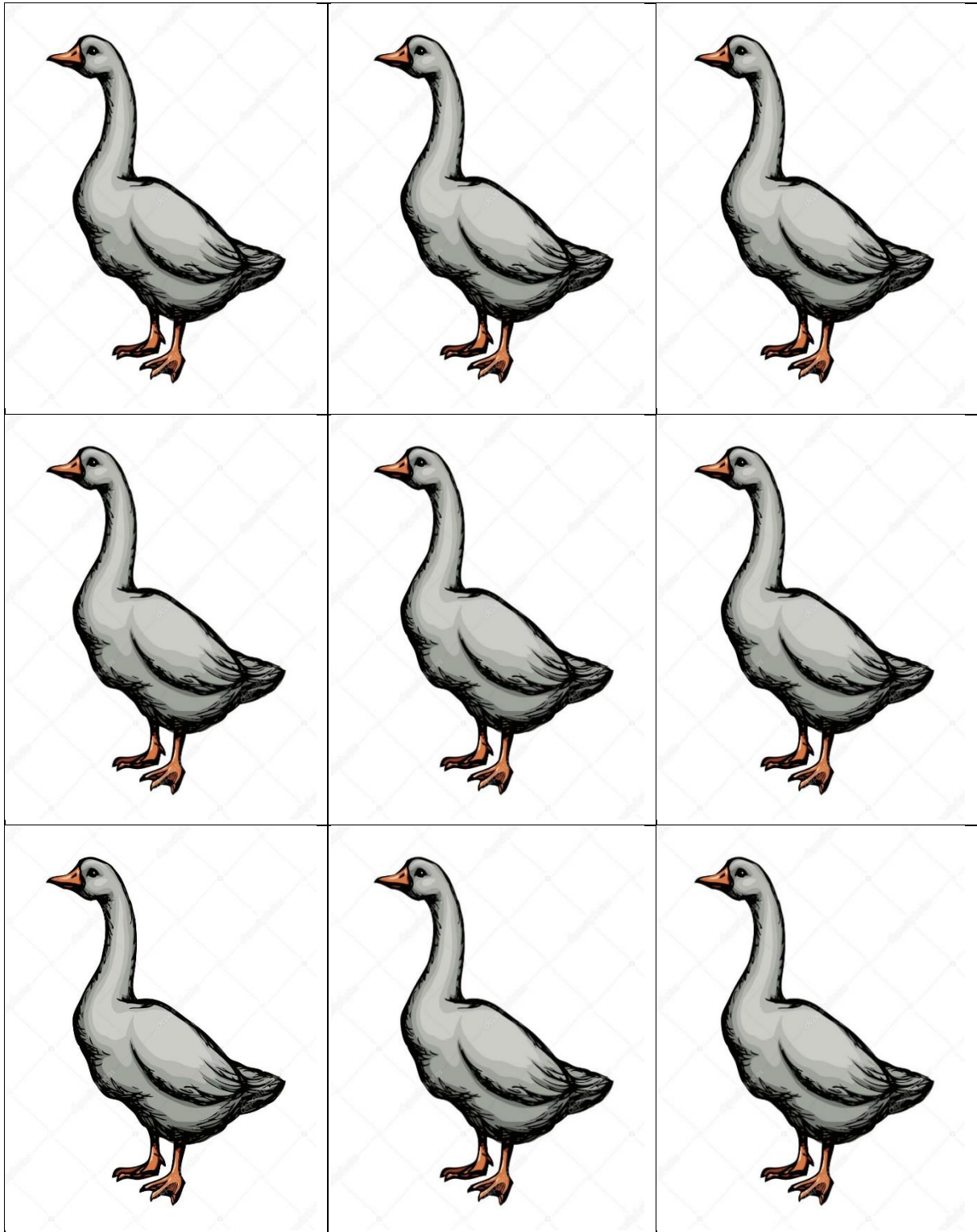
<p>Papiertjes moet je <u>in de vuilbak</u> gooien, he!</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Speel jij ook graag <u>videogames</u>?</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p><u>De vakantie</u> mag voor mij nog langer duren.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)
<p>Charlotte en Michiel zouden graag <u>naar Amerika</u> gaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Ik heb <u>mijn mama</u> chocolade gegeven voor Moederdag.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Onkruid is <u>de grootste nachtmerrie</u> van elke <u>tuinman</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)
<p>Hij heeft <u>mijn koekje</u> opgegeten.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Honden <u>staan</u> bekend om hun loyaliteit.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p><u>Pesten op school</u> wordt niet getolereerd!</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)

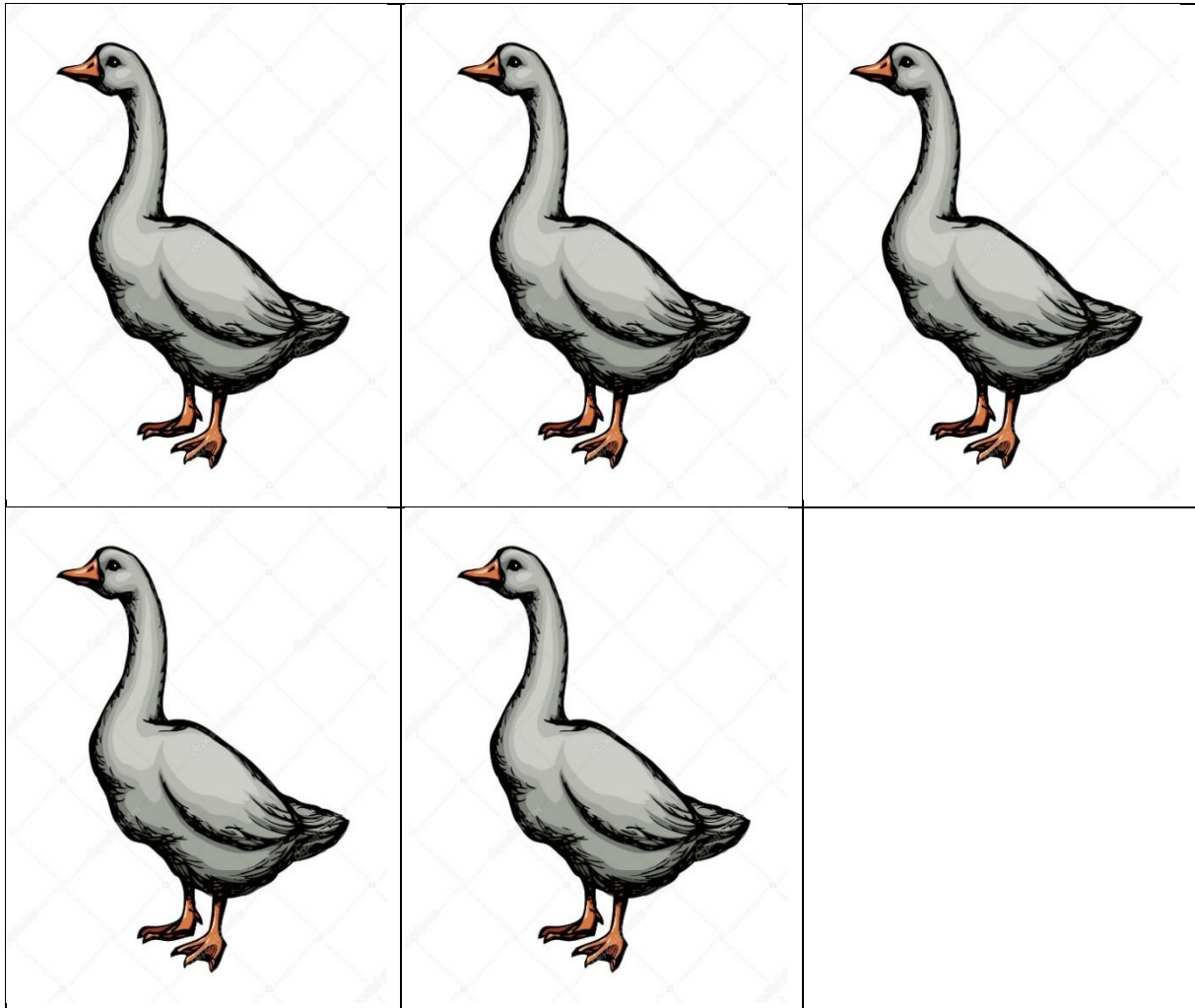
<p>In mijn vrije tijd <u>shop</u> ik graag in Bree.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>In België regent <u>het</u> veel.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p><u>De vlinder</u> heeft grote vleugels.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)
<p>Mensen <u>zouden</u> meer respect <u>moeten hebben</u> voor elkaar.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Ik heb koekjes gebakken <u>voor mijn tante</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Smartphones bestonden <u>vroeger</u> nog niet.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)
<p><u>Sociale media</u> brengen gevaren met zich mee.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>In de winter loop ik graag <u>door de sneeuw</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p><u>Mijn mama en ik</u> zijn twee handen op een buik.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)

<p><u>Vind</u> jij wiskunde ook zo'n moeilijk vak?</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Vergeef me <u>mijn slechte</u> <u>gedrag</u> van vandaag.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Alle beroepen <u>hebben</u> voor- en nadelen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)
<p>Een professionele voetballer verdient <u>miljoenen</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p><u>Het dierenpark Pairi Daiza</u> is heel mooi.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Zij vraagt nooit raad <u>aan</u> <u>haar papa</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)
<p>'s <u>Morgens</u> drink ik graag een kop koffie.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p><u>Harry en Meghan</u> vormen een mooi koppel.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Hij gaf <u>haar</u> een kus.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)

<p>Later <u>word</u> ik loodgieter.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Zij gaf <u>hem</u> een mooi aandenken.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>'s <u>Avonds</u> zou je niet meer mogen snoepen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)
<p>Wij studeren eindelijk af <u>in juni</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Vind jij <u>school</u> leuk?</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Waarom <u>zijn</u> jullie zo gemeen tegen mij?</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)
<p><u>Iris</u> was vorige week jarig.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Mensen hechten veel belang aan <u>voetbal</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Wij gaan vanavond joggen <u>in het park</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)

<p>Jij denkt nog veel aan <u>hem</u>, niet?</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Jullie wandelen nogal <u>traag</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p><u>Hij</u> durft de waarheid niet te vertellen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en)
<p>Wij stormen <u>de feesttent</u> binnen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	<p>Zij <u>lijkt</u> me <u>een toffe meid</u>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Het onderwerp ❖ Het WWG/NWG ❖ Het lijdend voorwerp ❖ Het meewerkend voorwerp ❖ Bepaling(en) 	

Bijlage 12 - themakaarten:

Sociale media	Dieren	Klusjes
School	Vrije Tijd	Hobby's
Voeding	Dromen	Respect
Boeken	Feesten	Geloof
Milieu	Beroepen	Gezondheid
Walt Disney	Technologie	Klimaat
Vriendschap	Koken	Werken

Bijlage 13 - codes ganzenbord:**Vakje:**

- 5 Benoem het onderstreepte zinsdeel.
- ✓ Gooi nog een keer.
 - ✗ Sla een beurt over.
- 6 Maak een zin rond het thema dat op het kaartje staat. Je groep beoordeelt of je zin correct is. Roep bij twijfel de leerkracht.
- ✓ Ga vier vakjes vooruit.
 - ✗ Ga vier vakjes achteruit.
- 9 Benoem het onderstreepte zinsdeel. Hoe vind je dit zinsdeel in een zin? Leg uit.
- ✓ Ga twee vakjes vooruit.
 - ✗ Ga naar vak zes.
- 14 Benoem het onderstreepte zinsdeel.
- ✓ Gooi nog een keer.
 - ✗ Gooi nog een keer. Ga het aantal ogen van je worp achteruit.
- 18 Benoem het onderstreepte zinsdeel. Hoe vind je dit zinsdeel in een zin? Leg uit.
- ✓ Geef je lot uit handen. Laat iemand anders voor jou gooien.
 - ✗ Ga terug naar start.
- 19 Maak een zin rond het thema dat op het kaartje staat. Je groep beoordeelt of je zin correct is. Roep bij twijfel de leerkracht.
- ✓ Duid iemand aan die een beurt moet overslaan.
 - ✗ Sla twee beurten over.
- 23 Benoem het onderstreepte zinsdeel. Laat de persoon aan je linkerkant uitleggen hoe je dit zinsdeel zoekt in een zin.
- ✓ Ga een vakje vooruit.
 - ✗ De vos komt je pakken. Vlucht snel naar vakje twintig.
- 26 Gooi nog een keer.
- 27 Benoem het onderstreepte zinsdeel. Laat de persoon aan je rechterzijde uitleggen hoe je dit zinsdeel zoekt in een zin.
- ✓ Ga een vakje achteruit.
 - ✗ Ga naar vakje 24.

-
- 31 Maak een zin rond het thema dat op het kaartje staat. Je groep beoordeelt of je zin correct is. Roep bij twijfel de leerkracht.
- ✓ Oef! Je bent op het nippertje uit de put geklauterd. Gooi snel nog een keer.
 - ✗ Oh nee! Je bent in de put gevallen. Duid een speler aan die je eruit helpt en naar vakje 31 komt. Weigert deze speler dit te doen, dan moet je een beurt overslaan.
- 32 Benoem het onderstreepte zinsdeel. Hoe vind je dit zinsdeel in een zin? Leg uit.
- ✓ Zet twee stappen vooruit.
 - ✗ De volgende keer dat iemand in de put valt, ben je verplicht hem/haar te helpen. (Ga in dat geval terug naar vakje 31)
- 36 Benoem het onderstreepte zinsdeel.
- ✓ Ga naar vak 39.
 - ✗ Ga naar vak 31.
- 41 Benoem het onderstreepte zinsdeel.
- ✓ Doe nog een worp met de dobbelsteen.
 - ✗ Sla een beurt over.
- 42 Je bent in een doolhof beland. Alleen je linkerbuur kan je helpen om de uitweg te vinden. Hiervoor moet hij wel iets doen. Trek een themakaart en laat je buur een correcte zin maken van minstens vijf woorden.
- ✓ Speel verder in tegenwijzerzin.
 - ✗ Sla een beurt over om de uitweg in het doolhof te zoeken.
- 45 Benoem het onderstreepte zinsdeel.
- ✓ Ga drie vakjes vooruit.
 - ✗ Ga naar vakje 42.
- 50 Benoem het onderstreepte zinsdeel. Hoe vind je dit zinsdeel in een zin? Leg uit.
- ✓ Ga naar vak 53.
 - ✗ Ga naar de gevangenis (vak 52).
- 52 Oh nee! Je hebt de broodjes van de boer gestolen en de tuin geplunderd. Nu heeft hij je opgesloten. Na twee beurten laat hij je er weer uit.
- 53 Gooi nog een keer.
- 54 Benoem het onderstreepte zinsdeel.
- ✓ Ga drie vakjes vooruit.
 - ✗ Gooi nog een keer. Ga het aantal ogen van je worp achteruit.
- 58 Je bent de oudste gans van het gezelschap en hebt het jammer genoeg niet gehaald tot de finish. Ga terug naar START.

- 59 Benoem het onderstreepte zinsdeel. Hoe vind je dit zinsdeel in een zin? Leg uit.
- Ga een vak vooruit.
 - Ga een vak achteruit.
- 63 Proficiat. Je hebt het gehaald!

Bijlage 14 - Hints:

<i>Ik poets mijn tanden.</i>	<i>Jij spurt naar de finish.</i>
<i>Wij zitten in de klas.</i>	<i>Jullie kijken naar mij.</i>
<i>Die meisjes zijn mooi.</i>	<i>Ik verveel me.</i>
<i>Ik kijk naar de vogels in de lucht.</i>	<i>Leerling X geeft zijn/haar pen aan leerling Y.</i>
<i>Ik noteer 'hallo' op het bord.</i>	<i>Hij begroet leerling X.</i>
<i>Ik klop op de tafel.</i>	<i>Ik geef je een hand.</i>
<i>Het meisje danst.</i>	<i>De leerkracht is groot.</i>
<i>De jongens dragen een broek.</i>	<i>Het meisje draagt oorbellen.</i>
<i>De tafel heeft X-aantal poten.</i>	<i>Ik bel met mijn smartphone.</i>
<i>Hij zit op een stoel.</i>	<i>Jullie luisteren naar mij.</i>

Bijlage 15 - Memory:

wij	bouwen	een huis
de kat	zit	op de tafel
ik	bijt	in mijn boterham
de jongeren	fietsen	zeer snel
ik	haast me	naar de les
mijn mama	houdt	van mij
papa	geeft	de planten water
hij	is	trots op zijn zus

mijn broer	verveelt zich	dood
wij	eten graag	frieten
zij	staren	de knappe jongen aan
de leerstof	is	heel moeilijk

Bijlage 16 - Improvisatiespel:

Wij (O)	bouwen (PV)	een huis (LV)
De kat (O)	zit (PV)	gulzig (B)
Ik (O)	bijt (PV)	boterham (LV)
De jongeren (O)	fietsen (PV)	zeer snel (B)
Jij (O)	haast zich (PV)	naar de les (B)
Mijn mama (O)	houdt van (PV)	de natuur (LV)
Papa (O)	geeft ... water (PV)	de lakens (LV)
Hij (O)	is (PV)	aan haar (MV)

Mijn broer (O)	ons vervelen (PV)	mij (MV)
Zij (O)	eet graag (PV)	frietten (LV)
Jullie (O)	aanstaren (PV)	de knappe jongen (LV)
De les (O)	begint (PV)	zo meteen (B)

Bijlage 4 – Reflectie (voor de leraar)

1. Geef iedere activiteit een score van 1 t.e.m. 5. Zet een kruisje in iedere kolom.

Legende:

- 1 = heel slecht, zinloos
- 2 = slecht, eerder zinloos
- 3 = neutraal, redelijk zinvol
- 4 = goed, eerder zinvol
- 5 = zeer goed, zinvol

1. De voorwerpen

Activiteit	1	2	3	4	5
De algemene inleiding					
Het lijdend voorwerp					
Inleiding					
Activiteit 1					
Activiteit 2 (Kan je altijd een lijdend voorwerp toevoegen?)					
Activiteit 3 (Waar staat het lijdend voorwerp in een zin?)					
Let's roll the dice! (spel)					
Het meewerkend voorwerp					
Inleiding					
Activiteit 1					
Wie is er hier het snelst? (spel)					

2. De bepalingen

Activiteit	1	2	3	4	5
Inleiding					
Activiteit 1					
Activiteit 2					
Activiteit 3					
Quiz – Wat past er in de zin?					

3. De verwerkingsactiviteiten

Activiteit	1	2	3	4	5
Ganzenbord					
Hints					
Memory					
Improvisatiespel					
Woordketting					

2. Hoe vond je de lessen in het algemeen? Omcirkel een cijfer.**Legende:**

- 1 = saai, zinloos
- 2 = eerder saai, zinloos
- 3 = neutraal, redelijk zinvol
- 4 = fijn, eerder zinvol
- 5 = zeer fijn, zinvol

1	2	3	4	5
----------	----------	----------	----------	----------

3. Geef aan in welke mate je de leerstof begrepen hebt.**Legende:**

- 1 = De leerstof is niet duidelijk voor mij.
- 2 = Bepaalde delen van de leerstof zijn niet duidelijk voor mij.
- 3 = De leerstof is over het algemeen duidelijk voor mij.
- 4 = De leerstof is duidelijk voor mij.
- 5 = De leerstof is zeer duidelijk voor mij, ik heb er geen problemen mee.

1	2	3	4	5
----------	----------	----------	----------	----------

4. Wat zal jou bijblijven van deze lessen? Noteer minstens twee zaken.

5. Welke activerende werkvormen en/of spelvormen vond je zinvol/leuk? Noteer drie werkvormen.

6. Wat kon er volgens jou beter? Geef twee tips.

Bijlage 5 – Reflectie (voor de leerling)

1. Geef iedere activiteit een score van 1 t.e.m. 5. Zet een kruisje in iedere kolom.

Legende:

- 1 = heel slecht, zinloos
- 2 = slecht, eerder zinloos
- 3 = neutraal, redelijk zinvol
- 4 = goed, eerder zinvol
- 5 = zeer goed, zinvol

1. De voorwerpen

Activiteit	1	2	3	4	5
De algemene inleiding					
<i>Het lijdend voorwerp</i>					
Inleiding					
Activiteit 1					
Activiteit 2 (Kan je altijd een lijdend voorwerp toevoegen?)					
Activiteit 3 (Waar staat het lijdend voorwerp in een zin?)					
Let's roll the dice! (spel)					
<i>Het meewerkend voorwerp</i>					
Inleiding					
Activiteit 1					
Wie is er hier het snelst? (spel)					

2. De bepalingen

Activiteit	1	2	3	4	5
Inleiding					
Activiteit 1					
Activiteit 2					
Activiteit 3					
Quiz – Wat past er in de zin?					

3. De verwerkingsactiviteiten

Activiteit	1	2	3	4	5
Ganzenbord					
Hints					
Memory					
Improvisatiespel					
Woordketting					

2. Hoe vond je de lessen in het algemeen? Omcirkel een cijfer.**Legende:**

- 1 = saai, zinloos
- 2 = eerder saai, zinloos
- 3 = neutraal, redelijk zinvol
- 4 = fijn, eerder zinvol
- 5 = zeer fijn, zinvol

1	2	3	4	5
----------	----------	----------	----------	----------

3. Geef aan in welke mate je de leerstof begrepen hebt.**Legende:**

- 1 = De leerstof is niet duidelijk voor mij.
- 2 = Bepaalde delen van de leerstof zijn niet duidelijk voor mij.
- 3 = De leerstof is over het algemeen duidelijk voor mij.
- 4 = De leerstof is duidelijk voor mij.
- 5 = De leerstof is zeer duidelijk voor mij, ik heb er geen problemen mee.

1	2	3	4	5
----------	----------	----------	----------	----------

4. Wat zal jou bijblijven van deze lessen? Noteer minstens twee zaken.

5. Welke activerende werkvormen en/of spelvormen vond je zinvol/leuk? Noteer drie werkvormen.

6. Wat kon er volgens jou beter? Geef twee tips.
